

ЕКОЛОГИЧНА И СОЦИАЛНА ПОЛИТИКА

Одобрена от Съвета на директорите на заседанието му на 7 май 2014 г.

Преводите на оригиналния текст на документа се предоставят от ЕБВР на читателя единствено за негово удобство. При все че е положила разумна грижа за осигуряване на автентичността на превода, ЕБВР не гарантира и не потвърждава точността на превода. Ославяйки се на който и да било такъв превод, читателят прави това на свой риск. ЕБВР, нейните служители или наети от нея на временен договор лица не носят отговорност при никакви обстоятелства към читателя или друго лице за евентуална неточност, грешка, пропуск, заличаване, недостатък и/или промяна в съдържанието на превода, без значение по каква причина, нито за каквито и да било произтичащи от това вреди. В случай на несъответствие или противоречие между английския текст и превода на български език, за верен се приема английският вариант.

Екологична и социална политика на ЕБВР

А. Цел на Политиката

1. Европейската банка за възстановяване и развитие (ЕБВР или Банката) проявява ангажираност към каузата за насърчаване на “екологосъобразното и устойчиво развитие” в целия спектър на дейността си в областта на инвестициите и техническото сътрудничество по силата на Договора за учредяване на ЕБВР.¹ Банката споделя убеждението, че екологичната и социална² устойчивост представляват основополагащ аспект за постигането на резултати, съответстващи на мандата ѝ за подпомагане на прехода и отчита, че проекти, които способстват за екологична и социална устойчивост, се нареждат сред най-високите приоритети в дейността ѝ.
2. В настоящата Политика терминът “проект” означава определения набор от стопански дейности, за който клиентът се обръща към ЕБВР с искане за финансиране или – когато вече е ангажирано финансиране от ЕБВР – наборът от стопански дейности, определен в договорите за финансиране, така, както е одобрен от Съвета на директорите или друг орган с пълномощия за вземане на решения.
3. Настоящата Политика очертава начина, по който Банката ще работи по въпроса за екологичните и социалните въздействия на своите проекти като:
  - определя съответните роли и отговорности както на ЕБВР, така и на клиентите ѝ по отношение на изготвянето, осъществяването и работата на проекти, съответстващи на настоящата Политика и на Изискванията по отношение на изпълнението;
  - си поставя като стратегическа цел насърчаването на проекти, носещи значителни екологични и социални ползи;
  - отчита съображенията, свързани с екологичната и социална устойчивост във всички свои дейности.

В. Ангажиментите на ЕБВР

4. Всички финансирани от ЕБВР проекти задължително се структурират така, че да отговарят на изискванията на настоящата Политика.
5. ЕБВР прие цялостен комплекс от конкретни Изисквания по отношение на изпълнението (ИИ), които се очаква да бъдат спазвани от проектите. Банката очаква от своите клиенти да управляват екологичните и социалните въпроси, свързани с проектите им така, че проектите да отговарят на ИИ в продължение на разумен срок.
6. Посредством своите процеси на екологична и социална оценка и на наблюдение, ЕБВР ще се стреми, в рамките на своя мандат, да осигурява изготвянето, осъществяването и работата на проектите в съответствие с приложимите нормативни изисквания и Добрата международна практика (ДМП)³. Централно място в този подход заема прилагането на

¹ Чл. 2.1(vii) на Договора за учредяване на Европейската банка за възстановяване и развитие.

² За целите на настоящата Политика, като „социални“ се определят въпросите, които се отнасят до засегнати от проект хора и техните общности и до работници и които са свързани със социално-икономическо положение, уязвимост, полова идентичност, права на човека, сексуална ориентация, културно наследство, труд и условия на труд, здраве и безопасност и участие във вземането на решения.

³ “Добра международна практика“ означава упражняването на професионални умения, старание, благоразумие и предвидливост, които е разумно да се очакват от квалифицирани и опитни професионалисти, работещи в същия вид предприятие при същите или подобни обстоятелства по света или в региона. Резултатът от това упражняване би следвало да бъде, че проектът използва най-подходящите технологии при специфичните за проекта обстоятелства.

йерархията на овладяване на неблагоприятните последици⁴.

7. Като страна, подписала Европейските принципи относно околната среда,⁵ ЕБВР е поела ангажименти за насърчаване на възприемането на екологичните принципи, практики и материални стандарти на ЕС⁶ от финансирани от ЕБВР проекти, когато е възможно прилагането им на ниво „проект“, без разлика в географското им разположение. Когато нормативната уредба на страната, в която се осъществява проекта се различава от материалните екологични стандарти на ЕС, ще се очаква проектите да отговарят на стандартите, които са по-строги.
8. ЕБВР признава ратификацията на международните екологични и социални спогодби, договори и конвенции от страните, в които осъществява дейност. В рамките на своя мандат, ЕБВР ще се стреми да структурира проектите, които финансира така, че те да се ръководят от съответните принципи и материалите изисквания на международното право. ЕБВР няма съзнателно да финансира проекти, които биха били в противоречие с поетите от държавата задължения по съответните международни договори и спогодби, установени при оценката на проекта.
9. ЕБВР отчита отговорността на клиентите и техните стопански дейности по отношение на зачитането на правата на човека⁷ и че тя представлява неразделен аспект на екологичната и социална устойчивост. Тази отговорност включва да се зачитат правата на човека, да се избягва накърняването на чуждите човешки права, както и да се решават въпросите, свързани с неблагоприятните за правата на човека въздействия, които техните стопански дейности е възможно да причинят или за които е възможно да допринесат.
10. ЕБВР е на мнение, че равенството на половете е основополагащ аспект на модерната, добре функционираща пазарна икономика и демократичното общество. ЕБВР очаква от клиентите си да идентифицират потенциалните специфични за пола и несъразмерни, неблагоприятни въздействия, като се ангажират с разработването на мерки за намаляването им. Когато това е уместно, от клиентите ще се иска да подпомагат положителното въздействие на проектите по въпросите на пола като насърчават равенството на възможностите и създаването на способстваща социално-икономическа среда за жените, особено по отношение на достъпа до финансиране, услуги и заетост.
11. ЕБВР ще оценява до каква степен причинените от проектите промени в тарифите могат да предизвикат проблеми с финансовата достъпност на базисните нива на услугите за групи в

---

⁴ Йерархията на овладяване на неблагоприятните последици се състои от мерки, предприемани с цел да се избегне създаването на екологични или социални въздействия от самото начало на действията по развитие, а когато това не е възможно – с цел да се осъществят допълнителни мерки, които да сведат до минимум, да смекчат, а в краен случай – да компенсират и/или обезщетят евентуалните достатъчни неблагоприятни въздействия.

⁵ Европейските принципи относно околната среда (ЕПОО) са приети от Банката за развитие към Съвета на Европа, ЕБВР, Европейската инвестиционна банка, Северната екологична финансова корпорация и Северната инвестиционна банка. ЕПОО е инициатива, подета в отговор на кампанията за засилване на хармонизацията на екологичните принципи, практики и стандарти, свързани с финансирането на проекти. Ангажиментите, поети по Декларацията за ЕПОО са отразени в ИИ № 1, 3, 4 и 10.

⁶ Материалните екологични стандарти на Европейския съюз се съдържат във вторичното законодателство на ЕС, например регламенти, директиви и решения. Процесуалните норми, насочени към държавите членки и институциите на ЕС и съдебната практика на Европейския съд и Първоинстанционния съд, които имат сила спрямо държавите членки, институциите на ЕС и юридически и физически лица от ЕС, са изключени от обхвата на това определение.

⁷ По смисъла на настоящата Политика, ЕБВР ще се ръководи от Международната харта за правата на човека, Декларацията на ООН за правата на човека (1998 г.) и осемте основни основни конвенции на Международната организация на труда.

неравностойно положение и/или уязвими групи⁸ от населението и ще се уверява, че се разработват и въвеждат ефикасни схеми за подкрепа, чрез които да се разреши този въпрос.

12. Посредством осъществяването на настоящата Политика, ЕБВР ще гради отношения на партньорство с клиентите си, за да съдейства на усилията им за повишаване на полезността на осъществяваните от тях дейности, за подобряване на дългосрочната устойчивост и за укрепване на управленския им капацитет в сферата на екологичните и социалните въпроси.
13. ЕБВР отчита значението на намаляването на изменението на климата и приспособяването към него в страните, в които осъществява дейност. ЕБВР ще се включва активно, винаги, когато е уместно, в иновативни инвестиции и техническо сътрудничество с цел подкрепа на без/ниско-въглеродни инвестиции и възможности за намаляването на изменението на климата и приспособяването към него, както и ще идентифицира възможности за намаляване на емисиите по подкрепяни от ЕБВР проекти. Също така, ЕБВР ще подкрепя своите клиенти в разработването на мерки за адаптация, които насърчават инвестициите устойчиви към изменението на климата.
14. ЕБВР ще упражнява предпазливост в подхода си към защитата, съхранението, управлението и устойчивото ползване на живи природни ресурси и ще изисква съответните проекти да включват мерки за защита и, когато е осъществимо, за подобряване на екосистемите и биологичното разнообразие, които те поддържат.
15. ЕБВР дълбоко споделя принципите на прозрачност, отчетност и отговорност и взаимодействие със заинтересованите страни. Банката ще оповестява в текущ порядък обобщена информация за работата си по екологични и социални въпроси и ще си взаимодейства със заинтересованите страни чрез съдържателен диалог, в съответствие с Политиката на ЕБВР относно публичната информация (ППИ). Банката ще насърчава подобни добри практики сред своите клиенти.
16. ЕБВР ще работи съвместно с други международни финансови институции, Европейския съюз, донори на двустранна основа, агенции на ООН и други организации при координирането на ефикасни действия за насърчаване на екологичната и социална устойчивост на регионално или отраслово равнище в страните, в които осъществява дейност. Когато съфинансира проекти съвместно с други международни финансови институции, ЕБВР ще се стреми да си сътрудничи с тях с цел съгласуване на общ подход при оценяване на проекти и общи изисквания към проектите при тяхното наблюдение.
17. Националните стратегии на ЕБВР за отделните страни, както и отрасловите стратегии и политики, ще съдържат информация относно потенциалните екологични и социални предизвикателства и благоприятни възможности, свързани с предвижданите дейности на ЕБВР.
18. Чрез дейността си в областта на техническото сътрудничество и диалога по различните политики, ЕБВР ще търси възможности за изграждане на капацитет за разглеждане и управление на екологичните и социалните въпроси в страните, в които осъществява

---

⁸ За целите на настоящата Политика, терминът „уязвими групи“ означава хора, които поради полава идентичност, сексуална ориентация, религия, етническа принадлежност, статут на принадлежност към коренно население, възраст, увреждане, неравностойно икономическо или социално положение могат да бъдат засегнати по-тежко от останалите от въздействието на проекта и да имат ограничени възможности да отправят претенции или да се възползват от ползите от проекта. Уязвимите лица и/или групи могат включват, без изброяването да бъде изчерпателно, и хора, живеещи под прага на бедността, безимотни, възрастни хора, домакинства, оглавявани от жени и деца, бежанци, вътрешно разселени лица, етнически малцинства, издържащи се от природните ресурси общности или други изгласкани лица, които може да не се ползват със защита по силата на националните нормативни разпоредби и/или международното право.

дейност. ЕБВР ще подпомага изграждането на способстваща среда, за да могат клиентите ѝ да реализират екологично и социално устойчиви резултати по проектите си.

19. В дейността си във вътрешноорганизационен план, ЕБВР ще прилага ДМП относно екологичната и социална устойчивост и ще се стреми да работи с доставчици и изпълнители, които спазват подобни високи стандарти.

С. Интегриране на екологични и социални съображения в проектния цикъл

Ролята и отговорностите на ЕБВР

20. Отговорностите на ЕБВР са в съответствие с нейната роля като международна финансова институция, предоставяща банково финансиране за проекти като използва ресурсите си по предназначение, одобрено от нейното ръководство и Съвет на директорите или друг орган с пълномощия за вземане на решения. По отношение на всеки отделен инвестиционен проект или проект за техническо сътрудничество, нивото на ангажимент на ЕБВР се определя от естеството и обхвата на проекта, наличието на донорско финансиране, както и от конкретните обстоятелства на сътрудничеството и взаимоотношението с клиента.
21. ЕБВР може да се въздържа от финансирането на даден проект поради екологични или социални съображения. ЕБВР не финансира съзнателно проекти, които предполагат или водят до действия за принудително изселване.⁹ Освен това, има няколко вида дейности, които ЕБВР не финансира, съгласно Списъка на изключенията в екологичната и социална политика на ЕБВР, включен като Приложение 1 към настоящата Политика..
22. ЕБВР управлява редица Специални фондове и фондове за подпомагане на сътрудничеството. Проекти или дейности, финансирани изцяло или отчасти със средства от Специални фондове, следва да бъдат съобразени с настоящата Политика. При фондовете за подпомагане на сътрудничеството също се прилага настоящата Политика, но е възможно да има и допълнителни изисквания на донорите по отношение на екологичните или социалните въпроси, при положение, че те са съзвучни с настоящата Политика.

Жизнен цикъл на проекта

Категоризация

23. ЕБВР категоризира всеки проект, с цел да определи естеството и необходимото равнище на екологични и социални проучвания, оповестяване на информация и взаимодействие със заинтересованите страни. Това зависи от характера, местоположението, чувствителността и мащаба на проекта, както и от значимостта на потенциалните неблагоприятни бъдещи екологични и социални въздействия. На екологична и социална оценка подлежат екологичните и социалните въпроси и рискове от миналото и настоящето, отнасящи се до свързани с проекта съществуващи обекти, без разлика на категоризацията.

---

⁹ Действия и/или бездействия, включващи принудително или недоброволно изселване/изтласкване на физически лица, групи и общности от домовете и/или земите им и от ресурси – обща собственост, които са владели или на които са разчитали, като по този начин се премахва или ограничава възможността на физическото лице, групата или общността да обитава дадено жилище или място за обитаване или да работи на дадено място или в дадена местност, без да се предоставят подходящи форми на правна или друга защита и достъп до такива форми. Терминът не включва отнемане на право на владение, извършено както в съответствие със закона, така и при спазване на предвиденото в международни договори относно правата на човека.

Преки инвестиции¹⁰

24. Проектът се определя като категория А, когато би могъл да доведе до потенциално значими неблагоприятни екологични и/или социални въздействия в бъдеще, които към момента на категоризация не могат лесно да бъдат определени или оценени и следователно изискват формализирана процедура на оценяване на екологичното и социално въздействие с широко обществено участие. Списък на примерни проекти от категория А е даден в Приложение 2 към настоящата Политика.
25. Проектът се определя като категория В, когато потенциалните неблагоприятни бъдещи екологични и/или социални въздействия от него са локални и/или лесно могат да бъдат определени и преодолени посредством мерки за смекчаване на неблагоприятните последици. Изискванията за екологична и социална оценка могат да бъдат различни в зависимост от проекта и ще бъдат определени от ЕБВР съобразно спецификата на всеки отделен случай.
26. Проектът се определя като категория С, когато е вероятно той да причини минимални неблагоприятни екологични и/или социални въздействия в бъдеще или когато няма потенциала да доведе до такива и те могат лесно да намерят решение чрез екологична и социална оценка с ограничен обхват.
27. Когато към момента на категоризация не е налице достатъчна информация, за да се определи подходящата категория и обхвата на оценката, ще се извършват Първоначални екологични и социални обследвания (ПЕСО).

Финансови посредници

28. Предлагащият проект се класифицира като „ФП“, ако структурата на финансиране включва предоставянето на средства през финансови посредници (ФП), при което съответният ФП¹¹ поема задачата да осъществи оценка и наблюдение на под-проекта.

Цялостен подход към оценяването на проекти

29. Всички проекти се подлагат на екологична и социална оценка, за да може ЕБВР да прецени дали проектът следва да се финансира и ако е така – по какъв начин да се подходи към решаването на екологичните и социалните въпроси при планирането, финансирането и експлоатацията. Оценка ще бъде съобразена с естеството и мащаба на проекта, съизмерима с нивото на екологични и социални въздействия и въпроси и съобразена с йерархията на овладяване на неблагоприятните последици. При оценката ще се прецени дали проектът има капацитета да бъде осъществен в съответствие с настоящата Политика и нейните ИИ, като оценката ще включва преценяване на потенциалните финансови и правни рискове и рисковете за доброто ѝ име, както и установяване на потенциалните благоприятни екологични или социални възможности. Социалната и екологична оценка е неразделна част от цялостната оценка на ЕБВР за проекта. ЕБВР може да привлече трета страна като специализиран консултант, който да подпомогне оценяването на тясно-специализирани или технически въпроси.
30. Екологичната и социална оценка на ЕБВР включва разглеждане на три елемента от ключово значение: (i) екологичните и социалните въздействия и въпроси, свързани с

¹⁰ Проектите на ЕБВР се делят на “Проекти за преки инвестиции” и “Проекти с финансови посредници”. При проектите с финансови посредници, клиентът е доставчик на финансови услуги, инвестиционен фонд или друг подобен субект. За всички останали проекти се използва терминът “Проекти за преки инвестиции”.

¹¹ ФП включват, *inter alia*, частни фондове за инвестиране в дялови инструменти, банки, лизингови дружества, застрахователни дружества и пенсионни фондове.

проекта; (ii) капацитета и ангажираността на клиента да осъществи проекта при спазване на съответните ИИ; и (iii) доколкото е уместно, инсталациите и дейностите, които са свързани с проекта, но не са финансирани от ЕБВР. Обхватът на екологичната и социална оценка на ЕБВР ще бъде определен съобразно спецификата на всеки отделен случай, като може да включва преглед на потенциалните рискове и тежести, свързани със заложените като обезпечение активи.

31. Клиентът е длъжен да осигури предоставянето на адекватна информация, така че Банката да може да извърши екологична и социална оценка в съответствие с настоящата Политика. Ролята на Банката е: (i) да извърши преглед на предоставената от клиентите информация; (ii) да даде насоки, които да подпомогнат клиентите при разработването на подходящи мерки, съобразени с йерархията на овладяване на неблагоприятните последици, за да осигурят съответствието на екологичните и социалните въздействия със съотносимите ИИ; и (iii) да спомага за идентифицирането на благоприятни възможности за извличане на допълнителни екологични или социални ползи.
32. ЕБВР отчита факта, че проектите могат да разполагат в различна степен с налична информация към момента на извършване на оценката от Банката. В някои случаи предлаганото предназначение на паричните постъпления от инвестицията на ЕБВР и свързаният с това екологичен и социален отпечатък са известни и в голяма степен ясно се разбират, когато Банката взема решението да инвестира, както типично е случаят при традиционното проектно финансиране. В други случаи, обаче, инвестицията на Банката може да не е насочена към конкретно определени материални активи, като например при финансиране на оборотни средства и при някои видове инвестиции под формата на дялово участие, или е възможно инвестицията да води до бъдещи инвестиции. При това положение, предлаганото предназначение на паричните постъпления и екологичният и социален отпечатък в голяма степен са неопределени към момента, когато Банката взема решението да инвестира. Поради това, Банката (i) ще оценява инвестицията на базата на рисковете и въздействията, присъщи на дадения сектор и контекста на стопанската дейност и (ii) ще оценява капацитета на клиента да осъществи проекта в съответствие с ИИ.
33. Когато ЕБВР получи искане за финансиране на проект, който е в процес на изпълнение или когато са получени необходимите разрешителни за проекта от страната-домакин, включително одобрение на местните оценки на екологичното и социално въздействие, оценката на Банката ще включва анализ за установяване на евентуални пропуски в проекта и реализацията муспрямо ИИ, за да се прецени дали са необходими допълнителни проучвания и/или мерки за смекчаване на неблагоприятните последици, с оглед да се изпълнят изискванията на ЕБВР.
34. Оценката на ЕБВР изисква от клиентите да установят кои са потенциално засегнатите от техните проекти и/или заинтересованите от проектите страни, да оповестяват достатъчно информация за въздействията и въпросите, произтичащи от проектите и да се консултират със заинтересованите страни по съдържателен и подходящ в културно отношение начин. По-конкретно, ЕБВР изисква от своите клиенти да установят взаимодействие със съответните заинтересовани страни, съобразно величината на потенциалните въздействия и нивото на опасенията, свързани с проекта. Това взаимодействие със заинтересованите страни следва да се осъществява в съответствие с духа и принципите на Конвенцията на Икономическата комисия на ООН за Европа (ИКЕ/ООН) за достъпа до информация, участието на обществеността в процеса на вземането на решения и достъпа до правосъдие по въпроси на околната среда. При проекти, подлежащи на ОЕСВ, които имат потенциала да окажат значителни въздействия върху околната среда, простиращи се отвъд държавна граница, Банката ще насърчава прилагането на подхода, заложен в Конвенцията на ИКЕ/ООН за оценка на въздействието върху околната среда в трансграничен контекст, без оглед на географското местоположение на проекта или потенциалните въздействия от

него. В някои случаи Банката може да осъществява свои собствени консултации с обществеността, за да установи какво е отношението на заинтересованите страни. Установяването на заинтересованите страни и въвличането им в процеса на взаимодействие могат също да съставляват част от дейностите на Банката в областта на техническото сътрудничество, ако се прецени, че това е уместно.

35. При проекти с ФП, ЕБВР извършва предпроектни оценки на ФП и на портфейла му, за да оцени (i) съществуващите екологични и социални политики и процедури на ФП и неговия капацитет да ги осъществява; (ii) екологичните и социалните въпроси, свързани с настоящия и вероятния бъдещ портфейл на ФП и (iii) мерките, необходими за укрепване на съществуващата система от екологични и социални гаранции на ФП.

Изисквания по отношение на изпълнението

36. От проектите се очаква да съответстват на ДМП в областта на екологичната и социална устойчивост. За да помогне на своите клиенти и/или техните проекти да сбъднат тези очаквания, Банката формулира конкретни ИИ за ключовите области на екологичната и социална устойчивост, които са изброени по-долу:

- ИИ № 1 – Оценка и управление на екологични и социални въздействия и въпроси
- ИИ № 2 – Труд и условия на труд
- ИИ № 3 – Ресурсна ефективност, предотвратяване и контрол на замърсяването
- ИИ № 4 – Здраве и безопасност
- ИИ № 5 – Придобиване на земи, недоброволно преселване и икономическо изтласкване
- ИИ № 6 – Запазване на биологичното разнообразие и устойчиво управление на живите природни ресурси
- ИИ № 7 – Коренно население
- ИИ № 8 – Културно наследство
- ИИ № 9 – Финансови посредници
- ИИ № 10 – Оповестяване на информация и взаимодействие със заинтересованите страни

Проектите за преки инвестиции трябва да отговарят на ИИ № 1 до ИИ № 8 и на ИИ № 10; проектите с ФП трябва да отговарят на ИИ № 2, № 9 и на изискванията за здравословни и безопасни условия на труд на ИИ № 4. Във формулировката на своите цели, всяко ИИ определя желаните резултати, след което се формулират конкретни изисквания към проектите, които да помогнат на клиентите в постигането на тези резултати. Законосъобразността по отношение на съответните национални нормативни уредби е неразделна част от всички ИИ.

37. Проектите, свързани с нови инсталации или стопански дейности, следва да бъдат замислени така, че да отговарят на ИИ от самото начало. Ако проектът е свързан със съществуващи инсталации или дейности, които не отговарят на ИИ към момента на одобряване от Съвета на директорите, от клиента ще се изисква да приеме удовлетворителни за ЕБВР мерки, които са технически и финансово осъществими и рентабилни, за да постигне съответствие на тези инсталации или дейности с ИИ в приемлив за ЕБВР срок. Освен това, ЕБВР ще работи с клиентите си, така че те да управляват екологичните и социалните рискове съобразно ИИ и в другите си операции, които са свързани с проекта, но не са част от него.
38. Когато проектът се отнася до предоставяне на общо корпоративно финансиране, финансиране на оборотни средства или финансиране под формата на дялово участие за дружество, работещо на повече от една площадка, от клиента ще се изисква да разработи мерки на корпоративно равнище (а не на равнище конкретно за проекта), за да постигне

съответствие с ИИ в разумен срок. Когато предназначението на паричните постъпления е те да се използват за конкретно определени материални активи, използването на паричните постъпления трябва да изпълнява Изискванията по отношение на изпълнението. В случай, че постъпленията не са предназначени за конкретно определени материални активи, се прилагат изискванията на точка 32 по-горе.

Изпълнение на трети страни

39. Понякога възможностите на клиента да изпълни ИИ зависят от дейности на трети страни.¹² ЕБВР се стреми финансираните от нея проекти да постигат резултати в съответствие с ИИ, дори ако резултатите зависят от изпълнението на трети страни. Когато свързаният с третата страна риск е висок и клиентът притежава контрол или има влияние върху действията и поведението на третата страна, ЕБВР ще изисква клиентът да работи в сътрудничество с третата страна за постигане на резултати, които да са в съответствие с ИИ. Конкретните изисквания и действия ще се определят съобразно спецификата на всеки отделен случай. Някои рискове, свързани с трети страни, могат да доведат до това Банката да реши да се въздържа от финансиране на проекта.

Вземане на решения

40. Документацията, която се представя на Съвета на директорите на ЕБВР или друг орган с пълномощия за вземане на решения, за да се одобри даден проект, следва да съдържа описание на екологичната и социална оценка, съществените въздействия и въпроси, набелязаните мерки за смекчаване на неблагоприятните последици и резюме на взаимодействието със заинтересованите страни, както и описание на начина, по който тези въздействия и въпроси се решават или ще се решат от клиентите. В процеса на взимане на решение Съветът на директорите или друг орган с пълномощия за вземане на решения ще вземе предвид коментарите и въпросите, бъдещи безпокойство сред заинтересованите страни, като част от оценяването на цялостните ползи и рискове от проекта.
41. Съветът на директорите на ЕБВР има право да приеме, като условие за предоставяне на финансиране от ЕБВР, някои елементи на екологичната и социална оценка да се осъществяват след като бъдат одобрени от Съвета и след сключването на договорите за финансиране. Съветът на директорите ще вземе предвид цялостните въздействия, рискове и ползи от предлагания подход. Когато даден проект е бил одобрен под такива условия, в Резюмето на Проекта се включва описание на подхода.

Правна документация

42. Договорите между ЕБВР и клиентите й относно даден проект ще включват конкретни клаузи, отразяващи екологичните и социалните изисквания на ЕБВР. Те включват съответствие с всички приложими ИИ, както и клаузи относно докладване по екологичните и социалните теми, взаимодействие със заинтересованите страни и наблюдение. Когато се прецени за уместно, в правната документация се включват също и права и/или средства за правна защита на Банката в случай, че дружество, на което е предоставено кредитиране или в което е извършена инвестиция, не успее да спазва екологичните или социални клаузи съобразно изискванията на договорите за финансиране.

Наблюдение

43. ЕБВР извършва прегледи на изпълнението на екологичните и социалните ангажименти по проектите и на съответствието с поетите ангажименти, договорени в правната

---

¹² „Трета страна“ може да означава, *inter alia*, държавна институция, изпълнител по договор, доставчик, с който проектът/клиентът работи в тясно сътрудничество или оператор на свързана с него инсталация или услуга.

документация. Степента на наблюдение е съизмерима със свързаните с проекта екологични и социални въздействия и въпроси, като това включва както проекти за преки инвестиции, така и проекти с ФП. Като минимум, изискванията и ангажиментите относно наблюдението ще включват прегледи на Годишните екологични и социални доклади за проектите, изготвяни от клиентите. ЕБВР може да извършва също и периодични проверки на изготвяната от клиентите информация за наблюдението чрез посещения на проектите на място, извършвани от специалисти на Банката и/или независими експерти в екологичната и социалната сфера.

44. Ако клиентът не успее да изпълни своите социални и екологични ангажименти, заложен в споразуменията с правна сила, ЕБВР може да договори с клиента коригиращи мерки, които да бъдат предприети от клиента, за да се постигне съответствие. Ако клиентът не се съобрази с договорените коригиращи мерки, Банката може да предприеме действия и/или да упражни средства за правна защита, предвидени в договорите за финансиране, които прецени за подходящи. Също така, ЕБВР ще разглежда с клиента всички благоприятни възможности за подобряване на изпълнението по проектите.

Промени в оперативната дейност

45. Възможно е в естеството и обхвата на проекта да настъпят промени след като ЕБВР е одобрила и подписала договорите за финансиране. Тези промени могат да носят съществени екологични или социални последици. Когато се предвиждат подобни съществени промени, Банката ще извърши оценка на тези промени в съответствие с настоящата Политика и с всички необходими допълнителни изисквания относно оценките и взаимодействието със заинтересованите страни и в документацията на модифицирания/преструктурирания проект ще бъдат включени екологични и социални мерки за смекчаване на неблагоприятните последици. Когато промените в оперативната дейност водят към съществено различен екологичен и/или социален сценарий в сравнение с одобрения от Съвета на директорите, промяната ще се докладва на висшето ръководство и ако е уместно, съобразно приложимите ЕБВР политики, ще бъде внесена в Съвета за информация или одобрение.

Д. Публични доклади, отчетност и отговорност на ЕБВР

46. ЕБВР ще публикува Годишен доклад по въпросите на екологичната и социална устойчивост на своите дейности и за прилагането на настоящата Политика.
47. Екологичните и социалните въпроси, отнасящи се до финансирани от ЕБВР проекти ще се обобщават в Резюмета на проекти на ЕБВР съгласно изискванията на Политиката на Банката относно публичната информация.¹³
48. Отдел „Оценяване” на Банката оценява аспектите на изпълнението на екологичните и социалните ангажименти на финансирани от ЕБВР проекти когато е необходимо, в съответствие с Политика на Банката в областта на оценяването и съответните насоки.
49. ЕБВР създаде Механизъм за разглеждане на оплаквания по проекти (МРОП) с цел да се оценяват и разглеждат оплакванията относно финансираните от Банката проекти. МРОП дава възможност на местни физически лица, организации и местни групи, които смятат, че даден проект на Банката причинява вреда, да отправят оплаквания и да потърсят помощ за разрешаване на проблема, независимо от банковите оперативни дейности. Той може също така да се използва от физически лица или групи за подаване на оплакване, ако считат, че Банката не е спазила настоящата Политика или отнасящи се до проекти елементи на ППИ.

¹³ Резюмета на проекти (РП) могат да се получат от Бюро „Публикации” на ЕБВР и на сайта на ЕБВР (www.ebrd.com).

Е. Насърчаване на инвестиции, носещи значителни екологични и социални ползи, включително работа в партньорство с други организации

50. ЕБВР ще насърчава проекти и инициативи, които си поставят изрично за цел постигането на значителни екологични и социални ползи. Този подход включва:
- осъществяване на техническо сътрудничество като допълнение към текущи или предлагани проекти на ЕБВР;
  - подобряване на способващата среда посредством техническо сътрудничество и диалог по политиките, така че клиентите на ЕБВР да могат по-добре да решават екологични или социални въпроси;
  - насърчаване на самостоятелни инвестиционни проекти в приоритетни области;
  - насърчаване на ресурсната ефективност на проектите;
  - финансиране на пилотни проекти за проучване на потенциалните нови области на стопанска дейност със значителни екологични или социални ползи.

Г. Начини на организация и реализация

51. За да осигури надлежното решаване на въпросите от описаните по-горе стратегически направления, ЕБВР ще разпределя съответната отговорност и ще насочва подходящи ресурси, гарантиращи ефикасно прилагане на практика на настоящата Политика. Банката ще поддържа адекватни собствени човешки ресурси, необходими за осъществяването на надзор върху процедурите на екологична и социална оценка и наблюдение и за инициране и разработване на проекти, носещи екологични и социални ползи.
52. Настоящата Политика ще влезе в сила 6 месеца след приемането ѝ от Съвета на директорите. Проектите, получили първоначално одобрение от ръководството на Банката¹⁴ преди влизането в сила на настоящата Политика, ще се осъществяват съгласно Политиката, която е в сила към момента на първоначалното одобрение на проекта.
53. ЕБВР ще разработи и поддържа процедури за прилагане на екологичната и социална политика и подходящи насоки под формата на указания и технически средства в помощ на реализацията на настоящата Политика и ще се грижи служителите да получават подходящо обучение по изискванията на настоящата Политика.
54. ЕБВР ще продължава да се ползва от помощта на своя Консултативен съвет по екологични и социални въпроси (КСЕСВ), чието мнение ще се търси по въпроси, свързани с общата политика и с всички отраслови политики и стратегии, преди те да придобият окончателен вид. Мнението му може да бъде искано и по конкретни въпроси, отнасящи се до проекти и дейности на ЕБВР.
55. ЕБВР непрекъснато ще следи и оценява изпълнението на екологичните и социалните ангажименти на финансираните от нея проекти в съпоставка с целите на настоящата Политика. Настоящата Политика ще се подлага на преглед в текущ порядък и може да бъде изменяна или актуализирана, след одобрение на Съвета на директорите. Освен това, Политиката ще се подлага на преглед от Съвета на директорите на всеки пет години.

---

¹⁴ Към момента да приемане на настоящата Политика това първоначално одобрение се нарича “Преглед на концепцията”.

Приложение 1: Списък на изключенията в екологичната и социална политика на ЕБВР

ЕБВР няма съзнателно да финансира, пряко или косвено, проекти, включващи следното:

- Производство или търговията с всякакви продукти или дейности, считани за незаконни съгласно законната или подзаконната (национална) нормативна уредба на страната-домакин или съгласно международни конвенции и спогодби, или подлежащи на постепенно спиране или на забрани в международен план, като например:
  - Производство или търговия с продукти, съдържащи ПХБ¹⁵.
  - Производство или търговия с фармацевтични препарати, пестициди/хербициди и други опасни вещества, подлежащи на постепенно спиране или забрани в международен план¹⁶.
  - Производство или търговия с вещества, разрушаващи озоновия слой, подлежащи на постепенно спиране в международен план¹⁷.
  - Търговия с диви биологични видове или производство или търговия с продукти от дивата флора и фауна, регулирани по силата на Конвенцията за международната търговия със застрашени видове от дивата флора и фауна (CITES)¹⁸.
  - Трансгранично движение на отпадъци, забранено в международното право¹⁹.
- Производство или използване или търговия с несвързани азбестови влакна или продукти, съдържащи азбест.
- Дейности, забранени от законодателството на страната-домакин или от международни конвенции относно опазването на ресурсите на биологичното разнообразие или културното наследство²⁰.
- Риболов в морската околна среда с плаващи мрежи с дължина над 2.5 км.

¹⁵ ПХБ (РСВ, полихлорирани бифенили) — група силно токсични химични вещества. Вероятно е ПХБ да се срещат в маслени електрически трансформатори, кондензатори и разпределителни табла, произведени в периода 1950-1985 г.

¹⁶ Документи за справка: Регламент на Съвета (ЕИО) № 2455/92 от 23 юли 1992 г. относно износа и вноса на определени опасни химични вещества, с актуалните изменения; Консолидиран списък на ООН на продуктите, чието потребление и/или продажба са забранени, изтеглени, строго ограничени или не са одобрени от правителствата; Конвенцията относно процедурата по предварително обосновано съгласие при международната търговия с определени опасни химически вещества и пестициди (Ротердамската конвенция); Стокхолмската конвенция за устойчивите органични замърсители; препоръчаната от Световната здравна организация Класификация на пестицидите по степен на опасност.

¹⁷ Вещества, разрушаващи озоновия слой (ВРОС): Химични съединения, които взаимодействат с озона в стратосферата и го разрушават, което причинява придобилите широка известност „озоновите дупки“. Монреалският протокол за веществата, които разрушават озоновия слой изброява ВРОС и посочва поставените цели за тяхното намаляване и сроковете за постепенното им спиране. Списък на химичните съединения, регулирани от Монреалският протокол, който включва аерозоли, хладилни агенти, разпенващи агенти, разтворители и противопожарни агенти, заедно с подробни данни за страните, подписали Протокола и поставените като цел срокове за постепенното им спиране могат да се получат от Програмата на Организацията на обединените нации за околната среда.

¹⁸ CITES: Конвенцията за международната търговия със застрашени видове от дивата фауна и флора. Списъците на защитените от CITES видове могат да се получат от Секретариата на CITES.

¹⁹ Документи за справка: Регламент (ЕО) №1013/2006 от 14 юни 2006 г. относно превози на отпадъци; Решение на Съвета на ОИСР С(2001)107/Окончателно относно преразглеждането на Решение С(92)39/Окончателно за контрол върху трансграничното движение на отпадъци, предназначени за операции по оползотворяване; Базелската конвенция за контрол на трансграничното движение на опасни отпадъци и тяхното обезвреждане.

²⁰ Международните конвенции по този въпрос включват: Конвенцията за опазване на мигриращите видове диви животни (Бонската конвенция); Конвенцията за влажните зони от международно значение, по-специално като местообитание за водолюбивы птици (Рамсарската конвенция); Конвенция за опазване на дивата европейска флора и фауна и природните местообитания (Бернската конвенция); Конвенция за опазване на световното културно и природно наследство; Конвенция за биологичното разнообразие.

- Превоз на нефт или други опасни вещества с танкери, които не отговарят на изискванията на Международната морска организация (ИМО)²¹.
- Търговия със стоки без необходимите разрешителни за износ или внос или други доказателства за разрешен транзит от съответните страни на износ, внос и – ако е приложимо – транзит.

---

²¹ Включва: танкери, които не разполагат с всички необходими свидетелства, изисквани от Международната конвенция за предотвратяване на замърсяването от кораби (МАРПОЛ), Международната конвенция за безопасност на човешкия живот по море (СОЛАС) (включително, без изброяването да бъде изчерпателно – за съответствие с Международния кодекс за управление на безопасната експлоатация на кораби и предотвратяване на замърсяването (Кодекса ISM); танкери, включени в черния списък на Европейския съюз или на които е наложена забрана с Парижкия меморандум за разбирателство за държавен пристанищен контрол (Париж МР); и танкери, които следва да бъдат извадени от експлоатация съгласно Правило 13G на МАРПОЛ. Не бива да се използва еднокорпусен танкер, който е на възраст над 25 години.

Приложение 2: Проекти от категория А

Този списък се отнася до проекти “на зелено” или проекти за основно разширение или преобразуване-преработка в изброените по-долу категории. Списъкът е индикативен и съдържащите се в него типове проекти са дадени като примерни за проекти, които биха могли да доведат до потенциални значителни неблагоприятни екологични и/или социални въздействия в бъдеще и поради това за тях се изисква оценка на екологичното и социално въздействие. Категоризацията на всеки проект ще зависи от естеството и степента на собствените му действителни или потенциални неблагоприятни екологични или социални въздействия в бъдеще, определени от конкретните особености на неговия характер, местоположение, чувствителността и мащаба на проекта.

1. Нефтени рафинерии (с изключение на предприятия, произвеждащи само смазочни материали от нефт) и инсталации за преобразуване в газ и втечняване на 500 тона или повече въглища или битуминозни шисти дневно.
2. Топлоелектроцентрали и други горивни инсталации, произвеждащи 300 мегавата²² или повече топлоенергия и ядрени електроцентрали и други ядрени реактори, включително демонтажа или извеждането от експлоатация на такива електроцентрали или реактори (с изключение на изследователски инсталации за производство и преработка на дялящи се и богати материали, чиято максимална мощност не надхвърля 1 киловат непрекъснат топлинен товар).
3. Инсталации, предназначени за производство или обогатяване на ядрени горива, за повторно преработване, съхраняване или крайно депониране на отработени ядрени горива или за съхраняване, депониране и преработване на радиоактивни отпадъци.
4. Интегрирани съоръжения за първично топене на чугун и стомана; инсталации за производство на нерафинирани цветни метали от руди, рудни концентрати или вторични суровини чрез металургични, химични и електролитни процеси.
5. Интегрирани химически инсталации: инсталациите за производство в промишлен мащаб на химични вещества, използващи процеси на химично превръщане, в които са разграничени няколко блока съоръжения и които са функционално свързани една с друга и които са за производство на: основни органични химични вещества; основни неорганични химични вещества; фосфорни, азотни и калиеви торове (едносъставни или комбинирани торове); основни вещества за растителна защита и биоциди; основни фармацевтични продукти с използване на химически или биологични процеси; взривни вещества.
6. Строителство на магистрали, експресни пътища и железопътни линии за превоз на далечни разстояния; летища с дължина на основната писта 2 100 метра или повече; нови пътища с четири или повече платна; или изместване на трасе и/или разширяване на съществуващи пътища, за да се осигурят четири или повече платна, когато новият път или участъкът на изместеното трасе и/или разширението на съществуващия път би бил с непрекъсната дължина 10 или повече километра.
7. Тръбопроводи, терминали и свързани с тях съоръжения за широкомащабен пренос на газ, нефт или химически вещества.
8. Големи морски пристанища и също така вътрешни водни пътища и пристанища за движение по вътрешните водни пътища; търговски пристанища, пирсове за товарене и разтоварване, свързани със сушата, както и външни пристанища (с изключение на пирсове за фериботи).
9. Инсталации за обработка и депониране на отпадъци за изгаряне, химическо обезвреждане или сметнищно депониране на рискови, токсични или опасни отпадъци.

²² Еквивалентни на бруто произведена електроенергия 140 MW за електростанции с парни и едноцилиндрови газови турбини.

10. Големи инсталации за депониране на отпадъци за изгаряне или химическо обезвреждане на неопасни отпадъци.
11. Големи²³ язовири и други ограждения, предназначени за задържане или постоянно съхранение на вода.
12. Дейности по добив на подпочвени води или схеми за изкуствен оборот на подпочвени води в случаи, когато годишният обем на водата, която ще се добива или връща в оборот, възлиза на 10 милиона кубически метра или повече.
13. Промислени предприятия за: (i) производство на целулоза от дървесина или подобни влакнести материали; (ii) производство на хартия и картон с производствен капацитет - изсъхнала на въздух продукцията от над 200 метрични тона дневно.
14. Широкомащабен добив на торф, добив от кариери и открити рудници, както и обработка на метални руди или въглища
15. Добив на петрол и природен газ за търговски цели.
16. Инсталации за съхраняване на нефт, нефтохимически или химически продукти с капацитет 200 000 тона или повече.
17. Широкомащабен дърводобив или обезлесяване на големи площи
18. Пречиствателни станции за битови отпадни води с капацитет, надхвърлящ 150 000 еквивалент-жители.
19. Големи инсталации за обработка и депониране на твърди битови отпадъци.
20. Широкомащабно развитие на обекти на туризма и търговията със стоки и услуги на дребно.
21. Изграждане на въздушни високоволтови електропроводи.
22. Широкомащабни инсталации за производство на електроенергия от вятърна енергия (ветропаркове).
23. Широкомащабна дейности по рекултивация на земи и морски драгажни работи.
24. Широкомащабно първично селско стопанство или лесовъдство, включващо интензификация, промяна на земеползването и/или преобразуване на приоритетни елементи на био разнообразието и/или местообиталища от критично значение.
25. Производствени съоръжения за дъбене на кожи, където преработвателният капацитет надхвърля 12 тона готова продукцията дневно.
26. Инсталации за интензивно птицевъдство или свиневъдство с над: (i) 85 000 места за бройлери и 60 000 места за носачки; (ii) 3 000 места за свине за месо (с тегло над 30 кг); или (iii) 900 места за свине-майки.
27. Проекти²⁴, които се предвижда да се осъществят в чувствителни географски райони от международно, национално или регионално значение или които има вероятност да окажат осезаемо въздействие върху такива географски райони, дори ако категорията на проекта не фигурира в този списък. Подобни чувствителни географски райони включват, *inter alia*, защитени природни зони, определени с акт на националното или международното право, местообитания от критично значение или други екосистеми, които поддържат приоритетни елементи на биологичното разнообразие, области с археологическо или

---

²³ Международната комисия по големите язовири (ICOLD) определя като „голям язовир” язовир с височина 15 метра или повече, считано от основата. Язовири с височина между 5 и 15 метра и с водовместимост над 3 милиона кубически метра също се класифицират като големи язовири.

²⁴ Включително, без изброяването да бъде изчерпателно - проекти със социална или екологична насоченост (например възобновяеми енергоизточници).

културно значение, както и области от особено значение за коренното население или други уязвими групи.

28. Проекти, които могат да доведат до съществени неблагоприятни социални въздействия върху местни общности или други засегнати от проекта страни.
29. Проекти, които могат да предполагат значително недоброволно преселване или икономическо изтласкване.

Изискване № 1 на ЕБВР по отношение на изпълнението

Оценка и управление на екологични и социални въздействия и въпроси

Въведение

1. Настоящото Изискване по отношение на изпълнението (ИИ) установява значимостта на интегрираната оценка за определянето на екологичните и социалните въздействия¹ и въпроси, свързани с проектите и управлението от страна на клиента на изпълнението на екологичните и социалните ангажименти през жизнения цикъл на проекта. Успешната и ефективна Система за екологично и социално-отговорно управление (СЕСОУ) представлява динамичен, непрекъснат процес, иницииран и подкрепян от ръководството и предполага съдържателна комуникация между клиента, неговите работници и местните общности, засегнати от проекта и/или другите дейности на клиента, а когато това е уместно – и други заинтересовани страни. Това налага методичен систематичен подход, включващ планиране, реализация, преглед и реагиране на резултатите по структуриран начин с цел да се постигне непрекъснато усъвършенстване на управлението на изпълнението. Подходящата за естеството и мащаба на проекта СЕСОУ подпомага доброто и устойчиво изпълнение на екологичните и социалните ангажименти и може да донесе по-добри финансови, екологични и социални резултати.
2. Настоящото ИИ очертава отговорностите на клиента в процеса на оценяване на потенциалните екологични и социални въздействия и въпроси, свързани с проекта и разработване и прилагане на процедури за управление и наблюдение на тези въздействия и въпроси. Включването на заинтересовани от проекта страни е неразделна част от този процес. ИИ № 10, което излага изискванията относно взаимодействието със заинтересованите страни, следва да се чете заедно с настоящото ИИ.

Цели

3. Настоящото ИИ цели следното:
  - да се определят и оценят екологичните и социалните въздействия и въпроси по проекта;
  - да се въведе подход, основан на йерархия на овладяване на неблагоприятните последици² в работата по неблагоприятните екологични или социални въздействия и въпроси за работниците, засегнатите общности и околната среда, причинявани от дейностите по проекта;
  - да се насърчава подобреното изпълнение на екологичните и социалните ангажименти на клиентите чрез ефективното използване на управленски системи;
  - да се изгради СЕСОУ, съобразена с естеството на проекта, за оценяване и управление на екологичните и социалните въпроси и въздействия по начин, съответстващ на съотносимите ИИ.

---

¹ По смисъла на настоящата Политика, „социално въздействие“ означава въздействията върху отделния човек, общността или работниците, породени от стопанската дейност, която предстои да получи подкрепа и начинът, по който това може да се отрази на техните условия на труд, социално-икономическо положение, културна самоличност, човешки права и/или здраве.

² Йерархията на овладяване на неблагоприятните последици се състои от мерки, предприемани с цел да се избегне създаването на екологични или социални въздействия от самото начало на действията по развитие, а когато това не е възможно – с цел да се осъществят допълнителни мерки, които да сведат до минимум, да смекчат, а в краен случай – да се компенсират и/или обезщетят евентуалните остатъчни неблагоприятни въздействия.

Приложно поле

4. Настоящото ИИ се отнася до всички проекти, финансирани пряко от ЕБВР. Като част от своята процедура на изготвяне на екологична и социална оценка, клиентът следва да идентифицира съотносимите изисквания на настоящото ИИ и начина, по който ще бъдат спазвани и управлявани чрез проектирането, изграждането, експлоатацията и извеждането от експлоатация или закриването на проекта и възстановяването на терена в изходно положение.
5. По смисъла на тези ИИ, терминът “проект” означава определения набор от стопански дейности, за който клиентът се обръща към ЕБВР с искане за финансиране, или – когато вече е ангажирано финансиране от ЕБВР – наборът от стопански дейности, определен в договорите за финансиране, така, както е одобрен от Съвета на директорите или друг орган с пълномощия за вземане на решения.
6. Проекти, свързани с нови инсталации или стопански дейности следва да бъдат проектирани така, че да отговарят на всички ИИ от самото начало. Ако проектът се отнася до съществуващи инсталации, или в случай, че проектът не отговаря на ИИ от самото начало, от клиента ще се изисква да разработи и осъществи Екологично-социален план за действие (ЕСПД)³, който включва поредица от мерки, необходими за привеждане на тези инсталации в съответствие с ИИ в разумен срок.

Изисквания

Екологична и социална оценка

7. Процедурата на екологична и социална оценка трябва да се основава на актуална информация, включително – точно описание и очертаване на проекта и свързаните с него дейности на клиента, както и на данни за социалната и екологична базисна линия в подходящото равнище на подробност. Процедурата на оценяване следва също така да посочва: (i) приложимата законова нормативна уредба и подзаконовите нормативни изисквания, отнасящи се до екологичната и социалната сфера на юрисдикциите, в които се осъществява проектът, включително законодателните актове, с които страната-домакин изпълнява свои международно-правни задължения и (ii) приложимите изисквания съгласно ИИ. Централно място в този подход заема прилагането на йерархията на овладяване на неблагоприятните последици и ДМП.⁴ При проекти, които биха могли да окажат неблагоприятни екологични и социални въздействия, като неразделна част от процедурата на оценяване, клиентът следва да идентифицира заинтересованите от проекта страни и да разработи план за изграждане на взаимоотношения със заинтересованите страни по съдържателен начин, за да вземе предвид техните мнения и опасения при планирането, осъществяването и експлоатацията на проекта в съответствие с ИИ № 10.
8. Процедурата на оценяване трябва да бъде съизмерима и пропорционална на потенциалните въздействия и въпроси по проекта и да включва, интегрирано, всички съотносими преки и косвени екологични и социални въздействия и въпроси, свързани с проекта и съответните етапи на проектния цикъл (например пред-строителен етап, изграждане, експлоатация и извеждане от експлоатация или закриване и възстановяване на терена в изходно положение). Възможно е да се окаже уместно клиентът да допълни своята екологична и социална оценка с допълнителни проучвания, насочени конкретно към специфични

³ ЕСПД съставлява неразделна част от договорите за финансиране.

⁴ „Добра международна практика“ означава упражняването на професионални умения, старание, благоразумие и предвидливост, които е разумно да се очакват от квалифицирани и опитни професионалисти, работещи в същия вид предприятие при същите или подобни обстоятелства по света или в региона. Резултатът от това упражняване би следвало да бъде, че проектът използва най-подходящите технологии при специфичните за проекта обстоятелства.

рискове и въздействия, като например изменението на климата, правата на човека и въпросите, свързани с равенството на половете.

9. Процедурата на изготвяне на екологична и социална оценка има за цел също така да определи и характеризира, доколкото е уместно, потенциално значимите екологични и социални въпроси, свързани с дейности или инсталации, които не са част от проекта, но които могат да се повлияят пряко или косвено от проекта, съществуват единствено поради проекта или биха могли да представляват риск за проекта. Тези свързани дейности или инсталации могат да са от съществено значение за жизнеспособността на проекта и или да бъдат под контрола на клиента, или да се извършват или принадлежат на трети страни. Когато клиентът не може да контролира или влияе на тези дейности или инсталации, процедурата на екологична и социална оценка следва да определи съответните рискове, които те представляват за проекта. В случай, че бъдат идентифицирани потенциално значими неблагоприятни екологични и/или социални рискове, свързани с дейности или инсталации на трета страна, клиентът следва да си сътрудничи със съответните трети страни, за да бъдат управлявани тези рискове и да се намалят последиците им. Аналогично, когато има възможности за увеличаване на ползите, клиентът следва да упражни влиянието си и да въздейства на съответните трети страни. Освен това, в процедурата на оценяване се вземат предвид съвкупните въздействия на проекта в съчетание с въздействията на други съотносими минали, настоящи и разумно предвидими събития, както и на непланирани, но предвидими дейности, които стават възможни благодарение на проекта и които могат да се случат по-късно или на различно място.
10. Проектите от категория А⁵ биха могли да доведат до потенциално значими неблагоприятни бъдещи екологични и/или социални въздействия, които не могат лесно да се определят или оценят и при тях клиентът трябва да извърши комплексна Оценка на екологичното и социално въздействие (ОЕСВ). В процедурата по ОЕСВ влиза етап на определяне на обхвата, за да се определят потенциалните бъдещи екологични и социални въздействия⁶, свързани с проекта. ОЕСВ включва проучване на технически и финансово осъществими алтернативи на източника на такива въздействия, включително алтернативата да не се осъществява проекта, и документиране на основанията за избора на предлагания начин на действие. Набелязват се и потенциални благоприятни възможности за подобрене и се препоръчват мерките, необходими за избягване на неблагоприятните въздействия или – в случаите, когато избягването им е невъзможно – за свеждането им до минимум и за смекчаване на последиците от тях. Може да се наложи ОЕСВ да бъде извършена или проверена от независими експерти. Процедурата по ОЕСВ включва и процедура на публично оповестяване и консултации, съгласно ИИ № 10.
11. При проекти от категория В, където потенциалните неблагоприятни бъдещи екологични и социални въздействия обикновено са специфични за площадката на обекта и/или лесно могат да бъдат определени и преодолени посредством мерки за смекчаване на неблагоприятните последици, клиентът следва да извърши екологична и социална оценка, която е съразмерна с естеството, размера и местоположението на проекта, както и с характеристиките на потенциалните въздействия и рискове. В оценката се описват характеристиките на потенциалните бъдещи неблагоприятни въздействия, свързани с проекта, набелязват се потенциалните благоприятни възможности за подобрене и се препоръчват мерките, необходими за избягване на неблагоприятните въздействия или – в

---

⁵ Списък на примерни проекти от категория А е включен като Приложение 2 към Екологичната и социална политика на ЕБВР.

⁶ Оценката на екологичните и социалните въздействия трябва да вземе предвид потенциалните преки, косвени и съвкупни въздействия, свързани с проекта, както и потенциалните трансгранични въздействия, когато това е уместно.

случаите, когато избягването им е невъзможно – за свеждането им до минимум и за смекчаване на последиците от тях.

12. При проекти от категории А и В, които се отнасят до съществуващи инсталации, се изисква оценка на екологичните и социалните въпроси от миналите и настоящите операции. Целта на тази оценка е да се определят потенциалните рискове, тежести и благоприятни възможности, свързани със съществуващите инсталации и операции, да се потвърди актуалното състояние на съответствието с нормативните изисквания и да се оценят съществуващите управленски системи и цялостното изпълнение на клиента съобразно с всички ИИ. Проучванията на съществуващи инсталации трябва да бъдат извършени от експерти, които са независими от обекта, който се проучва.
13. При проекти от категория С, които е вероятно да причинят минимални неблагоприятни бъдещи екологични и/или социални въздействия или нямат потенциала да доведат до такива и чиито въздействия лесно могат да бъдат определени и преодолени посредством мерки за смекчаване на неблагоприятните последици, клиентът трябва да изгради СЕСОУ, съразмерна на въздействията и рисковете в съответствие с точки 14-22 на настоящото ИИ и да следи и докладва за съответствието на проекта с всички ИИ съгласно точки 23-28 на ИИ № 1.
14. В случай, че клиенти с оперативни дейности на множество площадки кандидатстват за общо корпоративно финансиране, финансиране на оборотни средства или финансиране под формата на дялово участие, оценката, описана в точки 7 до 12 по-горе може да се окаже неподходяща. В такива случаи ще се оценяват съществуващата в момента СЕСОУ и миналото и сегашното изпълнение на клиента спрямо приложимите ИИ и трябва да се разработи и приложи ЕСПД на корпоративно равнище (а не на равнището на конкретна площадка на обекта).

Оценката на корпоративно равнище следва:

- да направи оценка на възможностите на клиента да управлява и решава всички съотносими социални и екологични въздействия и въпроси, свързани с операциите и инсталациите на корпорацията спрямо изискванията, описани във всички ИИ;
- да направи оценка на историята на клиента в спазването на съответствие с приложимите екологични и социални нормативни изисквания, действащи в юрисдикциите, в които работи проекта;
- да определят основните за клиента групи заинтересовани страни и настоящите дейности на взаимодействие със заинтересованите страни.

Точният обхват на корпоративната оценка се определя съобразно спецификата на всеки отделен случай.

Системи за екологично и социално-отговорно управление

15. Клиентите трябва да изградят и поддържат СЕСОУ, подходяща за естеството и мащаба на проекта и съизмерима с величината на техните екологични и социални въздействия и въпроси съобразно ДМП. Целта на подобна управленска система е да интегрира изпълнението на екологични и социални изисквания в строен и координиран процес и да го вгради в основните оперативни дейности при оценяването от клиента на въздействията и въпросите.

Екологична и социална политика

16. Клиентът следва да разработи, както се прецени за уместно, всеобхватна политика, с която се определят екологичните и социалните цели и принципи, чрез които проектът ще успее да постигне добро изпълнение на екологичните и социалните ангажименти. Политиката трябва да очертае обща рамка за процеса на екологична и социална оценка и управление, съобразени с принципите на съответните ИИ.

План за екологично и социално управление

17. Като вземе предвид констатациите от процедурата на екологична и социална оценка и резултатите от взаимодействието със заинтересованите страни, клиентът следва да изготви и осъществява програма от действия, насочена към решаването на идентифицираните екологични и социални въздействия и въпроси и други мерки за подобряване на изпълнението по проекта, за да удовлетвори всички ИИ. В зависимост от проекта, програмата може да се състои от комбинация от документирани оперативни политики, управленски системи, процедури, планове, практики и капитални инвестиции, които – взети заедно – се наричат Планове за екологично и социално управление (ПЕСУ).
18. ПЕСУ трябва да отразява йерархията на овладяване на неблагоприятните последици и, когато е технически и финансово осъществимо, да отдава предпочитание на избягването и превенцията на въздействията пред свеждането им до минимум, смекчаването на последиците от тях или компенсирането им и да осигури структурирането на всички съотносими етапи на проекта така, че да бъдат спазени приложимите изисквания на законовата и подзаконова нормативна уредба и ИИ. Когато в процеса на оценяване се установи, че засегнати от проекта физически лица или групи са в неравностойно положение или уязвими⁷, ПЕСУ следва да включва диференцирани мерки, така че неблагоприятните въздействия да не се стоварват несъразмерно върху тях и те да могат да се възползват от благоприятните възможности, произтичащи от проекта. Когато това е уместно, в ПЕСУ се включват и въпросите на управлението на трети страни и веригата на снабдяване.
19. Степента на подробност и сложност на ПЕСУ следва да бъде съизмерима с въздействията и въпросите по проекта, като отразяват рисковете, въздействията и благоприятните възможности, специфични за проекта. Доколкото е възможно, в ПЕСУ желаните резултати се дефинират като измерими събития, с такива елементи като например конкретни количествени цели и показатели за изпълнение, които да могат да се проследяват с определена периодичност. Предвид на динамичността на процеса на разработване и реализация на проекта, ПЕСУ следва да може да се адаптира към настъпващи промени в обстоятелствата по проекта, непредвидени събития, промени в нормативната уредба и спрямо резултатите от наблюдението и преразглеждането на проекта и при необходимост да се актуализира.
20. СЕСОУ, включително заложените в нея конкретни изисквания и действия, ако има такива, се прилага за проекта, независимо дали той се осъществява пряко от клиента, или чрез външни изпълнители или подизпълнители. Клиентът има отговорността да направи

⁷ За целите на настоящата Политика, терминът „уязвими групи“ означава хора, които поради полово идентичност, сексуална ориентация, религия, етническа принадлежност, статут на принадлежност към коренно население, възраст, увреждане, неравностойно икономическо или социално положение могат да бъдат засегнати по-тежко от останалите от въздействието на проекта и да имат ограничени възможности да отправят претенции или да се възползват от ползите от проекта. Уязвимите лица и/или групи могат включват, без изброяването да бъде изчерпателно, и хора, живеещи под прага на бедността, безимотни, възрастни хора, домакинства, оглавявани от жени и деца, бежанци, вътрешно разселени лица, етнически малцинства, издържащи се от природните ресурси общности или други изгласкани лица, които може да не се ползват със защита по силата на националните нормативни разпоредби и/или международното право.

необходимото външните изпълнители, работещи на площадки на проекта, да спазват тези изисквания, като въведе и прилага подходяща система за управление на изпълнителите. Ефикасното управление на външните изпълнители включва:

- оценяване на екологичните и социалните рискове, свързани с възложените по договор строителни работи и услуги и включване на съответните условия по ПЕСУ в клаузите на тръжната документация, както се прецени за уместно, които да задължават договорно изпълнителите да спазват тези стандарти и да предвиждат мерки за овладяване на последиците от несъответствие;
- упражняване на надзор, гарантиращ, че външните изпълнители имат необходимите познания и умения, за да изпълняват своите задачи по проекта в съответствие с условията на договора;
- наблюдение, гарантиращо, че външните изпълнители спазват условията на договора;
- в случай на превъзлагане на подизпълнители, да се изисква от външните изпълнители да уговорят подобни схеми със своите подизпълнители.

Изискванията, отнасящи се до труда и условията на труд на работници, които не са на щат при клиента, се разглеждат в ИИ № 2. Изискванията относно здравословните и безопасни условия на труд на всички работници са дадени в ИИ № 4.

Организационен капацитет и поемане на ангажимент

21. Клиентът ще трябва да изгради, поддържа и при необходимост – да укрепва организационна структура, която да определя ролите, отговорностите и правомощията за прилагането на СЕСОУ с цел осигуряване на постоянно съответствие със съответните национални нормативни изисквания и с ИИ. Необходимо е клиентът да определи конкретни служители, включително представител(и) на ръководството, с ясни отговорности и правомощия, които да поддържат и прилагат СЕСОУ. Ключовите екологични и социални отговорности следва да се дефинират отчетливо и да се съобщят на съответните служители. Клиентът следва да осигурява адекватна подкрепа и човешки и финансови ресурси в текущ порядък, за да се постигне ефикасно и непрекъснато изпълнението на екологичните и социалните ангажименти.
22. Клиентът следва да се погрижи служителите, натоварени с преки отговорности за дейности, свързани с изпълнението на екологичните и социалните ангажименти по проекта да имат необходимата квалификация и подготовка.

Управление на веригата на снабдяване

23. Клиентът следва да определи рисковете, свързани със своята верига на снабдяване. Когато клиентът може да упражнява контрол, в разумни граници, върху своите първични доставчици, в хода на процедурата на екологична и социална оценка трябва да се прецени също и дали има вероятност първичните вериги на снабдяване, заемащи централно място в оперативните функции по проекта, да предполагат екологични и социални рискове. Ако е така, клиентът е необходимо да въведе и прилага система за управление на веригата на снабдяване, съизмерима със сложността на тази верига на снабдяване и свързаните с това екологични и социални въпроси и съобразена с естеството и мащаба на проекта. Управленската система трябва да включва процедури за предприемане на действия за разрешаване на екологичните и социалните въпроси, идентифицирани в хода на оценяването на веригата на снабдяване или в хода на текущото наблюдение, като се отчита: (i) дали клиентът е станал причина или е допринесъл за възникването на въпросите; (ii) възможността на клиента да упражнява влияние върху доставчика; (iii) степента на значимост на това взаимоотношение за клиента; (iv) степента на сериозност на тези въпроси; и (v) дали прекратяването на взаимоотношението с доставчика само по себе си би довело до неблагоприятни последици. Изискванията спрямо

стандартите на труд във веригата на снабдяване са дадени в ИИ № 2; изискванията относно веригите на снабдяване с живи природни ресурси са определени в ИИ № 6.

Наблюдение и преглед на изпълнението

24. Клиентът е длъжен да следи за изпълнението на екологичните и социалните ангажименти по проекта. Това наблюдение има за цел: (i) да се прецени дали проектът се осъществява в съответствие с всички ИИ и (ii) да се извлекат поуки, да се насочват съответните ресурси и да се набележат разкриващите се възможности за непрекъснато подобряване.
25. Изискванията относно наблюдението следва да бъдат съразмерни на естеството на проекта и неговите екологични и социални въздействия и въпроси. Наблюдението следва да обхваща:
  - всички значими екологични и социални въздействия и въпроси, открити в хода на процедурата за екологична и социална оценка;
  - съотносимите части от ИИ, идентифицирани в хода на процедурата на оценяване на проекта и на последващото наблюдение, както се прецени за уместно;
  - конкретните действия, определени в ПЕСУ или ЕСПД, когато това е уместно;
  - постъпили жалби от работници и външни заинтересовани страни и как са били решени;
  - нормативните изисквания относно наблюдението и докладването;
  - наблюдението/докладването по искане на други страни (например, изкупвачи на продукцията, финансиращи институции или сертифициращи органи).
26. Необходимо е клиентът да осигури адекватни системи, ресурси и персонал за извършване на наблюдение. Клиентът следва да се запознава с резултатите от наблюдението и когато е необходимо – да предприема коригиращи действия. Освен това, клиентът може да използва трети страни, като например независими експерти, местни общности или организации на гражданското общество, за да попълва или проверява собствената си информация, получена от наблюдението. Когато за управлението на дадени въздействия и въпроси и свързаните с тях мерки за смекчаване на неблагоприятните последици отговарят съответните власти или други трети страни, клиентът трябва да съдейства на съответните власти или други трети страни за предприемането на мерки за смекчаване на неблагоприятните последици и за наблюдение на изпълнението им.
27. Клиентът трябва редовно да предоставя на ЕБВР отчети за изпълнението на екологичните и социалните ангажименти по проекта, включително отчети за съответствието с всички ИИ и за работата по СЕСОУ, ПЕСУ, ЕСПД и Плана за взаимодействие със заинтересованите страни, където това е уместно. На базата на резултатите от наблюдението, клиентът следва да определи необходимите коригиращи и превантивни действия и да ги отрази, като въведе изменения в ПЕСУ или ЕСПД, съгласувани с ЕБВР. Клиентът извършва съгласуваните коригиращи и превантивни действия и следи внимателно резултатите от тези действия, за да подпомага изпълнението им.
28. Клиентът е длъжен своевременно да уведомява ЕБВР за всякакви екологични или социални произшествия или аварии, свързани с него или с проекта, които оказват или вероятно биха оказали значим неблагоприятен ефект.
29. Клиентът е длъжен своевременно да уведомява ЕБВР за всякакви промени в обхвата, проектирането или работата на проекта, които вероятно биха довели до съществени промени в свързаните с него екологични или социални въздействия и въпроси. Може да се налага клиентът да извърши допълнителна оценка и да осъществи допълнително взаимодействие със заинтересованите страни в съответствие с тези ИИ и да нанесе промени в ПЕСУ или ЕСПД в съответствие с констатациите, след съгласуване с ЕБВР.

30. При проекти, които биха могли да доведат до значими неблагоприятни екологични и социални въздействия и въпроси, от клиента може да бъде поискано да привлече съответните външни експерти, които да извършват периодично независими прегледи на проекта или наблюдение на конкретни екологични или социални въпроси. Обхватът на тази дейност и последващите действия по проследяване се определя съобразно спецификата на всеки отделен случай.

Изискване № 2 на ЕБВР по отношение на изпълнението

Труд и условия на труд

Въведение

1. Настоящото Изискване по отношение на изпълнението (ИИ) отчита факта, че за клиентите и техните стопански дейности работната сила е ценен актив и че доброто управление на човешките ресурси и добрите взаимоотношения между работниците и ръководството, основани на зачитането на правата на работниците, включително свободата на сдружаване и правото на колективно трудово договаряне, са изключително важни съставки на устойчивостта на стопанската дейност. Като се отнасят справедливо с работниците и им осигуряват безопасни и здравословни условия на труд¹, клиентите могат да създават осезаеми ползи, като например повишаване на ефективността и производителността на дейността си.

Цели

2. Настоящото ИИ цели следното:
  - зачитане и защита на основните принципи и права² на работниците;
  - насърчаване на спазването на Дневния ред за достоен труд³, включително справедливо отношение, недопускане на дискриминация и осигуряване на равни възможности на работниците;
  - изграждане, поддържане и заздравяване на взаимоотношенията между работниците и ръководството на предприятието;
  - насърчаване на спазването на всички колективни трудови договори, по които клиентът е страна и на националното законодателство в областта на труда и заетостта;
  - защита и насърчаване на здравето и безопасността на работниците, особено чрез насърчаване на безопасните и здравословни условия на труд;
  - недопускане на използването на насилствен и принудителен труд и на детски труд (съгласно определенията на МОТ) във връзка с дейности по проекта.

Приложно поле

3. Като част от своята процедура на изготвяне на екологична и социална оценка, клиентът следва да идентифицира съотносимите изисквания на настоящото ИИ и начина, по който ще бъдат спазвани и управлявани през жизнения цикъл на проекта. Осъществяването на действията, необходими за спазване на изискванията на настоящото ИИ следва да се управлява посредством цялостната Система за екологично и социално-отговорно управление (ЕСОУ) на клиента и конкретните за

---

¹ Изискванията относно здравословните и безопасни условия на труд се разглеждат в ИИ № 4.

² Конвенции на МОТ № 29 и 105 (за насилствения и принудителния труд), № 87 (за свободата на сдружаване), № 98 (за правото на колективно трудово договаряне), № 100 и 111 (за дискриминацията), № 138 (за минималната възраст), № 182 (за най-лошите форми на детски труд).

³ “Достоен труд“ е понятие, обобщаващо стремежите на хората в трудовото им битие. В него влизат възможности за полагане на труд, който е продуктивен и носи справедливи нива на доходи, сигурност за работното място и социална защита за семействата, по-добри перспективи за личностно развитие и социална интеграция, свобода на хората да изразяват своите опасения, да се организират и да участват във вземането на решения, които засягат живота им, равенство на възможностите и равнопоставеност на всички жени и мъже.

всеки проект Планове за екологично и социално управление (ПЕСУ). Изискванията относно екологичната и социална оценка и управление са изложени в ИИ № 1.

4. Навсякъде в настоящото ИИ, терминът “работници” се използва в смисъл на наети от клиента лица на щат, включително на непълно работно време, временни и сезонни работници и работници-мигранти. Приложимостта на ИИ спрямо работници, които не са на щат при клиента, е уредена в точки 21-23. Свързаните с веригата на снабдяване трудови въпроси са уредени в точки 24-26.

Изисквания

Общи изисквания

5. Като минимум, проектите трябва да съответстват на (i) националната нормативна уредба относно труда, социалното осигуряване и здравословните и безопасни условия на труд и (ii) основните принципи и стандарти, заложиени в конвенциите на МОТ.⁴

Управление на взаимоотношенията с работниците

Политики в областта на човешките ресурси

6. В областта на човешките ресурси, клиентът следва да приеме и/или поддържа политики и управленски системи или процедури, съобразно своя капацитет и размера на работната сила, които да очертават подхода му към управлението на работната сила в съответствие с изискванията на настоящото ИИ и националната нормативна уредба. Тези политики и процедури трябва да бъдат разбираеми и достъпни за работниците и да бъдат на основния език (езици), на който говори работната сила.

Трудови правоотношения

7. Клиентът следва да документира и осведомява всички работници за техните права съгласно националното законодателство в областта на труда и заетостта и приложимите колективни трудови договори, ако има такива, условията на труд и условията на наемане, включително правото им на заплата, работното време в часове, схемите за извънреден труд и заплащането за извънреден труд и други социално-осигурителни обезпечения (като например отпуск по болест, майчинство/бащинство или отпуск за почивка), както и при настъпване на съществени изменения в тях. Тази информация трябва да бъде разбираема и достъпна за работници и да може да се получава на основния език (езици), които те ползват. Системите за управление на човешките ресурси трябва да зачитат правата на работниците на неприкосновеност на личния живот и защитата на данните.
8. Комуникациите следва да се управляват така, че на работниците да се предоставя: (i) адекватна информация и по-конкретно – относно очаквани промени, които биха могли да засегнат работната сила и (ii) възможността да изразят своите коментари като част от непрекъснато подобряване, включително за това как да отправят жалби съгласно подробните разпоредби на точка 20.

---

⁴ Вж. бел. 2 по-горе.

Детски труд

9. Клиентът е длъжен да спазва всички съотносими разпоредби на националното законодателство или международните стандарти на труд относно наемането на работа на малолетни и непълнолетни лица, а при разлики – тези от тях, които предвиждат по-висока степен на закрила на детето във връзка с наемането на работа на малолетни и непълнолетни.
10. Не се допуска клиентът да наема на работа деца по начин, който представлява икономическа експлоатация или има вероятност да се окаже опасен или да попречи на образованието на детето, или да бъде вреден за детското здраве или за физическото, психично, умствено, духовно, морално или социално развитие на детето. Младежите под 18-годишна възраст следва да бъдат идентифицирани от клиента и да не бъдат наемани за извършване на опасен труд. Всички работи, възлагани на лица под 18-годишна възраст, задължително се подлагат на съответната оценка на риска и редовно се наблюдава спазването на нормите за здраве, условия на труд и работно време.

Насилствен и принудителен труд

11. Клиентът няма да ползва насилствен и принудителен труд, което означава всякакъв труд или услуга, извършвани недоброволно, които се изискват от лице под заплаха от употреба на сила или налагане на наказание. Това включва всякакъв вид недоброволен или задължителен труд, като например труд при закрепостяващи условия; принудителен труд или подобни схеми за наемане, или лица – жертва на трафик на хора.⁵

Недопускане на дискриминация и осигуряване на равни възможности

12. Проектите трябва да отговарят на съответните изисквания за недопускане на дискриминация по отношение на заетостта. По-конкретно, по отношение на проекта клиентът е длъжен:
  - да не взема решения относно заетостта на основание, свързано с индивидуалните белези на личността, като например пол, раса, националност, политически възгледи, принадлежност към сдружение/синдикат, етнически, социален или коренен произход, религия или вярвания, брачно или семейно състояние, увреждане, възраст, сексуална ориентация или полова идентичност, несвързани с присъщи за работното място изисквания;
  - да основава взаимоотношенията между работодател и работник на принципа на равните възможности и справедливото третиране и да не допуска проява на дискриминация по отношение на каквито и да било аспекти на взаимоотношенията между работник и работодател, включително набиране на персонал и наемане на работа, възлагане на работа, обезщетение (включително заплата и социално-осигурителни обезпечения)⁶, условия на труд и условия на наемане, включително разумно адаптиране на работното място във връзка с

⁵ Определението на „трафик на хора“ гласи: „набирането, транспортирането, прехвърлянето, прислоняването или приемането на лица чрез заплаха или употреба на сила или други форми на принуда, отвличане, измама, заблуда, злоупотреба с власт или със състояние на уязвимост, или извършването или получаването на плащания или ползи с цел да се получи съгласието на лице, което притежава контрол върху друго лице, с цел експлоатация“.

⁶ Клиентът следва да вземе предвид принципа на равно възнаграждение за равностойна свършена работа.

- увреждания, достъп до обучение, повишения, прекратяване на трудовото правоотношение или пенсиониране, както и дисциплинарни наказания;
- да предприема мерки за превенция и премахване на проявите на тормоз, включително сексуален тормоз, дразнене, сплашване и/или експлоатация.

Следните мерки не се считат за дискриминация: специални мерки за закрила или подпомагане с цел да се компенсират извършени в миналото дискриминационни действия; насърчаване на възможности за местна заетост; или подбор за конкретно работно място/конкретна работа, основан на присъщите за работното място/работата изисквания, които са в съответствие с националната нормативна уредба.

Работнически организации

13. Не се допуска клиентът да разубеждава работниците да избират представители на работниците, да образуват или да стават членове на избрани от тях работнически организации или да извършват колективно трудово договаряне. Клиентът не бива да проявява дискриминация или да предприема ответни действия срещу работници, които действат в качеството на представители, участват или се стремят да се включат в такива организации или да извършват колективно трудово договаряне. В съответствие с националната нормативна уредба, клиентът трябва да осъществява диалог с такива представители на работниците или на работнически организации и да им предоставя своевременно информацията, необходима за провеждането на съдържателни преговори. В случай, че националната нормативна уредба в съществена степен ограничава учредяването или функционирането на работнически организации, клиентът следва да въведе независима процедура, съобразно капацитета си и размера на работната сила, чрез която работниците да отправят своите жалби и да защитават правата си по отношение на условията на труд и условията на наемане.

Заплати, социално-осигурителни обезпечения и условия на труд

14. Предлаганите възнаграждения, социално-осигурителни обезпечения и условия на труд (включително работно време в часове) трябва като цяло да бъдат най-малкото сравними с предлаганите от равностойни работодатели в съответната страна/регион и отрасъл.
15. Когато клиентът е страна по колективен трудов договор или по друг начин има задължения по силата на такъв договор, договорот следва да се спазва. Когато такива договори не съществуват или не уреждат условията на труд и условията на наемане, клиентът се задължава да предоставя разумни условия на труд и на наемане.
16. Клиентът следва да идентифицира работниците-мигранти и да осигури наемането им при срокове и условия, които са по същество равностойни на тези за работниците, които не са мигранти и извършват същата работа.

Здравословни и безопасни условия на труд

17. Клиентите предоставят на работниците безопасна и здравословна трудова среда, като проектите трябва да отговарят на разпоредбите на ИИ № 4.

Жилищно настаняване на работниците

18. В случай, че клиентът осигурява на работниците места за жилищно настаняване, те трябва да са подходящи за неговото местоположение и да бъдат чисти, безопасни и –

като минимум – да задоволяват основните битови нужди на работниците. В частност, осигуряването на места за настаняване трябва да съответства на добрата международна практика в отрасъла.⁷ Свободата на движение на работниците до и от предоставеното от работодателя място за жилищно настаняване не може да бъде ограничавана неоснователно.

Съкращения

19. Преди да предприеме колективни уволнения⁸ във връзка с проекта, клиентът следва да анализира алтернативни на съкращенията възможности. Ако анализът не намери възможни алтернативи на съкращенията, клиентът изготвя и осъществява план за съкращения, за да се оценят, намалят и смекчат неблагоприятните въздействия на съкращенията върху работниците, съобразно националната нормативна уредба и добрата международна практика в отрасъла и на основата на принципите на недопускане на дискриминация и на базата на консултации. Необходимо е процесът на подбор за съкращения да бъде прозрачен, да се основава на справедливи, обективни, последователно прилагани критерии и да подлежи на обжалване посредством ефективно работещ механизъм за жалби и оплаквания. Клиентите трябва да дават разумен срок на предизвестие относно промените в условията на заетостта, което се отправя към съответните синдикати (когато има такива) и към работниците и техните представители, както и, където това е уместно, към съответните публични органи. Целта на тези консултации е да се намалят и смекчат потенциалните неблагоприятни въздействия от загубата на работни места върху засегнатите работници. Резултатите от консултациите следва да се отразят в окончателния план за съкращенията. Всички дължими трудови възнаграждения за минали периоди, както и социално-осигурителни обезпечения и пенсионно-осигурителни вноски и обезпечения се изплащат: (i) на работниците – при или преди прекратяването на трудово взаимоотношение; (ii) където това е уместно, в полза на работниците; или (iii) плащането се извършва съобразно график, договорен в колективно споразумение.

Механизъм за жалби и оплаквания

20. Клиентът следва да осигури ефективен механизъм за жалби и оплаквания на работниците (и техните организации, където има такива), за да се поставят на вниманието притеснения и опасения относно работното място. Клиентът трябва да информира работниците за механизма за жалби и оплаквания към момента на тяхното наемане на работа и да им осигурява лесен достъп до него. Механизмът следва да включва ръководители от подходящото равнище на управление и да се занимава с поставените проблеми своевременно, посредством разбираем и прозрачен процес, който осъществява обратна връзка със засегнатите, без ответни санкции за тях. Той трябва да позволява да се подават и разглеждат и анонимни сигнали. Механизмът не бива да спъва достъпа до други съдебни или административни средства за защита на права, които могат да са предвидени в закон или в съществуващи процедури за арбитраж или медиация, нито да замества механизми за жалби и оплаквания, осигурени с участието на синдикатите или по силата на колективни трудови договори.

---

⁷ Насоки на ЕБВР/Международна финансова корпорация: “Настаняване на работници: процедури и стандарти”, 2009 г.

⁸ Дефиниция на „колективни уволнения“ е дадена в чл. 1 на Директива (ЕС) 98/59.

Работници, които не са на щат при клиента

21. По отношение на работници, които не са на щат при клиента, а са ангажирани от него през изпълнители или други посредници, за да работят на площадките на проекта или да извършват работа, пряко свързана с основните функции по проекта, клиентът следва да положи разумни усилия: (i) да се увери, че тези изпълнители или посредници се ползват с добро име и са законни предприятия и (ii) да изисква от тях да спазват изискванията, изложени в точки 6-18 и 20 по-горе. Когато клиентът сключва пряко договор с работници, които не са на щат при него, той прилага изискванията на точки 6 до 18 и 20 по-горе.
22. Съгласно ИИ № 1 е необходимо клиентът да въведе политики и процедури за управление и наблюдение на изпълнението от работодатели – трети страни по проекта и на изискванията на настоящото ИИ. Освен това, клиентът следва да извърши оценка и да положи разумни усилия да включи тези изисквания в сключваните договори с тези работодатели – трети страни и, когато това е уместно, да разработи и изпълнява план за управление на изпълнителите.
23. Клиентът следва да определи рисковете, свързани с работниците, които не са на щат при него. Необходимо е клиентът да се увери дали работниците, които не са на щат при него, имат достъп до ефективен механизъм за жалби и оплаквания, съобразен с изискванията на ИИ № 2. В случай, че третата страна не е в състояние да осигури механизъм за жалби и оплаквания, клиентът осигурява ефективен механизъм за жалби и оплаквания, който да се ползва от работниците, наети от третата страна.

Верига на снабдяване

24. Като част от процедурата за оценяване на веригата на снабдяване, описана в ИИ № 1, клиентът идентифицира и оценява риска от използване на детски труд и насилствен и принудителен труд⁹ в своите вериги на снабдяване със стоки и материали, които заемат централно място в основните функции по проекта (основни вериги на снабдяване).
25. Ако клиентът узнае, че в нарушение на стандартите на МОТ в основна верига на снабдяване се използва детски или насилствен и принудителен труд, клиентът е длъжен да предприеме необходимите стъпки за поправяне на това положение съобразно дадените по-долу изисквания.
  - Ако бъде установено използване на детски труд, е необходимо да се положат добросъвестни усилия да се разреши проблема или да се смекчат последиците от него. Клиентът може да продължи да се снабдява с такива стоки или материали от въпросния доставчик, само след като получи удовлетворителни уверения или доказателства, че доставчикът се ангажира с осъществяване на съответстваща на ДМП програма за прекратяване на тези практики в разумни срокове. Клиентът следва редовно да докладва за напредъка по осъществяването на тази програма.
  - При използван насилствен и принудителен труд, клиентът може да продължи да се снабдява със стоките или материалите от въпросния доставчик, само след като получи удовлетворителни уверения или доказателства, че доставчикът е предприел подходящи стъпки за премахване на условията, съставляващи насилствен и принудителен труд.

---

⁹ Съгласно определенията, дадени в Конвенциите на МОТ № 138, 182, 29 и 105.

- Когато има риск от използване на детски и/или насилствен и принудителен труд, клиентът е длъжен непрекъснато да следи своята първична верига на снабдяване, за да открие всички значими промени във веригата на снабдяване и нови рискове или случаи на детски и/или насилствен и принудителен труд.

Освен това, в случай, че бъдат идентифицирани значими въпроси на безопасността на работниците от първичната верига на снабдяване, клиентът е длъжен да въведе процедури и мерки за смекчаване на последиците, за да принуди съответните доставчици да предприемат мерки за недопускане на тези ситуации.

26. Способността на клиента да овладее напълно тези рискове ще зависи от степента на неговия управленски контрол или влияние върху първичните му доставчици. В рамките на съгласуван график, клиентът е длъжен да прехвърли въпросната първична верига на снабдяване към доставчици, които могат да покажат убедително, че спазват настоящото ИИ.

Изисквания към охранителния персонал

27. Когато клиентът наема щатни служители за охрана или възлага на изпълнители охраната на свой персонал и имущество, той следва да договори стандарт за практика и поведение на охранителния персонал, воден от принципа на съразмерност и ДМП¹⁰ относно наемането, правилата за поведение, обучението, екипировката и наблюдението на тези служители. Необходимо е клиентът да извърши нужните проучвания, за да се увери, че предоставящите охранителни услуги не са свързани със случаи на злоупотреба в миналото, да се погрижи те да са адекватно обучени по отношение на употребата на сила (и когато това е приложимо – на огнестрелно оръжие) и да имат подходящо поведение към работниците и местната общност и да изисква от тях да действат в рамките на приложимото законодателство. Клиентът не бива да разрешава използването на сила, освен когато тя се използва за целите на превенция и отбрана съразмерно на естеството и степента на заплахата. Клиентът следва да въведе и поддържа ефективен механизъм за жалби и оплаквания, за да осигури възможност на засегнатата общност и на работниците да изразяват своите опасения и притеснения относно схемите за гарантиране на сигурност и действията на охранителния персонал и да информира общността и работниците за наличието на механизма за жалби и оплаквания и как се използва, в съответствие с настоящото ИИ и ИИ № 10.
28. Ако бъдат разположени държавни охранители, които да предоставят на клиента услуги в областта на сигурността, клиентът следва да оцени потенциалните рискове, произтичащи от използването им, да заяви пред съответните публични власти намерението си охранителите да действат по начин, съобразен с точка 27 по-горе и да насърчи съответните публични власти да оповестят на обществеността мерките за гарантиране на сигурността на инсталациите на клиента, като се отчита императивния характер на съображенията за сигурност.
29. Клиентът следва да разследва всички сигнали за противозаконни действия или злоупотреби от страна на охранители, да предприеме нужните действия (или да настоява пред съответните страни да предприемат нужните действия), за да не се допуска повторно това и да докладва на публичните власти за извършени противозаконни действия или злоупотреби.

¹⁰ Например „Доброволните принципи относно сигурността и правата на човека“.

Изискване № 3 на ЕБВР по отношение на изпълнението

Ресурсна ефективност и предотвратяване и контрол на замърсяването

Въведение

1. Настоящото Изискване по отношение на изпълнението (ИИ) отчита факта, че засилената стопанска активност и урбанизацията могат да доведат до повишени нива на замърсяване на въздуха, водите и почвите и да черпят от ограничените ресурси по начин, който може да застраши хората и околната среда на местно, регионално и глобално равнище. Поради това, ресурсната ефективност и предотвратяването и контрола на замърсяването са съществени елементи на екологичната и социална устойчивост и проектите задължително трябва да съответстват на добрата международна практика (ДМП) в това отношение.
2. Настоящото ИИ отчита колко е важно да се използват Най-добрите налични техники и ДМП, за да се оптимизира използването на ресурсите и ефективно да се предотвратява и контролира изпускането на замърсители в околната среда.
3. Настоящото ИИ очертава подход към управлението на ресурсите и предотвратяването и контрола на замърсяването на ниво “проект”, основан на йерархията на овладяване на неблагоприятните последици, на принципа, че въпросът с екологичните щети трябва приоритетно да се решава при източника и на принципа “замърсителят плаща”. Необходимо е свързаните с проекта въздействия и въпроси относно използването на ресурсите и производството на отпадъци и емисии да се оценяват в контекста на местоположението на проекта и местните екологични условия.

Цели

4. Настоящото ИИ цели следното:
  - да се набележат свързаните с проекта благоприятни възможности за подобряване на енергийната, водна и ресурсна ефективност и свеждането до минимум на отпадъците;
  - да се приеме подход, основан на йерархията на овладяване на неблагоприятните последици при решаване на въпросите за неблагоприятните въздействия върху човешкото здраве и околната среда, произтичащи от използването на ресурсите и замърсяването от проекта;
  - да се насърчава намаляването на свързаните с проекта емисии на парникови газове.

Приложно поле

5. Като част от своята процедура на изготвяне на екологична и социална оценка, клиентът следва да идентифицира съотносимите изисквания на настоящото ИИ и начина, по който ще бъдат спазвани и управлявани през жизнения цикъл на проекта. Осъществяването на действията, необходими за спазване на изискванията на настоящото ИИ, следва да се управлява посредством цялостната Система за екологично и социално-отговорно управление (СЕСОУ) на клиента и конкретните за всеки проект Планове за екологично и социално управление (ПЕСУ). Изискванията относно екологичната и социална оценка и управление са изложени в ИИ № 1.

Изисквания

Ресурсна ефективност

6. Процедурата на екологична и социална оценка следва да набележи благоприятните възможности и алтернативи за ресурсна ефективност по проекта в съответствие с ДМП. При това, клиентът следва да приеме технически и финансово осъществими¹ и рентабилни² мерки за ограничаване до минимум на консумацията и подобряване на ефективността на използване на енергията, водата и другите ресурси и материали, както и за повторно извличане и оползотворяване на отпадни материали при осъществяването на проекта. Набляга се на дейности, които се считат за основни функции по проекта, но подобни благоприятни възможности в останалите стопански дейности на клиента, които не са част от проекта, също трябва да се имат предвид. В случаите, когато са налични сравнителни данни от водещата практика, в оценката си клиентът следва да извърши съпоставка между своите операции и ДМП, за да установи относителното си ниво на ефективност.
7. Клиентът следва да въведе мерките за ресурсна ефективност и принципите за почисто производство в дизайна на продуктите и в производствените си процеси с цел ограничаване на материалоемкостта, енергоемкостта и потреблението на вода и същевременно ограничаване на изпускането на замърсители в околната среда.

Предотвратяване и контрол на замърсяването

8. Процедурата на екологична и социална оценка на клиента следва да определи подходящите методи, технологии и практики (“техники”) за предотвратяване и контрол на замърсяването, които ще се прилагат в проекта. При оценката се отчитат характерните особености на инсталациите и операциите, които са част от проекта, географското местоположение на проекта и местните околни екологични условия. В процедурата на оценяване се определят технически и финансово осъществимите и рентабилни техники за предотвратяване и контрол на замърсяването, които са най-подходящи за недопускане или свеждане до минимум на неблагоприятните въздействия върху човешкото здраве и околната среда. Прилаганите в проекта техники трябва да отдават предпочитание на превенцията или избягването на рисковете и въздействията пред свеждането им до минимум и намаляването им, съобразно подхода, основан на йерархията на овладяване на неблагоприятните последици. Те следва да бъдат съобразени с ДМП и подходящи предвид на естеството и мащаба на свързаните с проекта неблагоприятни въздействия и въпроси.
9. Клиентите следва да структурират проектите така, че да отговарят на съотносимите материални екологични стандарти на ЕС, когато те могат да се приложат на нивото

---

¹ Техническата осъществимост се основава на това дали предлаганите мерки и действия могат да се осъществят посредством умения, оборудване и материали, които са налични на пазара, като се вземат предвид преобладаващите местни фактори като например климат, география, инфраструктура, сигурност, обществено управление, капацитет и оперативна надеждност. Финансовата осъществимост се основава на търговски съображения, включително относителната величина на пределния разход за въвеждането на такива мерки и действия в сравнение с инвестиционните, оперативни и ремонтни разходи по проекта.

² Рентабилността се определя според капиталните и оперативни разходи и финансовите ползи от разглежданата мярка за целия живот на мярката. За целите на настоящото ИИ, ресурсната ефективност или мярката за намаляване на ЕПГ се считат за рентабилни, ако се очаква да доведат до възвръщаемост на инвестицията с отчитане на риска, която е най-малкото сравнима с тази на проекта.

на проекта.³ За определени проекти, които поради своето естество и мащаб, биха попаднали в приложното поле на Директивата на ЕС относно емисиите от промишлеността, е задължително спазването на изискването на ЕС за Най-добрите налични техники (ВАТ) и съответните норми за емисиите и заустването, без оглед на местоположението им.

10. В случай, че няма материални екологични стандарти на ЕС, приложими на ниво „проект“, клиентът следва да идентифицира, съгласувано с ЕБВР, други подходящи екологични стандарти в съответствие с ДМП. Освен това, проектите следва да бъдат замислени така, че да отговарят на приложимото национално право и да се поддържат и експлоатират в съответствие с изискванията на националната законова и подзаконова нормативна уредба. Когато нормативната уредба на страната-домакин се различава от нормите и мерките, включени в екологичните изисквания на ЕС или други идентифицирани подходящи екологични стандарти, ще се очаква проектите да отговарят на тези, които са по-строги.
11. Очаква се проектите, свързани с нови инсталации и дейности да отговарят на материалните екологични стандарти на ЕС или други съгласувани екологични стандарти, както и на националните нормативни изисквания от самото начало. При проекти, свързани с рехабилитация на съществуващи инсталации и/или операции, очаква се те да изпълнят изискванията на точка 9 и/или 10 в разумен срок, който се определя чрез формална оценка на изпълнението им спрямо приложимите стандарти.
12. При проекти, разположени в държави членки на ЕС и в страни в процес на присъединяване към ЕС, страни-кандидатки за членство и потенциални страни-кандидатки за членство в ЕС, когато проектите включват рехабилитация на съществуващи инсталации и/или операции и когато са идентифицирани съответните материални екологични стандарти на ЕС, срокът за постигане на съответствие с тези стандарти трябва да бъде съобразен със сроковете, договорени със страната. При проекти във всички останали страни, срокът за постигане на съответствие с материалните екологични стандарти на ЕС следва да се съобрази с местните условия и разходите за прилагането им и като се отчита Политиката за съседство на ЕС и двустранните спогодби или планове за действие, когато такива са договорени между ЕС и съответната страна-домакин.
13. През целия жизнен цикъл на проекта е необходимо клиентът да прилага техники за предотвратяване и контрол на замърсяването, съобразени с подхода, основан на йерархията на овладяване на неблагоприятните последици, за да ограничава до минимум потенциалните неблагоприятни въздействия върху човешкото здраве и околната среда, като същевременно проектът да продължава да бъде технически и финансово осъществим и рентабилен. Това се отнася до изпускането на замърсители поради рутинни, нерутинни или аварийни обстоятелства.

Парникови газове

14. В процедурата на екологична и социална оценка на клиента е необходимо да се преценят различни алтернативи и да се прилагат технически и финансово осъществими и рентабилни варианти за недопускане или ограничаване до минимум на свързаните с проекта емисии на парникови газове (ЕПГ) по време на

---

³ За целите на настоящото ИИ се приема, че екологичните стандарти на ЕС могат да се прилагат на ниво „проект“, когато в самия акт от вторичното законодателство на ЕС се съдържат ясни количествени или качествени изисквания, които са приложими на ниво „проект“ (а не на ниво „околна среда“, например).

проектирането и експлоатацията на проекта. Тези варианти могат да включват, без изброяването да бъде изчерпателно: алтернативни месторазположения на проекта, техники или процеси, въвеждане на възобновяеми или ниско-въглеродни енергоизточници, управленски практики за устойчиво земеделие, лесовъдство и животновъдство, намаляване на отделянето на неорганизираните емисии и на изгаряните на факел газове.

15. При проекти, които понастоящем произвеждат или се очаква след инвестицията да произвеждат над 25 000 тон-еквивалента CO₂ годишно, клиентът следва да определи количествено тези емисии в съответствие с Методиката на ЕБВР за оценяване на емисиите от парникови газове. Обхватът на оценката на ЕПГ трябва да включва всички преки емисии от инсталациите, дейностите и операциите, които са част от проекта или системата, както и косвените емисии, свързани с производството на използваната от проекта енергия. Количественото определяне на ЕПГ трябва да се извършва от клиента ежегодно и да се докладва на ЕБВР.

Вода

16. Клиентите трябва да се стремят да ограничават до минимум водоползването по проекта, а в ситуации, когато се налага да се изгради водоснабдяване специално за проекта, клиентът трябва да се стреми да ползва вода за технически цели, която не е подходяща за битова употреба, когато това е осъществимо.
17. Като част от проектирането трябва да се идентифицират и вземат предвид всички технически и финансово осъществими и рентабилни възможности за свеждането до минимум на потреблението на вода, за повторната ѝ употреба и рециклиране в съответствие с ДМП.
18. При проекти с високо потребление на вода (надхвърлящо 5 000 м³/дневно), се прилагат следните изисквания:
  - Необходимо е да се изготви подробен воден баланс, който да се спазва и отчита ежегодно пред ЕБВР;
  - да се идентифицират възможности за непрекъснато подобряване на ефективността на водоползването;
  - да се изготви оценка на специфичното водоползване (измерено като воден обем, използван за единица продукция);
  - операциите трябва да се съпоставят с водещата практика в наличните за отрасъла стандарти за ефективност на водоползването.
19. Нужно е клиентът да вземе предвид потенциалните съвкупни въздействия на водочерпането върху потребителите-трети страни и местните екосистеми. Когато това е уместно, клиентът следва да оцени въздействията на дейностите си върху водоснабдяването на трети страни и трябва да докаже, че предлаганото от него водоснабдяване няма да окаже неблагоприятни въздействия върху водните ресурси, които са от критично значение за трети страни или за чувствителни екосистеми. Като част от своята процедура на екологична оценка, клиентът следва да идентифицира и осъществява подходящи мерки за смекчаване на неблагоприятните последици, като дава предимство на превенцията или избягването на рисковете и въздействията пред свеждането им до минимум и намаляването им съобразно подхода, основан на йерархията на овладяване на неблагоприятните последици и ДМП.

Отпадъци⁴

20. Клиентът е длъжен да избягва или свежда до минимум производството на опасни и неопасни отпадни материали и да намалява степента на опасност на това производство в максималната практически възможна степен. В случай, че производството на отпадъци не може да бъде избегнато, но е било сведено до минимум, клиентът следва да използва повторно, рециклира или оползотворява отпадъците, или да ги използва като източник на енергия. В случай, че отпадъкът не може да се оползотворява или използва повторно, клиентът е длъжен да го обезвреди, унищожи и депонира по екологосъобразен начин.
21. Ако получаваните отпадъци се считат за опасни, клиентът следва да оцени технически и финансово осъществимите и рентабилни алтернативи за екологосъобразното им депониране, като взема предвид ограниченията, приложими относно трансграничното движение и останалите приложими нормативни изисквания.
22. Когато депонирането на отпадъците се прехвърля извън площадката и/или се извършва от трети страни, клиентът следва да получи документацията, удостоверяваща строгия приемо-предавателен контрол до крайното местоназначение на пратката и да ползва изпълнители, които имат добра репутация и са законни предприятия, лицензирани от съответните регулаторни агенции. Клиентът следва да се увери и дали лицензираните обекти за депониране работят при спазване на приемливи стандарти. В случай, че това не е така, клиентите следва да проучат алтернативни варианти за депониране, включително възможността за изграждане на свои собствени инсталации за оползотворяване на вторични суровини и депониране на площадката на проекта.

Безопасно използване и управление на опасни вещества и материали

23. При всички пряко свързани с проекта дейности, клиентът трябва да избягва или ограничава до минимум използването на опасни вещества и материали и да проучи възможността за използване на не толкова опасни заместители на тези вещества и материали, с цел опазване на човешкото здраве и околната среда от потенциалните им вредни въздействия. В случай, че избягването или заместването не е практически осъществимо, клиентът следва да въведе подходящи мерки за управление на риска, за да сведе до минимум или контролира изпускането на тези вещества/материали във въздуха, водата и/или земята при тяхното производство, транспортиране, товаро-разтоварни дейности, съхранение, употреба и депониране при свързани с проекта дейности.
24. Клиентът е длъжен да избягва производството, търговията и употребата на опасни вещества и материали, които са обект на международни забрани или поэтапно спиране поради високата си степен на токсичност за живите организми, екологична резистентност, потенциал за биологично натрупване или потенциал за нарушаване на озоновия слой.

---

⁴ По смисъла на настоящото ИИ, „отпадък“ означава хетерогенна смес от газообразни, течни и/или твърди вещества/материали, които е необходимо да се обезвредят посредством адекватни физични, химични и/или биологични процеси, преди да могат да се депонират безопасно в околната среда.

Употреба и управление на пестицидите

25. Клиенти, които управляват или употребяват пестициди трябва да формулират и следват подход на интегрирано управление на вредителите (ИУВ) и/или интегрирано векторно управление (ИВУ) по отношение на дейностите по управление на вредителите. Програмата ИУВ и ИВУ на клиента предполага координирано използване на информация за вредителите и за околната среда, както и за наличните методи за контрол на вредителите, включително културни практики, биологични, генетични и, в краен случай, химически средства за предотвратяване на неприемливи равнища на причиняваните от вредителите вреди. Когато дейностите по управление на вредителите включват употребата на пестициди, клиентът следва да се стреми към намаляване на въздействията на пестицидите върху биологичното разнообразие, човешкото здраве и по-широката околна среда и – в по-общ план – постигане на по-устойчива употреба на пестициди, както и съществено цялостно намаляване на рисковете и използването на пестициди, съобразно необходимата растителна защита на отглежданите култури.
26. Устойчивата употреба на пестициди включва:
- избягване или – ако то не е възможно – свеждане до минимум на въздействията на пестицидите върху биологичното разнообразие, човешкото здраве и по-широката околна среда;
  - намаляване на равнищата на вредни активни вещества чрез заместване на най-опасните с по-безопасни (включително нехимически) алтернативи;
  - подбиране на пестициди с ниски показатели на токсичност, за които се знае, че са ефикасни в борбата с определените за цел биологични видове и които оказват минимално въздействие върху останалите биологични видове, като например опрашващи насекоми, и върху околната среда;
  - насърчаване на практикуването на растениевъдство с ниско ниво на използване на пестициди или без използването на такива;
  - свеждане до минимум на вредите за естествените врагове на определените за цел вредители и предотвратяване на изграждането на резистентност у вредителите.
27. Клиентът следва да извършва товаро-разтоварни дейности, да съхранява, прилага и депонира пестицидите в съответствие с ДМП.

Изискване № 4 на ЕБВР по отношение на изпълнението

Здраве и безопасност

Въведение

1. Настоящото Изискване по отношение на изпълнението (ИИ) отчита значимостта на избягването или смекчаването на последиците от неблагоприятни за здравето и безопасността въздействия и въпроси, свързани с дейности по проекта, върху работниците, засегнатите от проекта общности и потребителите.
2. Свързаните с проекта дейности, оборудване и инфраструктура могат да повишат потенциала за излагане на работниците и общностите на рискове и въздействия, опасни за тяхното здраве и безопасност, включително произтичащи от изграждането, експлоатацията и извеждането от експлоатация или свързани с превоза на суровини и готова продукция.
3. Клиентите носят основната отговорност за осигуряването на здравословни и безопасни условия за своите работници и за това да ги информират и обучават, да упражняват надзор и да се консултират с тях относно здравето и безопасността. Работниците имат отговорността активно да съдействат на своя работодател и да се грижат за своето собствено здраве и безопасност и за здравето и безопасността на другите.
4. Като отчита ролята на съответните власти за защитата и насърчаването на опазването на общественото здраве и безопасност, клиентът е длъжен да идентифицира, избягва, ограничава до минимум или смекчава последиците от рисковете и неблагоприятните въздействия за здравето и безопасността на засегнатите общности, които могат да произтекат от проекта.

Цели

5. Настоящото ИИ цели следното:
  - да се опазва и насърчава безопасността и здравето на работниците чрез осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд и прилагане на система за управление на здравето и безопасността, подходяща за съответните въпроси и рискове, свързани с проекта;
  - да се предвиждат, оценяват и предотвратяват или ограничават до минимум неблагоприятните въздействия върху здравето и безопасността на засегнатите от проекта общности и потребители през жизнения цикъл на проекта, както при рутинни, така и при нерутинни обстоятелства.

Приложно поле

6. Като част от своята процедура на изготвяне на екологична и социална оценка, клиентът следва да идентифицира съотносимите изисквания на настоящото ИИ и начина, по който ще бъдат спазвани и управлявани през жизнения цикъл на проекта. Осъществяването на действията, необходими за спазване на изискванията на настоящото ИИ, се управлява като неразделна част от цялостната Система за екологично и социално-отговорно управление (СЕСОУ) на клиента и/или конкретния за проекта План за екологично и социално управление (ПЕСУ), съгласно предвиденото в ИИ № 1.

7. Потенциалните рискове и въздействия върху работниците и засегнатите общности могат да бъдат различни в зависимост от етапа на проекта, включително при изграждане, въвеждане в експлоатация, експлоатация и извеждане от експлоатация. Подробните изисквания за превенцията и контрола върху въздействията за човешкото здраве и околната среда, дължащи се на изпускането на замърсяване, са дадени в ИИ № 3; а тези за труда и условията на труд, различни от здравето и безопасността на работниците, се разглеждат в ИИ № 2.
8. Навсякъде в настоящото ИИ, терминът “работници” се използва в смисъл на наети от клиента лица на щат, включително на непълно работно време, временни и сезонни работници и работници-мигранти, както и работници, които не са на щат при клиента, а са ангажирани от клиента през изпълнители или други посредници да работят на площадките на проекта или да извършват работа, пряко свързана с основните функции по проекта.

Изисквания

Общи изисквания относно управлението на здравето и безопасността

9. Клиентът е длъжен да предприеме стъпки за идентифициране и недопускане на аварии, наранявания и заболявания на работниците и засегнатите общности, възникващи в следствие, във връзка или в хода на дейности по проекта и да разработи и прилага превантивни мерки и планове за управление на рисковете за здравето и безопасността в съответствие с подхода, основан на йерархията на овладяване на неблагоприятните последици и ДМП.
10. Клиентът трябва да осигури на работниците и засегнатите общности съотносимата информация, насоки и обучение относно опасностите и рисковете за здравето и безопасността, защитни и превантивни мерки и схеми за реагиране при извънредни ситуации, които са необходими за тяхната безопасност през целия проект.
11. В случай на възникване на аварии, наранявания и заболявания в хода на работа, свързана с проекта или при наличие на потенциал за такова събитие, клиентът е длъжен да го проучи, документира и анализира констатациите и да предприеме мерки, за да не се допуска повторно, а когато това се изисква от закона, също така и да уведоми съответните власти и да им оказва съдействие.

Здравословни и безопасни условия на труд

12. Клиентът трябва да осигури на работниците здравословно и безопасно място за работа, като отчита присъщите рискове в своя отрасъл и специфичните класове опасности, които може да има там. Клиентът следва да идентифицира рисковете за здравето и безопасността и мерките за защита съобразно етапа, големината и естеството на проекта при спазване на съответните материални стандарти на ЕС за здравословни и безопасни условия на труд (ЗБУТ)¹ и ДМП. Клиентът следва да изготви план за здраве и безопасност за конкретния проект, където това е уместно, който да се интегрира в СЕСОУ.

---

¹ Под „стандарти на ЕС за ЗБУТ“ се имат предвид материалните изисквания, заложи в законодателството на ЕС в областта на безопасността и здравето на работното място, където се определят минимални изисквания за защита на здравето и безопасността на работниците.

13. Клиентът следва да осъществи мерки за здравословни и безопасни условия на труд, които осигуряват: (i) превантивни и защитни мерки, включително изменение, замяна или отстраняване на опасните условия или вещества; (ii) оборудване за свеждане до минимум на рисковете, като следва да изисква и контролира чрез санкции използването му; (iii) лични средства за защита безплатно за работниците; и (iv) обучение на работници как да използват и спазват процедурите за здраве и безопасност и личните средства за защита. Клиентът е длъжен да изисква от работниците, които не са на щат при него, от изпълнителите и от други трети страни, които ще работят на площадките на проекта или ще извършват работа, пряко свързана с основните функции по проекта, да спазват плана за здраве и безопасност.
14. По време на всяка трудова дейност е необходимо клиентът да осигури непрекъснат и подходящ надзор на всички работници, за да гарантира адекватното изпълнение, поддържане и осъществяване на контрол по мерките за здраве и безопасност.
15. Клиентът е длъжен да следи здравето на работниците и да ги консултира и насърчава да вземат участие в прояви, свързани със здравето и безопасността на работното място. Това включва, без изброяването да бъде изчерпателно, проучване на аварията, оценка на риска и подбор на трудова задача.
16. Когато с дадени трудови дейности са свързани специфични рискове, които биха могли да доведат до неблагоприятни ефекти за здравето и безопасността на работници с определена чувствителност като например възраст, пол, увреждане или краткосрочни или дългосрочни здравни състояния, клиентът трябва да извърши оценка на риска и да въведе корекции, за да не се допусне нараняване и влошаване на здравето.

Здраве и безопасност на общността

17. Клиентът следва да определи и оцени свързаните с проекта рискове и неблагоприятни въздействия за здравето и безопасността на потенциално засегнатите общности и да разработи мерки за защита, превенция и смекчаване на неблагоприятните последици, съразмерни на въздействията и рисковете и подходящи за етапа, големината и естеството на проекта. Клиентът следва да си сътрудничи със съответните власти и други заинтересовани страни, както прецени за уместно, по мерките и планове за смекчаване на неблагоприятните последици. Тези мерки трябва да бъдат съобразени с подхода, основан на йерархията на овладяване на неблагоприятните последици и ДМП.
18. Възможно е за мерките за избягване на въздействията на проекта или смекчаване на последиците от тях върху здравето и безопасността на общността да отговарят съответните публични власти. В такъв случай, клиентът трябва да изясни своята роля и отговорността си да уведомява съответните власти и да им оказва съдействие.

Специфични изисквания относно управлението на здравето и безопасността

Безопасност на проекта при инфраструктурни обекти, сгради и съоръжения

19. Клиентът трябва да включи съображенията за здраве и безопасност в проектирането, изграждането, експлоатацията и извеждането от експлоатация на конструктивните елементи или компоненти на проекта в съответствие с ДМП, като отчита рисковете за безопасността на трети страни и на засегнатите общности. Конструктивните елементи трябва да се проектират и изграждат от квалифицирани и опитни

професионалисти. Необходимо е да се извършат обследвания за безопасността за живота на трети страни и за пожарната безопасност както при съществуващи сгради, които се използват за обществени цели, така и при нови сгради, преди въвеждането им в експлоатация или одобряване за ползване.

20. Строителството и основният ремонт на сгради, ползвани за обществени цели трябва да се извършва по проекти, съобразени с концепцията за универсален достъп.²
21. Когато конструктивните елементи или компоненти, като например язовири, шламоотвали или хвостохранилища, са разположени в географски райони с висок риск и тяхната неизправност или неправилно функциониране могат да застрашат безопасността на работниците и общностите, клиентът следва да ангажира един или повече квалифицирани експерти със съответния и признат опит с подобни проекти, отделни от лицата, отговарящи за проектирането и изграждането, които да извършат преглед колкото е възможно по-рано при разработването на проекта и на етапите на проектиране, изграждане, експлоатация и въвеждане в експлоатация.

Безопасност при опасни материали

22. Клиентът е длъжен да не допуска работниците и общностите да бъдат излагани на въздействието на опасни материали, които могат да се изпускат от проекта или да сведат до минимум потенциала за това. В случай, че има потенциална възможност работниците и засегнатата общност да бъдат изложени на такива опасности, клиентът следва да положи дължима грижа за избягване или свеждане до минимум на излагането им на опасните вещества, като промени, замени или премахне състоянието или веществото, причиняващо опасностите.
23. В случай, че опасните материали са част от съществуващи инсталации или операции, свързани с проекта, клиентът следва да полага дължима грижа, когато провежда дейности по въвеждане и извеждане от експлоатация, за да не допусне излагане на работниците и засегнатата общност на въздействието на опасните материали. В случай, че употребата на такива материали не може да се избегне, клиентът следва да предприеме необходимите мерки товаро-разтоварните дейности, съхранението и транспортирането им да се извършват в съответствие с ДМП.
24. Клиентът следва да полага разумни усилия да осигури безопасното транспортиране на суровините и продукцията, както и на превоза и депонирането на отпадъците и да предприема мерки за избягване или контролиране на излагането на общността на техните въздействия.

Безопасност на продуктите

25. Когато проектът включва производство на потребителски стоки и/или търговия с такива, клиентът трябва да осигури безопасността на продуктите чрез добри процеси на проектиране и производство, както и адекватно съхранение, товаро-разтоварни дейности и транспортиране при дистрибуцията на стоката. Необходимо е да се следва добрата международна практика, включително общите изисквания за безопасност, специфичните за безопасността на продуктите стандарти и кодексите за практика в дадения стопански отрасъл и държава.

---

² „Универсален достъп“ означава свободен достъп за хора от всички възрасти и с всякакви способности в различни ситуации и при различни обстоятелства.

26. По време на процедурата на оценяване на проекта клиентът следва да идентифицира и оцени потенциалните рискове и въздействия на продуктите си върху здравето и безопасността на потребителите. Подходът към безопасността на продуктите следва да спазва йерархията на овладяване на неблагоприятните последици и да осигури предоставянето на потребителите на информация относно свързани с продукта рискове за тяхното здраве и безопасност. При продукти, които могат да създават сериозни заплахи за здравето, клиентът е длъжен да осигури изземване на реализираната продукция при възникване на ситуация, която го изисква, както и да има политика и процедури за изтеглянето му от пазара.

Безопасност на услугите

27. Когато проектът включва предоставяне на услуги на общности, клиентът трябва да осигури безопасността и качеството на услугите посредством подходящи системи за управление на качеството, така че да се гарантира, че услугите не създават рискове и въздействия върху здравето и безопасността на работниците или на общността.
28. Когато проектът включва предоставянето на публични услуги, клиентът следва да заложи принципите на универсалния достъп, доколкото това е възможно.

Безопасност на движението и пътна безопасност

29. Клиентът следва да идентифицира, оцени и наблюдава потенциалните рискове за работниците и потенциално засегнатите общности по отношение на безопасността на движението и пътната безопасност през целия жизнен цикъл на проекта и, където това е уместно, да разработи мерки и планове за овладяването им. При проекти, които работят с подвижно оборудване по обществени пътища и други форми на инфраструктура, клиентът следва да се стреми да не допуска произшествия и наранявания, свързани с работата на това оборудване.
30. Клиентът следва да вземе предвид съответните стандарти на ЕС относно управлението на безопасността на пътните инфраструктури и движението³, да начертае мерки за пътна безопасност и да включи в разработването на проекта технически и финансово осъществими и рентабилни компоненти на пътната безопасност, за да смекчи последиците от потенциалните въздействия на пътната безопасност върху местните засегнати общности. Където това е уместно, клиентът следва да извърши обследване на пътната безопасност за всяка фаза на проекта и рутинно да следи докладите за произшествия и аварии, за да идентифицира и решава проблемите или отрицателните тенденции в безопасността. За клиенти с превозни средства или паркове от превозни средства (собствени или под наем/на лизинг), клиентът трябва да осигури подходящо обучение на работниците относно безопасността на водача и превозното средство. Необходимо е клиентът да осигури редовна поддръжка на всички превозни средства по проекта.

Опасности с природен характер

31. Клиентът следва да идентифицира и оцени потенциалните въздействия и рискове по проекта, породени от опасности с природен характер, като например земетресения, свлачища или наводнения.

---

³ Съобразени с целите на Директива 2008/96/ЕО от 19 ноември 2008 г. относно управлението на безопасността на пътните инфраструктури.

32. Клиентът трябва да избягва и/или ограничава до минимум засилването на неблагоприятни въздействия, причинено от опасности с природен характер или промени в земеползването, за които дейностите по проекта биха могли да допринесат.

Излагане на риск от заболяване

33. За да помогне за недопускането или ограничаването до минимум на потенциала за излагане на работниците и общностите на заболявания, съобразно диференцираните степени на излагане на риск и по-високата чувствителност на различните уязвими групи, клиентът следва да разработи подходящи мерки за смекчаване на последиците, съгласувани със съответните власти. Необходимо е клиентът да предприеме мерки за избягване или свеждане до минимум на пренасянето на заразни заболявания, което може да бъде свързано с масовото навлизане на временни и/или постоянни работници по проекта.
34. В случай, че конкретни заболявания са ендемични за общности, засегнати от проекта, клиентът се насърчава да идентифицира благоприятни възможности през целия жизнен цикъл на проекта за подобряване на условията, което би могло да спомогне за намаляване на заболяемостта от тях, както сред работниците, така и сред общностите. Необходимо е клиентът да предприеме мерки за избягване или ограничаване до минимум на пренасянето на заразни заболявания, което може да бъде свързано с масовото навлизане на временна и/или постоянна работна сила по проекта.

Готовност и реагиране при извънредни ситуации

35. Клиентът трябва да има готовност да реагира в случай на произшествие, авария и извънредна ситуация по начин, съобразен с оперативните рискове, свързани с проекта и с необходимостта от недопускане или ограничаване до минимум на потенциалните неблагоприятни въздействия от тях и в съответствие с приложимите нормативни изисквания.⁴
36. Клиентът следва да определи и оцени опасностите, които биха могли да причинят крупна авария и е длъжен да предприеме всички необходими мерки да не се допускат крупни аварии или да се ограничат неблагоприятните въздействия от тях за работниците, засегнатите общности и околната среда с оглед на методичното и ефикасно осигуряване на високи равнища на защита на хората и околната среда. Тези мерки трябва да бъдат определени в политика относно превенцията на крупни аварии/ готовност за реагиране при извънредни ситуации и в подходящ план за управление, заложен като неразделна част от цялостната СЕСОУ на клиента. Този план следва да включва организационни структури, отговорности, процедури, комуникация, обучение, ресурси и други аспекти, необходими за осъществяването на тази политика, за да се осигури капацитета на клиента за ефикасна реакция при извънредни ситуации, свързани с опасности по проекта, като общата цел е:
- превенция, ограничаване и овладяване на произшествията, така че да се сведат до минимум техните последици и да се ограничат вредите за хората, околната среда и имуществото;
  - осъществяване на мерки, необходими за защита на хората и околната среда от последиците от крупни аварии;

---

⁴ Съгласно разпоредбите на Директива 2012/18/ЕС от 4 юли 2012 г. относно контрола на опасностите от големи аварии, които включват опасни вещества, за изменение и последваща отмяна на Директива 96/82/ЕО на Съвета (Европейска Директива СЕВЕЗО III).

- предоставяне на необходимата информация на съответните служби за защита при извънредни ситуации или на компетентните власти, както и на потенциално засегнатите работници и обществеността;
- подготвеност за възстановителни работи и почистване на околната среда след крупна авария.

37. При проекти, където има риск от крупни аварии, е необходимо клиентът да оказва помощ и съдействие на съответните власти и засегнатата от проекта общност в подготовката им за ефикасно реагиране при извънредни ситуации. В случай, че местните власти или субекти, отговорни за реагиране при такива ситуации не разполагат с голям капацитет или изобщо нямат капацитет за ефикасна реакция, клиентът трябва да играе активна роля в подготвителните дейности и при реагирането на извънредни ситуации, свързани с проекта и следва да предостави адекватни доказателства, с които да демонстрира капацитета си за реакция при разумно предвидими произшествия, или пряка, или косвена.

Изискване № 5 на ЕБВР по отношение на изпълнението

Придобиване на земи, недоброволно преселване и икономическо изтласкване

Въведение

1. „Недоброволно преселване” означава както физическо изселване (преместване или загуба на подслон), така и икономическо изтласкване (загуба на активи или ресурси и/или загуба на достъп до активи или ресурси, която води до загуба на източници на приходи или източници на поминък) в резултат от свързано с проекта придобиване на земи¹ или ограничения върху земеползването².
2. Преселването се счита за недоброволно, когато засегнатите физически лица или общности нямат правото да откажат сделката по придобиване на земи или когато се налагат ограничения върху земеползването, които водят до изселване. Това става в случаи на: (i) законно отчуждаване или ограничения върху начина на земеползване на основание на суверенното право на държавата да отчуждава частни имоти за публични цели³; и (ii) договорени с участието на адвокати споразумения, при което купувачът може да прибегне до отчуждаване или да наложи правни ограничения върху земеползването, ако преговорите с продавача се окажат безрезултатни.
3. Прилагането на настоящото Изискване по отношение на изпълнението (ИИ) подкрепя принципите на всеобщото зачитане и спазване на човешките права и свободи и по-специално – правото на адекватно жилище и непрекъснатото подобряване на условията на живот⁴ и е в съответствие с тези принципи. В случаите, при които вече е имало изселване в резултат от конфликт, настоящото ИИ подкрепя прилагането Ръководните принципи относно вътрешното разселване⁵.
4. Ако не бъде управлявано по подобаващ начин, недоброволното преселване може да доведе до трудности и обедняване на засегнатите лица и общности в дългосрочен план, както и до екологични щети и до неблагоприятни социално-икономически въздействия в областите, в които са били преселени. При определени обстоятелства зле извършеното недоброволно преселване може да изложи клиента на риск от завеждане на съдебно дело. Поради тези причини, недоброволното преселване следва да се избягва. Когато, обаче, то е неизбежно, преселването следва да се ограничи до минимум, а подходящите мерки за смекчаване на неблагоприятното въздействие върху изселваните лица и приемащите общности⁶ следва да се планират

¹ Придобиването на земи включва както преки покупко-продажби на недвижима собственост, така и закупуване на права на достъп, например – сервитуди или права на преминаване.

² Примери: загуба на достъп до права на добив на минерали под земната повърхност – собственост на държавата от страна на самонаети миньори; загуба на достъп до морски риболовни участъци поради дейности, свързани с проекта; ограничения върху достъпа до ресурси, намиращи се в определени от държавата забранени зони, които не са придобити от клиента; и доказан спад на добивите/улова в земеделието, животновъдството, горското стопанство и риболова в резултат от свързани с проекта смущения и/или замърсяване.

³ Такова ограничаване може да включва налагане на ограничения на достъпа до нормативно защитени и международно признати зони със значение за биологичното разнообразие.

⁴ Всеобща декларация за човешките права и Международен пакт за икономическите, социалните и културните права.

⁵ Служба на Върховния комисар по правата на човека: „Ръководни принципи относно вътрешното разселване”.

⁶ „Приемаща общност” означава общност, приемаща изселени лица.

и изпълняват внимателно. Опитът сочи, че непосредственото участие на клиента в дейности по преселване и извършването на оценка на възможно най-ранен етап в изготвянето на проекта могат да доведат до рентабилно, ефективно и своевременно осъществяване на тези дейности, както и да насърчават новаторските подходи за подобряване на възможностите за поминък и стандарта на живот на засегнатите от преселването.

Цели

5. Настоящото ИИ цели следното:

- избягване или, когато е неизбежно, ограничаване до минимум на недоброволното преселване, като се проучат алтернативни идеи за разработване на проекта;
- смекчаване на неблагоприятните социални и икономически въздействия от придобиването на земи или от ограниченията върху използването и достъпа до активи и земя от засегнатите лица като: (i) се предоставят обезщетения за загубата на имущество по цена на заместване⁷ и (ii) се направи необходимото осъществяването на дейностите по преселването да бъде съпроводено с подходящо оповестяване на информация, консултации и основаващо се на осведоменост участие на засегнатите;
- възстановяване, или, по възможност, подобряване на поминъка и стандарта на живот на разселваните лица⁸ до предшестващите разселването равнища;
- подобряване на условията на живот на физически изселваните лица чрез осигуряване на адекватни жилища⁹ със сигурност на владение¹⁰ на местата на преселване.

---

⁷ Обикновено тя се изчислява като пазарната стойност на активите плюс разходите по извършване на сделките, свързани със заместването на тези активи с други. Изчисляването на цената на заместване е сложно поради потенциалното разнообразие на типовете земя, претендентите за право на земеползване и различните степени на развитие на пазарите на земя в страните-членки. Поради тази причина клиентите следва да идентифицират и проведат консултации с всички лица и общности, които ще бъдат изселени в резултат от придобиването на земя, както и с приемащите общности, които ще приемат преселниците, за да получат адекватна информация за титулите и претенциите върху земята и начините на земеползване. Методът на оценяване, използван за определянето на цената на заместване трябва да се документира в съответните Планове за преселване и/или Планове за възстановяване на поминъка. Там, където пазарите на земя все още са в зачатък, клиентите следва да се стремят оценката да се извърши от външни независими професионални оценители (или ако няма професионални оценители – от други професионални експерти със съответните познания и опит, приемливи за ЕБВР и за клиента). Вж. също бележки под линия 12 и 14 по-долу.

⁸ Тук могат да се включват лица, които имат права или претенции към земята, които могат да бъдат юридически признати или лица с претенции към земята по силата на обичая, лица, които нямат права или претенции към земята, които да могат да бъдат юридически признати, сезонни ползватели на ресурси като напр. семейства пастири/рибари, ловци и събирачи, които могат да имат икономически отношения на взаимна зависимост с общностите, населяващи зоната на проекта.

⁹ Адекватността на жилището или подслона може да бъде измерена по показатели като качество, безопасност, финансова достъпност, обитаемост, приемливост в културно отношение, достъпност и характеристики на местонахождението. Адекватното жилище трябва да осигурява достъп до възможности за заетост, пазари и основна инфраструктура и услуги, като например водоснабдяване, електроенергия, селищна хигиенизация, здравеопазване и образование. Клиентите трябва да включат тези аспекти на адекватното жилище, за да предложат подобрени условия на живот на мястото на преселване, особено на лицата, чиито права или претенции към земята, която владеят, не могат да бъдат юридически признати.

¹⁰ Мястото на преселване предлага сигурност на владение, ако защитава преселниците, в максималната възможна степен, от действия по принудително изселване.

Приложно поле

6. Настоящото ИИ се прилага по отношение на физическо изселване или икономическо изтласкване, които могат да бъдат пълни, частични, трайни или временни, произтичащи от следните видове сделки:
  - права върху земя или права на земеползване за проект, придобити чрез отчуждаване или други задължителни процедури;
  - права върху земя за проект, придобити чрез споразумения за преселване, договорени със собственици на имоти или с лица със законни права върху земята, включително права по силата на обичая или традицията, признати или които могат да бъдат признати съгласно законите на страната, ако при неуспех на преговорите би се стигнало до отчуждаване или друга задължителна процедура;
  - налагане на ограничения, в резултат от които хората губят достъп до материални активи или природни ресурси, без разлика дали тези права на ограничаване са придобити чрез преговори, отчуждаване, принудително изкупуване или посредством регулативен акт на държавата.
7. Изискванията и отговорностите към изселваните лица, които нямат законно право или претенция към земята, която владеят, които да могат да бъдат признати, са изложени в точки 18, 32 и 37 по-долу.
8. Настоящото ИИ не се отнася до преселване, произтичащо от доброволни поземлени сделки (пазарни сделки, в които продавачът не е длъжен да продаде и купувачът не може да прибегне до отчуждаване или други принудителни процедури в случай, че преговорите се окажат неуспешни) и при случаи, когато сделката засяга само лицата със законни права.
9. Приложимостта на настоящото ИИ се определя в процеса на извършване на екологичната и социална оценка по критериите, определени в точки 6 до 8 по-горе. В случай, че недоброволното преселване вече е било извършено, оценката следва да установи: (i) евентуални пропуски и (ii) какви коригиращи действия могат да са нужни, за да се осигури съответствие с настоящото ИИ. След това трябва да се договори план за действие.

Изисквания

10. Клиентите се насърчават да придобиват права върху земя чрез договорени с участието на адвокати споразумения, дори в случаите, когато разполагат с правните средства да придобият достъп до земята без съгласието на продавача. Договорените чрез преговори споразумения помагат да се избегне отчуждаването и премахват необходимостта да се използват държавни правомощия, за да се изселят хората принудително. Договорените споразумения обикновено могат да се постигнат като се предостави справедливо и подходящо обезщетение и други стимули или ползи на засегнатите лица или общности и като се намалят рисковете от асиметричност на информацията и тези, свързани с различната сила за водене на преговори.

Избягване или ограничаване до минимум на изселването

11. Клиентът трябва да проучи осъществимите алтернативни варианти на проекта, за да бъдат избегнати или поне сведени до минимум физическото преселване и/или икономическо изтласкване, като същевременно се постигне баланс между екологичните, социални и икономически разходи и ползи.

Консултации

12. От най-ранните етапи и във всички дейности по преселването, клиентът следва да установи взаимоотношения със засегнатите мъже и жени, включително приемащите общности. Това ще им помогне да се включат от рано и да участват в процесите на вземане на решения относно преселването, основани на осведоменост, като съобразно ИИ № 10:
- на засегнатите лица трябва да се даде възможност да участват в преговорите относно изискванията за допустимост, относно пакетите от средства за обезщетение, съдействие за преселването, приемливост на предлаганите места за преселване и предлаганите срокове;
  - за консултации с участието на коренно население (съгласно предвиденото в ИИ № 7), както и на лица, принадлежащи към уязвими групи¹¹ е необходимо да се прилагат допълнителни изисквания;
  - консултациите следва да продължат по време на провеждането, наблюдението и оценяването на изплащането на обезщетения и на преселването, за да се постигнат резултати, съответстващи на целите на настоящото ИИ.
13. Клиентът следва да вземе предвид физическите лица или групите, които е възможно да са в неравностойно положение или уязвими. По-конкретно, клиентът следва да предприеме необходимите действия, за да не се допусне уязвимите групи да се окажат в неравностойно положение в процеса на преселването, да се осигури пълното им информиране и те да са запознати с правата си и да могат да се възползват наравно с всички от възможностите и ползите от преселването. Тези групи трябва да бъдат определени с помощта на процеса на екологична и социална оценка (описан в ИИ № 1).

Социално-икономическа оценка и преброяване

14. Необходимо е клиентът да извърши оценка на базисните социално-икономически показатели за хората, засегнати от проекта, включително от въздействия, свързани с придобиването на земи и ограничения върху земеползването. Чрез оценката се определят въздействията в рамките на социалния контекст на проекта и потребностите и правата на засегнатите хора и се разработват подходящи действия за ограничаване до минимум въздействията на преселването и за смекчаване на последиците от тях.
15. Клиентът трябва да проведе подробно преброяване с цел: (i) да се идентифицират лицата, които ще бъдат изселени/изтласкани от проекта; (ii) да се определи кой ще отговаря на изискванията за допустимост за получаване на обезщетение и подпомагане; и (iii) да се инвентаризират засегнатите земи и имущество. Преброяването трябва да се съобрази с потребностите на сезонните ползватели на ресурси, които е възможно да не се намират в зоната на проекта по време на преброяването.

---

¹¹ За целите на настоящата Политика, терминът „уязвими групи“ означава хора, които поради полова идентичност, етническа принадлежност, възраст, увреждане, неравностойно икономическо или социално положение могат да бъдат засегнати по-тежко от останалите от въздействието на проекта и да имат ограничени възможности да отправят претенции или да се възползват от ползите от проекта. Уязвимите лица и/или групи могат да включват и хора, живеещи под прага на бедността, безимотни, възрастни хора, домакинства, оглавявани от жени и деца, бежанци, вътрешно разселени лица, етнически малцинства, издържащи се от природните ресурси общности или други изтласкани лица, които може да не се ползват със защита по силата на националните нормативни разпоредби и/или международното право.

16. В отсъствието на конкретни национални държавни процедури е необходимо клиентът да определи крайния срок за определяне на допустимост, както се прецени за уместно предвид на приложимата нормативна уредба и графика на проекта. Често най-практично е крайният срок да попада в периода, когато се извършва оценка на базисните параметри или преброяването. Информацията по отношение на крайния срок следва да бъде добре документирана и да се разпространи на цялата територия, на която се изпълнява проекта. Определянето на краен срок дава яснота относно допустимостта за обезщетение и подпомагане. Лица, които се настаняват на територията на проекта след крайния срок, нямат право на обезщетение или друго подпомагане.

Обезщетяване на изселваните/изтласкваните лица

17. Клиентът следва да предложи на всички изселвани/изтласквани лица и общности обезщетение за загубата на активи по пълна цена на заместване¹² и други видове подпомагане. Това има за цел да се възстанови и потенциално – да се подобри стандарта на живот и/или начините на поминък¹³ на изселваните/изтласкваните лица до предшестващото изселването/изтласкването ниво. Мерките могат да се основават на земя, ресурси, заплати и/или стопанска дейност. Стандартите за обезщетение трябва да бъдат прозрачни и съобразени с проекта. Обезщетението се предоставя преди изселване/изтласкване или налагане на ограничения на достъпа. Когато начините на поминък на изселваните/изтласкваните лица са свързани основно със земята, или в случаите, когато земята е колективна собственост, клиентът следва да предложи обезщетение на базата на земя, където има практическа възможност за това, като се отчитат съображенията за сезонността и за селскостопанския цикъл. Клиентът трябва да осигури на изселваните/изтласкваните лица и общности възможности извлекат от проекта подходящи ползи за развитие.
18. Изселваните лица могат да бъдат класифицирани като: (i) лица, които имат формални законни права върху земята (включително права по силата на обичая и традицията, които се признават на основание на разпоредби от националната нормативна уредба); (ii) лица, които нямат формални законни права върху земята към момента на преброяването, но имат претенция към земята, която се признава или която може да бъде призната, на основание на разпоредби от националната нормативна уредба; или (iii) лица, които нямат законно право или претенция към земята, която владееят, които да могат да бъдат признати.
19. Документацията за собственост или владение, като например актове за титул и договори за наем/аренда (включително банковите сметки, открити за изплащането на обезщетението) следва да бъдат издавани на името и на двамата съпрузи или на лицата, които са самостоятелни глави на домакинства, според съответния случай. Другите видове съдействие за преселването, като например обучение за придобиване на умения, достъп до кредитиране и възможности за намиране на работа, трябва да се предлагат в равна степен на мъжете и жените и да са съобразени с потребностите им.

---

¹² Размерът на обезщетението за загубата на активи трябва да се изчисли по пълна цена на заместване, включително разходите по извършване на сделките за заместване. При загуби, които не могат лесно да бъдат оценени или компенсирани в пари, може да е уместно да се използва обезщетение в натура. Такъв вид обезщетяване, обаче, следва да се извършва чрез стоки или ресурси, които са равностойни или на по-висока стойност и подходящи в културно отношение. Вж. бел. 7 и 14.

¹³ Поминъкът може да се състои от доходи от заплати, и/или доходи, заработвани от физическите лица, семействата и/или общностите чрез използване на ресурсите.

20. Необходимо е клиентът да прецени възможността за предлагане на алтернативни методи и/или начини за обезщетяване, особено в страни и региони, където е по-малко вероятно жените да имат достъп до официални финансови институции и/или да имат банкови сметки. Когато обстоятелствата са такива, че националната нормативна уредба и системите на владение на имущество не признават на жените правото да притежават имущество или да сключват имуществени сделки, е необходимо да се предвидят начини, които осигуряват – доколкото това е възможно – достъп на жените до схемите, гарантиращи сигурност на владението.

Механизъм за жалби и оплаквания

21. Клиентът трябва да изгради ефективен механизъм за жалби и оплаквания на възможно най-ранен етап от процеса. Той следва да бъде съобразен с настоящото ИИ и с целите и принципите на ИИ № 10, за да може своевременно да се получават и намират решение конкретните притеснения относно обезщетението и преместването, които изселваните/изтласкваните лица и/или членовете на общностите в страната-домакин поставят на вниманието на клиента. Механизмът за жалби и оплаквания следва да включва механизъм за обжалване, предназначен да осигурява безпристрастното разрешаване на спорове.

Рамка за преселване и/или възстановяване на поминъка

22. Необходимо е да се разработи Рамка за преселване и/или възстановяване на поминъка в случаите, когато поради етапа на разработване на проекта не са известни точното естество или мащаба на придобиване на земи или налагане на ограничения върху земеползването, свързани с проект, който има потенциала да доведе до физическо изселване и/или икономическо изтласкване. В рамката се очертават основните принципи, процедурите и рамката на правата, съобразени с настоящото ИИ. След като бъдат определени отделните компоненти на проекта и необходимата информация вече е налична, рамката ще служи като основа за разработването на подробен План за действие по преселването (ПДП) или План за възстановяване на поминъка (ПВП) в съответствие с точки 26 до 39 по-долу.

Наблюдение

23. Наблюдението на процеса на преселване и възстановяване на поминъка се извършва в съответствие с ИИ № 1 и трябва да включва участието на основните заинтересовани страни като например засегнатите общности.
24. В зависимост от мащаба на преселването по даден проект, може да е уместно клиентът да възложи на външни лица изготвянето на доклад за изпълнението на ПДП/ПВП, за да се провери дали са спазени предвидените мерки и изисквания. Изготвянето на доклада за изпълнението трябва да започне след приключването на всички съставни части на процеса, включително инициативи за развитие, ако има такива. Докладът може да набелязва по-нататъшни действия, които клиентът да изпълни. В повечето случаи, с изпълнението на коригиращите действия, набелязани в доклада за изпълнението, задълженията на клиента по преселването, обезщетяването, възстановяването на поминъка и осигуряването на ползи за развитие се изчерпват.

Изселване/изтласкване

25. Свързаното с проекта придобиване на земи и/или налагане на ограничения върху земеползването често води както до физическо изселване на хора, така и до тяхното

икономическо изтласкване. Поради това, изискванията на настоящото ИИ относно физическото изселване и икономическото изтласкване могат да имат едновременна приложимост. В такива случаи, специфичните изисквания относно икономическото изтласкване, изложени в точки 36 до 39 трябва да се включат съответно в Плановете за действие или Рамките по преселването.

Физическо изселване

26. В случай на сделки от вида на описаните в точка б, които включват физическото изселване на хора, клиентът следва да разработи ПДП, който покрива, като минимум, приложимите изисквания, изложени в настоящото ИИ, независимо какъв е броят на засегнатите лица. Планът трябва да е насочен към смекчаване на отрицателните въздействия от изселването/изтласкването, да набележи потенциалните ползи и да установи правата на всички категории засегнати лица (включително приемащите общности), като се обръща особено внимание на потребностите на уязвимите. В плана трябва да се документират всички процедури за придобиване на поземлени права, както и мерките за обезщетение и дейностите по преместването. Установяват се процедури за наблюдение и оценка на осъществяването на дейностите по преселването и за предприемане на коригиращи действия, ако са необходими.
27. Обхватът и степента на подробност на ПДП зависят от мащаба на изселването/изтласкването и от сложността на мерките, необходими за смекчаване на неблагоприятните въздействия. При всички случаи, той следва да описва начините и средствата, чрез които ще се постигнат целите на настоящото ИИ.
28. Необходимо е ПДП да включва мерки за предоставяне на правна помощ на изселваните/изтласкваните хора, която да им позволи да спазят административните формалности, изисквани преди придобиване на земи и, ако е необходимо, да потърсят правата си в съда.
29. При разработването на ПДП клиентът следва да се консултира със засегнатите лица и да обобщи съдържащата се в ПДП информация във вид, подходящ за оповестяване на обществеността, така че засегнатите лица да разберат какви са процедурите за получаване на обезщетение и да знаят какво да очакват на всеки от етапите на проекта (напр. кога ще им бъде отправено предложение, с колко време ще разполагат за отговор, какви са процедурите за възражение, законовите процедури, които трябва да се спазят, ако преговорите са неуспешни).
30. Ако хора, живеещи в зоната на проекта, трябва да се преместят на друго място, клиентът следва: (i) да предложи на изселваните/изтласкваните лица възможността да изберат измежду няколко практически осъществими варианта на преселване, включително адекватно заместващо жилище или парично обезщетение, когато това е уместно; и (ii) да осигури помощ за преместването, която съответства на потребностите на всяка група от изселваните/изтласкваните лица, като се обръща особено внимание на нуждите на бедните и уязвимите. Алтернативните жилища и/или паричното обезщетение следва да бъдат предоставени преди преместването. Новите места на заселване, изградени за изселваните/изтласкваните лица, следва да предлагат, като минимум, условия на живот, равностойни на тези преди изселването/изтласкването и рентабилни възможности за подобряване на условията на живот.
31. В случай, че физически се изселват лица по точка 18 (i) или (ii), клиентът следва да им предложи възможност за избор на заместващо имущество с равна или по-висока

стойност или парично обезщетение по пълна стойност на заместване, където това е уместно.¹⁴

32. В случай, че физически се изселват лица по точка 18 (iii), клиентът следва да им предложи възможност за избор измежду различни варианти на адекватно жилище със сигурност на владение, така че те да могат да се преселят законно, без да се налага да поемат риска от принудително извеждане от владение.
- Вместо парично обезщетение следва да се предлага обезщетение в натура, когато това е практически осъществимо, освен ако може да се демонстрира, че са изпълнени условията, описани в бележка под линия 14. Това се отнася за лица, които по силата на обичая и традицията имат права, признати съгласно законите на страната; за претендиращи лица, които преди изтичането на крайния срок нямат формални законни права върху земята, но които имат официална законова претенция към въпросната земя или активи, например, чрез противопоставено на собственика владение¹⁵; и при отчитане на уговорките, направени в точка 18, за лица, които нямат права или претенции към земята, която владеят, които да могат да бъдат законно признати.
  - На основата на консултации с такива изселвани лица, клиентът следва да им предостави помощ за преместването, достатъчна, за да възстановят и при възможност – да подобрят стандарта си на живот на адекватно друго място¹⁶.
33. В случаите, когато засегнати лица отхвърлят предложенията за обезщетение, които отговарят на изискванията на настоящото ИИ и в резултат на това започне отчуждаване или друга законова процедура, клиентът следва да проучи възможностите за сътрудничество с компетентния държавен орган и ако органът му позволи – да играе активна роля в планирането, осъществяването и наблюдението на преселването.
34. Клиентът следва да идентифицира и оцени потенциалните неблагоприятни въздействия върху приемащите общности, които могат да бъдат засегнати от процеса на преселване. Всички мерки за смекчаване на неблагоприятните последици, договорени с приемащата общност, следва да се включат в ПДП.
35. Когато общности от Коренното население предстои да бъдат физически изселени от използвани от тях земи, които владеят по силата на традицията или обичая, клиентът следва да изпълни съотносимите изисквания на ИИ, както и тези на ИИ № 7.

Икономическо изтласкване

36. В случай на сделки, описани в точка 6, които предполагат само икономическо изтласкване, клиентът изготвя и осъществява ПВП. Този ПВП следва да установи

---

¹⁴ Изплащането на парично обезщетение за загубени активи може да е подходящо, когато: (i) начините на поминък не са свързани със земята; (ii) начините на поминък са свързани със земята, но земята, която се отнема за проекта, съставлява малка част от засегнатия актив и оставащата земя е с площ, позволяваща устойчива икономическа дейност; или (iii) съществуват активни пазари на земя, на жилища и на труда, изселваните/изтласкваните лица използват тези пазари и има достатъчно предлагане на земя и жилищни имоти. Паричното обезщетение трябва да бъде в размери, достатъчни за заместване на загубената земя и други активи по пълна цена на заместване на местните пазари. Вж. също бележки 7 и 12.

¹⁵ Метод на придобиване на титул върху недвижима собственост чрез владение в продължение на давностен срок при определени условия.

¹⁶ Преместването на неформални самонастанили се лица на територията на населени места често е свързано с необходимостта да се приеме компромис. Например, преместените семейства могат да спечелят сигурност на владение, но могат да загубят преимуществата на старото си месторазположение.

правата на засегнатите лица и общности и да осигури упражняването им по прозрачен, последователен и справедлив начин.

37. Ако сделка от рода на описаните в точка 6 причини временна или постоянна загуба на приходи или поминък, например – чрез смущаване или прекратяване на достъпа на лицето до неговото място на заетост или производствени активи, независимо дали засегнатите лица физически се изселват или не, клиентът следва:

- Да обезщети надлежно икономически изтласкваните лица за загубата на активи или достъп до активи. Този процес трябва да започне преди изтласкването. Когато обезщетението следва да се изплати от отговарящия за това държавен орган, клиентът трябва да съдейства на органа, за да помогне за ускоряване на плащанията.
- В случаите, при които придобиването на земи засяга търговски постройки, да обезщети засегнатия собственик на предприятието за (i) разходите за установяване на стопанските дейности на друго място; (ii) пропуснатите нетни приходи за времето на прехвърлянето; и (iii) разходите по прехвърлянето и преинсталирането на производствената сграда, машините или друго оборудване, както е приложимо в конкретния случай.
- Да предостави заместващо имущество (напр. селскостопански или търговски обекти) с равна или по-висока стойност или парично обезщетение по пълна цена на заместване, където това е уместно, на лицата, притежаващи законни права или претенции върху земята, които са признати или които могат да бъдат признати на съгласно националната нормативна уредба (вж. точка 18 (i) и (ii)).
- Да предостави помощ, която да компенсира загубата на колективно притежавани от общността ресурси¹⁷. Тя може да бъде под формата на инициативи, които подобряват производителността на оставащите ресурси, до които общността има достъп, обезщетение за загубата на достъп в натура или в пари или осигуряване на достъп до алтернативни източници на загубения ресурс.
- Да обезщети икономически изтласкваните лица, които нямат права или претенции към земята, които да могат да бъдат законно признати (вж. точка 18 (iii)) за загубените активи (като например реколта, инфраструктура за напояване и други извършени подобрения на земята), различни от земята, по пълна цена на заместване. Клиентът не е длъжен да обезщетява или подпомага опитващи се да се възползват от ситуацията незаконно самонастанили се, които се нанасят в зоната на проекта след изтичането на крайния срок.
- Да предостави допълнителна целева помощ (напр. схеми за кредитиране, обучение или възможности за намиране на работа) и възможности за възстановяване и по възможност – за подобряване на възможностите им за доходносна дейност, равнищата на производство и стандарта на живот. В случаите на предприятия, които понасят временни загуби или са принудени да затворят в резултат от свързано с проекта изтласкване, на такава помощ имат право както собственикът на предприятието, така и служителите, губещи възнаграждения или работно място.
- Да предостави подкрепа на икономически изтласкваните лица за периода на прехвърлянето, както е необходимо в конкретния случай, на основата на разумна оценка на времето, необходимо за възстановяването на възможностите им за доходносна дейност, равнищата на производство и стандарта на живот.

---

¹⁷ Примери за такива ресурси са: естествени площи за свободна паша и пасбища, горски ресурси, различни от дървен материал (напр. билки, строителни и занаятчийски материали), горски участъци за добив на дървен материал и дърва за топливо, водни ресурси за земеделие, отдих или риболов.

38. Клиентът следва да обобщи съдържащата се в ПДП информация във вид, подходящ за оповестяване на обществеността, така че засегнатите лица да разберат какви са процедурите за получаване на обезщетение и да знаят какво да очакват на всеки от отделните етапи на проекта.
39. Когато общности от коренното население биват икономически изтласквани (но не и преселвани) в резултат от свързано с проекта придобиване на земи, клиентът следва да изпълни приложимите принципи на това ИИ, както и на ИИ №7.

Загуба на обекти за обществено ползване¹⁸

40. Когато проектът е свързан със загуба на обекти за обществено ползване, клиентът е длъжен да проведе съдържателни консултации, в съответствие с ИИ № 10, със засегнатата местна общност, за да определи и – по възможност – да договори подходяща алтернатива.

Отговорности на частния сектор при управлявано от държавата преселване

41. Възможно е да има случаи, при които за придобиването на земи и преселването отговаря държавата-домакин. В такива случаи клиентът следва да съдейства на отговарящия за това държавен орган, доколкото органът позволи, за постигане на резултати, съответстващи на целите на настоящото ИИ. Освен това, когато капацитетът на държавата е ограничен, клиентът следва да играе активна роля в хода на планирането, провеждането и наблюдението на преселването. Клиентът следва да изготви план (или рамка), който/която, заедно с документите, изготвени от компетентния държавен орган, да отговаря на изискванията на това ИИ. Възможно е клиентът да трябва да включи в плана си: (i) описание на правата на обезщетение на изселваните/изтласкваните лица, предвидени в приложимата законова и подзаконова нормативна уредба; (ii) мерките, които се предлагат, за да се отстранят евентуални разминавания между тези права и изискванията на настоящото ИИ; и (iii) финансовите отговорности и отговорностите по отношение на реализацията съответно на държавния орган и/или клиента.

---

¹⁸ Загубата на културно наследство се разглежда в ИИ № 8.

Изискване № 6 на ЕБВР по отношение на изпълнението

Опазване на биологичното разнообразие и устойчиво управление на живите природни ресурси

Въведение

1. Настоящото Изискване по отношение на изпълнението (ИИ) отчита факта, че опазването на биологичното разнообразие¹ и устойчивото управление на живите природни ресурси² имат основополагащо значение за екологичната и социална устойчивост.
2. Настоящото ИИ признава значимостта на съхранението на основните екологични функции на екосистемите и биологичното разнообразие, което те поддържат. Всички екосистеми поддържат живота на сложен комплекс от живи организми и се различават едни от други по богатството, изобилието и значимостта на биологичните видове.
3. Необходимо е да се търси оптимален баланс между целта на опазването на биологичното разнообразие и устойчивото управление на живите ресурси и потенциала за оползотворяване на множеството икономически, социални и културни ползи от биологичното разнообразие и живите природни ресурси.
4. Отчита се, че дейностите по проекта: (i) могат да повлияят на поминъка на Коренното население и засегнатите общности, като могат да засегнат достъпа или използването на биологичното разнообразие или живите природни ресурси и (ii) могат да изиграят положителна роля за съхранението на биологичното разнообразие и устойчивото управление на живите природни ресурси.

Цели

5. Настоящото ИИ цели следното:
  - защита и съхраняване на биологичното разнообразие, спазвайки подход на предпазливост;
  - въвеждане на подход, основан на йерархията на овладяване на неблагоприятните последици³, с цел да не се допуска нетна загуба на биологично разнообразие и съответно, където това е уместно, да се постигне нетна полза за биологичното разнообразие;
  - насърчаване на добрата международна практика (ДМП) в устойчивото управление и използване на живите природни ресурси.

---

¹ По смисъла на настоящото ИИ, значението на термина „биологично разнообразие“ се дефинира в съответствие с Конвенцията за биологичното разнообразие като „многообразието сред живите организми от всички източници, включително, *inter alia*, сухоземни, морски и други водни екосистеми, както и екологичните комплекси, към които принадлежат; това включва разнообразие в рамките на отделния биологичен вид, между видовете и на екосистемите”.

² Определението за “живи природни ресурси” гласи: “растенията и животните, отглеждани за консумация и потребление от човека или от животни, било то в диво или култивирано състояние. Тук се включват всички видове лесовъдство; био горива; земеделие, включително отглеждане както на едногодишни, така и на многогодишни култури; отглеждане на животни, включително животновъдство; и рибно стопанство, както в дивата природа, така и рибни полета за улов, включително всички типове морски и сладководни организми, както гръбначни, така и безгръбначни”.

³Йерархията на овладяване на неблагоприятните последици се състои от мерки, предприемани с цел да се избегнат въздействията върху биологичното разнообразие от самото начало на действията по развитие, а когато това не е възможно – с цел да се осъществят допълнителни мерки, които да сведат до минимум, да смекчат, а в краен случай – да компенсират и/или обезщетят евентуалните остатъчни неблагоприятни въздействия.

Опазване на биологичното разнообразие

Приложно поле

6. Като част от своята процедура на изготвяне на екологична и социална оценка, клиентът следва да идентифицира съотносимите изисквания на настоящото ИИ и начина, по който ще бъдат спазвани и управлявани през жизнения цикъл на проекта. Осъществяването на действията, необходими за спазване на изискванията на настоящото ИИ, следва да се управлява посредством цялостната Система за екологично и социално-отговорно управление (СЕСОУ) на клиента и конкретните за всеки проект Планове за екологично и социално управление (ПЕСУ), включително Планове за управление на биологичното разнообразие или съответно, където това е уместно, конкретен План за действие относно биологичното разнообразие⁴, за да се структурира проектът така, че да се постигне съответствие с настоящото ИИ в рамките на приемлив срок. Изискванията относно екологичната и социална оценка и управление са изложени в ИИ № 1.

Общи изисквания

Оценка на възникващи въпроси и въздействия

7. Процедурата на оценяване следва да охарактеризира състоянието на базисните параметри до степен, която е съразмерна и специфична за очаквания риск и значимост на въздействията. Оценката на базисните параметри трябва да отчита, без изброяването да бъде изчерпателно: загуба на местообитание⁵, влошаване и фрагментация, инвазивни чужди видове, свръхексплоатация, миграционни коридори, хидроложки промени, натоварване с хранителни елементи и замърсяване, както и въздействия от значение за изменението на климата и приспособяването към него. При планирането и провеждането на оценки, свързани с очертаването на изходното състояние на базисните параметри на биологичното разнообразие и оценки на въздействието върху него, клиентът следва да ползва съответните насоки за добра практика, прилагайки необходимите за целта подходи на анализ на информация и посещения на място. Когато са необходими още проучвания, за да се получи по-висока степен на сигурност относно значимостта на потенциалните въздействия, клиентът трябва да проведе допълнителни изследвания и/или наблюдения, преди да предприеме свързани с проекта дейности, които биха могли да причинят необратими въздействия.
8. Посредством процедурата на оценяване, клиентът следва да определи и характеризира, още в началото на жизнения цикъл на проекта, потенциалните благоприятни възможности, рискове и въздействия върху биологично разнообразие, свързани с проекта. Обхватът и задълбочеността на оценката трябва да са достатъчни, за да се охарактеризират въздействията на базата на вероятността от настъпването им и значимостта и сериозността на въздействието и да бъдат отразени опасенията на потенциално засегнатите общности и, когато това е уместно, на другите заинтересовани страни. При оценката трябва да се имат

---

⁴ Плановите за действие относно биологичното разнообразие (ПДБР) обикновено включват поредица от общи цели, конкретни цели и мерки за управление, насочени към смекчаване на остатъчните въздействия, с цел да не се допуска нетна загуба и да се постигнат нетни ползи за приоритетни елементи на биологичното разнообразие или за местообитание от критично значение. Основната цел и конкретните цели трябва да бъдат реалистични и да се основават на измерими конкретни количествени цели. Необходимо е всяка конкретна цел да очертава поредица от действия и да посочва показатели за степента им на изпълнение или за наблюдението на достигането на конкретни количествени цели и да посочва отговорник и срок. ПДБР трябва да се разработват съгласувано със съответните заинтересовани страни, включително държавни органи, външни експерти, местни/ международни организации за съхраняване на природата и със засегнатите от проекта общности.

⁵ „местообитание“ означава сухоземна, сладководна или морска географска единица или въздушен път, на основата на които съществуват сообщества от живи организми и се осъществяват взаимодействията им с неживата околна среда.

предвид също и преките, косвените и съвкупните въздействия и да се преценят ефикасността и осъществимостта на мерките за смекчаване на неблагоприятните последици, които предстои да се прилагат по проекта. Необходимо е в процедурата на оценяване да бъдат обхванати също и потенциалните въздействия на ниво ландшафт, както и въздействията върху екологичната цялост на екосистемите, независимо дали имат статут на защитеност или не и независимо от степента на смущаване или влошаване.

9. При оценката трябва да вземе предвид използването на екосистемите от потенциално засегнатите общности и/или Коренното население и зависимостта им от тях, когато ползването на тези ресурси на биологичното разнообразие може да бъде засегнато от проекта. Оценката отчита и степента, в която проектът зависи от тези екосистеми. В случай, че проектът има потенциала да окаже въздействие на тези екосистеми и клиентът има пряк управленски контрол или значимо влияние върху управлението, неблагоприятните въздействия трябва да се избягват. Ако тези въздействия не могат да бъдат избегнати, клиентът е длъжен да ги сведе до минимум и/или да приложи подходящи мерки за смекчаване на неблагоприятните последици с цел да се поддържа цялостната функционалност на екосистемите.
10. При проекти, които потенциално биха могли да имат такива въздействия върху коренното население и местните общности, клиентът трябва да осигури благоприятни възможности за честно и справедливо поделяне на ползите, произтичащи от използването на живите природни ресурси в съответствие с: (i) изискванията относно решаването на свързаните с икономическо изтласкване въпроси съгласно ИИ № 5; (ii) специфичните изисквания относно управлението на потенциални въпроси и въздействия върху Коренното население съгласно ИИ № 7; и (iii) изискванията относно взаимодействието със заинтересованите страни, предвидени в ИИ № 10.

Изисквания относно опазването на биологичното разнообразие

11. Когато оценката е установила наличие на потенциални въздействия върху биологичното разнообразие, свързани с проекта, клиентът трябва да управлява рисковете в съответствие с йерархията на овладяване на неблагоприятните последици и ДМП. Клиентът следва да възприеме подхода на предпазливост и да прилага адаптивни управленски практики, при които изпълнението на мерките за смекчаване на последиците и мерките за управление се съобразяват с променящите се условия и резултатите от наблюдението на проекта през целия му жизнен цикъл.
12. Същевременно, някои засягани от проекта области могат да се разглеждат като “приоритетни елементи на биологичното разнообразие”⁶. Те включват: (i) застрашени местообитания; (ii) уязвими биологични видове; (iii) значими за биологичното разнообразие елементи, определени от широк кръг заинтересовани страни или държави (като например Ключови зони на биологично разнообразие или Важни за птиците зони); и (iv) екологична структура и екологични функции, необходими за поддържането на жизнеспособността на приоритетни елементи на биологичното разнообразие, съгласно описаното в настоящата точка.
13. Когато оценката е установила, че проектът би могъл да окаже значими, неблагоприятни и необратими въздействия върху приоритетни елементи на биологичното разнообразие, клиентът не бива да извършва никакви дейности по проекта, освен когато:
  - няма технически и финансово осъществими алтернативи;

---

⁶ Приоритетните елементи на биологичното разнообразие представляват подмножество на биологичното разнообразие, което е особено незаемимо или уязвимо, но от приоритетен ред, който е по-нисък от този на местообитанията от критично значение (съгласно определението в точка 14).

- цялостните ползи от проекта са повече от въздействията на проекта върху биологично разнообразие;
  - осъществени са консултации със заинтересовани страни в съответствие с ИИ № 10;
  - проектът е допустим съгласно приложимото екологично законодателство, като се вземат предвид приоритетните елементи на биологичното разнообразие;
  - осъществени са подходящи мерки за смекчаване на неблагоприятните последици, в съответствие с йерархията на овладяване на неблагоприятните последици⁷, за да се осигури недопускане на нетна загуба и – за предпочитане – постигане на нетна полза за приоритетни елементи на биологичното разнообразие в дългосрочен план, с цел постигане на измерими консервационни резултати.
14. Най-чувствителните елементи на биологичното разнообразие се определят като „местообитания от критично значение“, което включва един от следните белези: (i) силно застрашени или уникални екосистеми; (ii) местообитания от съществено значение за застрашени⁸ или критично застрашени видове; (iii) местообитания от съществено значение за ендемични видове или видове с ограничено географско разпространение; (iv) местообитания, поддържащи мигриращи или стадни видове от световно значение; (v) зони, свързани с ключови еволюционни процеси; или (vi) екологични функции, които са от жизнена важност за поддържането на жизнеспособността на елементите на биологичното разнообразие, описани в настоящата точка.
15. Когато оценката е установила, че проектът би могъл да окаже неблагоприятни въздействия върху местообитание от критично значение, клиентът е длъжен да наеме опитни външни експерти, които да извършат оценката на потенциалните неблагоприятни въздействия върху въпросното местообитание от критично значение.
16. Не се допуска фрагментиране, преобразуване или влошаване на местообитание от критично значение до степен, нарушаваща неговата екологична цялост или значението му за биологичното разнообразие. Ето защо, в зони, съдържащи критични местообитания, клиентът не бива да извършва никакви свързани с проекта дейности, освен ако са налице следните условия:
- в района да няма други осъществими алтернативи за развитие на проекта в местообитание с по-малка ценност за биологичното разнообразие;
  - да са осъществени консултации със заинтересовани страни в съответствие с ИИ № 10;
  - проектът да е разрешен съгласно приложимото екологично законодателство, като са взети предвид приоритетните елементи на биологичното разнообразие;
  - проектът да не води до измерими неблагоприятни въздействия върху елементи на биологичното разнообразие, за които местообитанието е определено като такова от критично значение съгласно точка 14;
  - проектът има за цел реализирането на нетни ползи⁹ за местообитанието от критично значение, върху което проектът оказва въздействие;

⁷ В краен случай, когато все пак има значими остатъчни въздействия, може да се наложи клиентът да прецени възможностите за прилагане на компенсаторни мерки, като например компенсации на биологичното разнообразие другаде.

⁸ Съгласно включените в Червения списък на застрашените видове на Международния съюз за защита на природата (IUCN). Определянето на статуса на местообитание от критично значение на базата на други списъци се извършва по следния начин: (i) ако даден вид е вписан в национален/регионален списък като критично застрашен или застрашен, в страни, които спазват насоките на IUCN, определянето на статуса на местообитание от критично значение се извършва за всеки проект поотделно след консултации с компетентните специалисти; и (ii) в случаи, когато категоризациите на видове, вписани в национален/регионален списък не съвпадат точно с тези на IUCN (например, някои държави вписват видовете в списъци с по-обща категория, като “защитен” или “ограничен”), е необходимо да се извърши оценка, за да се установят основанията и целта на изготвяне на списъка. В такъв случай, определянето на статуса на местообитание от критично значение ще се основава на такава оценка.

⁹ Нетните ползи представляват допълнителни консервационни резултати, които могат да се постигнат по отношение на ценността на биологичното разнообразие, заради която местообитанието от критично значение е определено като такова. Нетни ползи могат да се постигнат чрез развитието на компенсационни проекти за биологичното

- не се предвижда проектът да доведе до нетно намаление в числеността на популацията¹⁰ на застрашени или критично застрашени видове, в разумно дълъг срок¹¹;
  - в адаптивната управленска програма на клиента е включена щателна и подходящо разработена, дългосрочна програма за наблюдението и оценяването на биологичното разнообразие, която има за цел да се оценява състоянието на местообитанието от критично значение.
17. В случаите, когато клиентът е в състояние да изпълни изискванията, предвидени в точка 16, стратегията на проекта относно смекчаването на последиците следва да се опише на подходящото място – в План за управление на биологичното разнообразие или съответно в План за действие относно биологичното разнообразие.
18. В случаите, когато се предлагат компенсиращи биологичното разнообразие проекти по отношение на приоритетни елементи на биологичното разнообразие или местообитание от критично значение, клиентът е длъжен да покаже чрез оценка, че значимите остатъчни въздействия на проекта върху биологичното разнообразие ще бъдат адекватно смекчени, за да се удовлетворят изискванията на точки 13 и 15-17, съгласно приложимостта им. В тези случаи клиентът следва да наеме опитни външни експерти с познания в областта на разработването и осъществяването на компенсационни проекти.

Законово защитени и международно признати зони с ценно биологично разнообразие

19. Когато проектът се осъществява на територията на зона, която е защитена по силата на нормативен акт или друго ефективно средство¹² и/или е международно призната¹³, или е предложена за такъв статут от национални правителства, или когато проектът има потенциала да предизвика неблагоприятни въздействия върху такава зона, клиентът е длъжен да определи и оцени потенциални въздействия, свързани с проекта и да приложи йерархията на овладяване на неблагоприятните последици, така че въздействията от проекта да не нарушават целостта, консервационните цели на зоната и/или значението ѝ за биологичното разнообразие.
20. Ако в оценката се стигне до заключение, че проектът има потенциала да окаже неблагоприятно въздействие върху приоритетни елементи на биологичното разнообразие и/или местообитание от критично значение на територията на законово защитени или международно признати зони с ценно биологично разнообразие, клиентът трябва да се

разнообразие и/или, в случаи, когато клиентът би могъл да спазва изискванията на точка 16 на настоящото Изискване относно изпълнението без компенсационен проект за биологичното разнообразие, клиентът трябва да реализира нетните ползи посредством реализацията на програми, които да могат да се осъществят на място (in situ) за подобряване на местообитанието и да защитят и съхранят биологичното разнообразие.

¹⁰ „Нетно намаление“ означава еднократна или кумулативна загуба на екземпляри, която пречи на способността на видовете да запазят устойчивост в глобални и/или регионални/национални мащаби в продължения на много поколения или за продължителен период от време. Машабът (например – глобален и/или регионален/национален) на потенциалното нетно намаление се определя на основата на вписването на биологичния вид в списък – или Червения (глобалния) списък на застрашените видове на IUCN и/или в регионални/национални списъци. При видове, включени и в двата вида списъци – Червения (глобалния) списък на застрашените видове на IUCN и националните/регионални списъци, нетното намаление трябва да се основава на националната/ регионалната популация.

¹¹ Сроктът, в който клиентите трябва да покажат, че няма нетно намаление на критично застрашени и застрашени видове се определя съобразно спецификата на всеки отделен случай и след консултации с външни експерти.

¹² Настоящото ИИ се ръководи от даденото от IUCN определение на термина “Защитена зона”.

¹³ Обекти, определени по силата на международни конвенции или договори, включително, без изброяването да бъде изчерпателно, списъка на ЮНЕСКО на обектите от световното природно наследство, резерватите от Програмата на ЮНЕСКО “Човек и биосфера” и Списъка на влажните зони от международно значение съгласно Рамсарската конвенция.

опита да избегне тези въздействия в съответствие с точка 13 или, съответно, точки 15-17. Освен това клиентът трябва:

- да покаже, че всяка дейност за развитие е разрешена от закона, за което е възможно да е било необходимо да се извърши специфична оценка на свързаните с проекта въздействия върху защитената зона, съгласно изискванията на националната нормативна уредба;
- да постъпва по начин, съответстващ на признати от държавен орган планове за управление на такива зони;
- да проведе консултации с управителите на защитената зона, съответните власти, местните общности и други заинтересовани страни относно съответствието на предлагания проект с ИИ № 10;
- да осъществи допълнителни програми, както се прецени за уместно, за популяризиране и подпомагане на конзервационните цели на защитената зона.

Инвазивни чужди видове

21. Клиентът е длъжен да избягва и активно да работи за недопускане на случайно или умишлено въвеждане на чужди биологични видове, които биха могли да окажат значими неблагоприятни въздействия върху биологичното разнообразие, като по-конкретно:
- Клиентът не трябва умишлено да въвежда чужди видове в ареали, където тези видове не се срещат при нормални обстоятелства, освен когато това се извършва в съответствие с нормативната рамка, регулираща такова въвеждане. При никакви обстоятелства не бива да се допуска въвеждане в нова околната среда на видове, за които е известно, че са инвазивни.
  - Клиентът следва да идентифицира потенциалните рискове, въздействия и варианти за смекчаване на последиците, свързани със случайното пренасяне и пускане на свобода на чужди видове¹⁴.
  - Когато наличието на чужди биологични видове вече е установено в страната или региона на предлагания проект, клиентът трябва да упражнява дължимото старание и да не разпространява инвазивните видове в ареали, в които те още не са установени. Ако е практически възможно, клиентът трябва да предприеме мерки за изкореняване на такива видове от значими за биологичното разнообразие зони, над които има управленски контрол.

Устойчиво управление на живите природни ресурси

Приложно поле

22. Настоящото ИИ се отнася до проекти, които включват първично производство на живи природни ресурси или в които тези ресурси заемат централно място в основната функция на проекта.¹⁵
23. Като част от своята процедура на изготвяне на екологична и социална оценка, клиентът следва да идентифицира съотносимите изисквания на настоящото ИИ и начина, по който ще бъдат спазвани и управлявани през жизнения цикъл на проекта. Клиентът следва да приеме и реализира мерки за спазване на настоящото ИИ като част от своята цялостна

---

¹⁴ По отношение на международните превози на стоки и предоставянето на услуги с кораби, настоящото ИИ се ръководи от Международната конвенция за контрола и управлението на корабните баластни води и седименти (BWM). От клиентите, които се обръщат към ЕБВР за финансиране на проект, включващ такива корабни превози се очаква да спазват съответните задължения, определени в рамките на тази конвенция.

¹⁵ Проекти, които включват растениевъдство или животновъдство, лесовъдство в естествени гори или на горски насаждения, аквакултури или рибно стопанство, както и производство и употреба на биомаса за производство на енергия или био горива, са обект на регулиране от настоящото ИИ.

СЕСОУ и/или ПЕСУ. Изискванията относно екологичната и социална оценка и управление са изложени в ИИ № 1.

Изисквания

Общи изисквания

24. Клиентите следва да управляват живите природни ресурси като прилагат изискванията на националната нормативна уредба и съответните материални екологични стандарти на ЕС, приложими на нивото на проекта.
25. Клиентите следва да отдават приоритет на въвеждането и спазването на съответните глобално, регионално или национално признати стандарти, които подлежат на независима сертификация или проверка за удостоверяване в рамките на приемлив срок. Когато не съществуват съотносими стандарти за определени живи природни ресурси, които да са приложими към проекта, клиентът трябва да се ангажира с прилагането на подходящи специфични за отрасъла устойчиви управленски практики.

Оценка на възникващи въпроси и въздействия

26. Клиентите с проекти, свързани с използването на живи природни ресурси следва да оценят устойчивостта на ресурса и да отчитат потенциалните въздействия върху екосистемите и биологичното разнообразие, които поддържат, както и следните принципи:
  - използването на всеки жив природен ресурс е необходимо да се разглежда в светлината на основните екологични функции, които осигурява в екосистемата¹⁶;
  - отчитане на преките, косвените и съвкупните въздействия;
  - използването на живия природен ресурс трябва да следва подхода, основан на йерархията на овладяване на неблагоприятните последици и да се стреми да оптимизира ползите за други ползватели;
  - производството и/или използването на биологични видове или популации, които не са естествено разпространени в дадения географски район и не са провеждани изпитания за определяне на тяхната инвазивност и/или доминантност над местните видове трябва да се ограничават или да бъдат обект на адекватни изследвания и да получат разрешение от съответните национални компетентни власти преди да започне производството или използването им.

Растениевъдство и животновъдство

27. Клиентите, които се занимават с растениевъдство или животновъдство трябва да осигурят използването на ДМП, за да избягват или ограничават до минимум отрицателните въздействия и потреблението на ресурси.
28. Клиентите, които се занимават с отглеждане, транспорт и клане на животни за месо или за производство на странични продукти (например мляко, яйца, вълна) следва да въведат и спазват националните нормативни изисквания, съответните стандарти на ЕС относно хуманното отношение към животните и ДМП, като възприемат в животновъдните си техники онези от тях, които са най-строги.

---

¹⁶ Например, голата сеч на гори може да има неблагоприятно въздействие върху друго биологично разнообразие, почвената ерозия, хидрологията на водосборните райони, качеството на водите и рибните участъци. Аналогично, прекомерният риболов на един биологичен вид може да се отрази на екологичното равновесие и дългосрочната цялост на екосистемите.

Рибно стопанство и аквакултури

29. Клиенти, които се занимават с отглеждане, улов или преработка на риба или други водни видове, са длъжни да покажат, че техните дейности се извършват или ще се извършват по устойчив начин. Това може да се постигне чрез получаване на сертификат от независим орган¹⁷ или чрез изследвания, проведени като част от процедурата на оценяване. Дейностите в областта на рибното стопанство не се изчерпват непременно само с риболова. Възстановяването на популацията или въвеждането на различни видове или популации, особено в затворени части на околната среда, като например езера, трябва да гарантира, че новите запаси няма да унищожат или изместят съществуващите местни ендемични видове/естествено разпространените рибни видове.
30. При проекти с аквакултури, клиентите следва да извършат оценка и да ограничат до минимум риска от избягване на не-местни видове във околната водна среда. Необходимо е клиентите също така да оценят и ограничат до минимум потенциала за заразяване на околната среда с болести и/или паразити.

Лесовъдство в естествени гори и при горски насаждения

31. Клиенти, които се занимават с първично лесовъдство, трябва да планират операциите си така, че да избягват или ограничават до минимум въздействията върху екосистемите и биологичното разнообразие, което те поддържат и да изпълнят съответните изисквания, предвидени в точка 11 и/или точки 13-15, ако свързаните с проекта дейности имат потенциала да доведат до преобразуване, фрагментация или влошаване на приоритетни елементи на биологичното разнообразие или местообитания от критично значение.
32. Клиентите следва да се сдобият с издадени от независим орган сертификати, удостоверяващи, че се спазват международно признатите принципи и стандарти за устойчиво управление на горите¹⁸ за горите и/или горските насаждения, върху които упражняват пряк управленски контрол. Когато оценката установи, че практиките на управление на горите не отговарят на такива стандарти, клиентите следва да разработят план за управление с цел получаване на такъв сертификат в рамките на приемлив срок.

Използване на горива от биомаса и производство на био горива

33. Клиенти, които се занимават с производството и използването на биомаса, са длъжни да ограничават до минимум неблагоприятните последици за екосистемите и биологичното разнообразие, което те поддържат, посредством (i) използването на остатъци и отпадъчни материали като първичен източник на горива от биомаса, където има технически и финансово осъществими и рентабилни възможности за това; и (ii) въвеждането и спазването на съответните принципи и стандарти на ЕС и, при възможност, да се стремят да сертифицират операциите си по тези стандарти в рамките на приемлив срок.
34. Клиенти, които се занимават с производство на био горива, следва да ползват суровина, произведена по устойчив начин, за да бъдат сведени до минимум неблагоприятните въздействия върху екосистемите и биологичното разнообразие, което те поддържат, използването и въздействията върху земята, водите и другите ресурси, необходими за производството на всяка единица енергия. Клиентът следва да въведе и прилага съответните принципи и стандарти на ЕС или насоки за производството на суровини за био

¹⁷ Например, една от международно признатите програми за устойчиво рибарство е сертификационната схема на Съвета за стопанисване на морето.

¹⁸ Международно признатите сертификационни програми в лесовъдството включват програмата на Съвета за стопанисване на горите (FSC) и Програмата за признаване на сертификатите в горското стопанство (PEFC).

горива и при възможност да се стремят да сертифицират операциите си по тези стандарти в рамките на приемлив срок.

Верига на снабдяване

35. Когато: (i) в проекта се ползват външни доставчици на живи природни ресурси, върху които клиентът не притежава пряк управленски контрол; (ii) тези ресурси заемат централно място във функциите по проекта; и (iii) доставчиците имат потенциал да оказват значително въздействие върху екосистемите и биологичното разнообразие, което те поддържат, клиентът трябва да въведе и спазва политика на устойчиво снабдяване с ресурси, управленски процедури и проверка за удостоверяване на системите с цел оценяване на своите първични доставчици като част от цялостната си СЕСОУ или от ПЕСУ. В политиките, процедурите и проверката на системите е необходимо да се посочи конкретно следното:
- Закупуват се само живи природни ресурси със законен и устойчив произход.
  - Произходът на живите природни ресурси се следи чрез наблюдение и се документира по веригата.
  - Снабдяването с живи природни ресурси не оказва неблагоприятно въздействие върху основните екологични функции на засегнатите екосистеми, нормативно защитени зони, международно признати зони с ценно биологично разнообразие, приоритетни елементи на биологичното разнообразие или местообитания от критично значение.
36. Клиентите трябва да отдават предпочитание на закупуването на живи природни ресурси, произведени в съответствие с международно признати принципи и стандарти за устойчиво управление, където има такива за продукта, който се закупува. Когато в отрасъла има международно признати системи за сертификация за устойчивост, клиентът трябва да положи усилия да сертифицира своята система за оперативно управление и управление на веригата на снабдяване по тези стандарти, в рамките на приемлив срок. При липса на такива системи за сертификация, клиентът трябва да прилага ДМП и технологии.

Генетично модифицирани организми (ГМО)

37. В държавите членки на ЕС е забранено използването или пускането на ГМО в околната среда без разрешението на компетентните власти. В другите страни, където ЕБВР осъществява оперативни дейности, е забранено използването или пускането на ГМО в околната среда без оценка на риска, проведена съобразно материалните стандарти на ЕС.

Изискване № 7 на ЕБВР по отношение на изпълнението

Коренно население

Въведение

1. Настоящото Изискване по отношение на изпълнението (ИИ) отчита факта, че проектите могат да създават благоприятни възможности за Коренните населения за участие и извличане на полза от свързаните с проекта дейности, които могат да им помогнат да осъществят стремежа си към икономическо и социално развитие. Тъй като държавата често играе централна роля в управлението на въпросите, отнасящи се до Коренното население, необходимо е клиентите да си сътрудничат и да съдействат, както се прецени за уместно, с отговарящите за това власти и съответните общности при управлението на рисковете и въздействията от своите дейности.
2. Няма общоприето определение за “Коренно население”. Коренното население може също така да се нарича различно в различните страни. Отчита се също така и фактът, че групи, които в дадена страна или регион може да не са класифицирани като Коренно население, да са класифицирани като такова другаде.
3. В Политиката и настоящото ИИ, терминът “Коренно население” се използва в технически смисъл за обозначаване на социо-културна група, отделна от доминантните групи в националните общества, която притежава в различна степен всички от изброените по-долу характеристики:
  - хората се самоопределят като членове на отделна коренна етническа или културна група и тази самоличност се признава от другите;
  - колективна привързаност към географски определени местообитания, традиционни земи или територии на предците им в зоната на проекта и към природните ресурси в тези местообитания и територии¹;
  - произхождат от население, което традиционно² е прилагало натурално-разменни (и често номадски/номадско-пасторални) стратегии на препитание и чийто статус се урежда от собствените им обичаи или традиции или от специални закони или подзаконови разпоредби;
  - имат културни, икономически, социални или политически институции, установени по силата на обичая, които са отделни от тези на доминантното общество или култура;
  - отделен език или диалект, често – различен от официалния език или диалект на страната или региона.
4. Фактът, че група или членове на група води номадски или номадско-пасторален начин на живот, живее в смесени или градски общности и /или само посещава своите традиционни земи сезонно, след като е претърпяла принудително прекъсване на връзката, не е пречка *prima facie* за прилагането на настоящото ИИ.

---

¹ Група, която е загубила своята “колективна привързаност към географски определени местообитания или територии на предците си в зоната на проекта” поради принудително прекъсване на връзката, запазва допустимостта си относно включването в приложното поле на настоящото ИИ, ако се очаква да бъде засегната от проекта. “Принудително прекъсване на връзката” означава загуба на колективна привързаност към географски определени местообитания или територии на предците поради конфликт, държавни програми за преселване, лишаване от собственост върху земите ѝ, природни бедствия или включване на тези територии в границите на градска зона. По смисъла на настоящото ИИ, “градска зона” обикновено означава град или голямо населено място и притежава всички изброени по-долу характеристики, като никоя от тях взета отделно няма определящо значение: (i) правното определяне на зоната като градска съгласно вътрешното право на страната; (ii) висока гъстота на населението; и (iii) висок относителен дял на не-селскостопанските икономически дейности спрямо селскостопанските.

² Това важи и когато тези стратегии вече не се прилагат, съгласно предходната бележка под линия.

5. Настоящото ИИ подхожда към Коренното население като към партньор, с уважение към тези хора като личности и като народи, чиито ценности могат да имат огромен принос не само към собственото им, но също така и към националното социално-икономическо развитие. Същевременно, в настоящото ИИ се признава, че Коренното население, като съвкупност от социални групи със самоличност, отделна от доминантните групи в националните общества, често може да е сред най-маргинализираните и уязвими слоеве на населението. Икономическият, социален и правен статус на тези групи често ограничава капацитета им да отстояват интересите и правата си (които могат да бъдат индивидуални и/или колективни) по отношение на земите и природните и културни ресурси и може да ограничава възможността им да участват в развитието и да се облагодетелстват от произтичащите от него ползи. Те са особено уязвими, ако земите и ресурсите им бъдат трансформирани или засегнати, ако в тях навлязат лица, които не са членове на техните общности.
6. В настоящото ИИ се съзнава, че самобитността, културите, земите и ресурсите на Коренното население са уникално преплетени и особено уязвими към промените, причинявани от някои видове инвестиции, така че неговите езици, култури, религии, духовни вярвания и институции могат да се окажат застрашени. Тези характеристики излагат Коренното население на различни рискове и различни по сила въздействия, включително загуба на идентичност, култура и основаващи се на природните ресурси начини на поминък, както и на риска от обедняване и заболявания. Освен това се отчита, че ролите на мъжете, жените и децата в културите на Коренното население могат да се отличават от тези в доминантните групи. Отношението към мъжете и жените може да бъде различно, както в рамките на техните общности, така и в обществото в по-широк план и може да бъде равносилно на дискриминация. Възможно е децата да бъдат маргинализирани в особено голяма степен поради статута си на деца, като същевременно те могат да стават обект на дискриминация поради принадлежността си към Коренно население. Поради тези реалности, въпросите за Коренното население често имат комплексен характер. Още повече, че доминантната култура може понякога да не си дава сметка за съществуването на статута на коренно население на някои групи хора или да не е склонна да признае този статут. Поради това са необходими специални мерки, които да гарантират, че коренните жители – мъже и жени, нямат да бъдат поставени в неравностойно положение и че ще бъдат включвани в подкрепяните от Банката проекти и ще могат да се облагодетелстват от тях, както е уместно.
7. В настоящото ИИ се отчита факта, че обстоятелства, в които се намира Коренното население в страни, където ЕБВР осъществява оперативни дейности, могат да бъдат уникални поради спецификата на неговата история. Възможно е Коренното население вече да не се занимава единствено с обичайните си начини на поминък за самозадоволяване и да не е възможно неговата самоличност да се свързва единствено с упражняването на подобни традиционни начини на поминък и начин на живот. Освен това, признава се, че Коренното население често живее в етнически смесени населени места. В резултат на продължителното практикуване на номадството или номадския пасторализъм и преживените в историята случаи на недоброволно преселване е разпространено очакването, че здравите връзки с конкретни територии ще продължават и занапред, което не винаги е оправдано. Настоящото ИИ споделя разбирането, че средствата и моделите на поминък на Коренното население са доста различни от доминантната култура и е възможно да са претърпели промяна в течение на времето.

Цели

8. Специфичните цели са следните:
  - да се осигури осъществяването на процеса на преход при пълно зачитане на достойнството, правата на човека, стремежите, културите и свързаните с природните ресурси начини на поминък на Коренното население;

- да се предвиждат и избягват неблагоприятните въздействия на проектите върху живота и начините на поминък на общностите от Коренното население, или когато избягването им не е практически осъществимо, тези въздействия да се свеждат до минимум, да се смекчават или обезщетяват;
- да се дадат възможности на Коренното население да се облагодетелства от проектите по подходящ в културно отношение начин;
- да се подкрепят усилията на клиента да установи и поддържа непрекъснати взаимоотношения със засегнатото от проекта Коренно население през целия жизнен цикъл на проекта;
- да се насърчава добросъвестното провеждане от клиента на преговори с Коренното население и основаващо се на осведоменост участие на Коренното население, когато проектите предстои да се разположат на земи, които се ползват от Коренното население по силата на традицията или обичая, когато от проекта ще бъдат засегнати обичайни или нетрадиционни начини на поминък или в случай на търговска експлоатация на културните ресурси на Коренното население;
- да се отчете принципа, заложен в Декларацията на ООН за правата на коренното население³, че е необходимо предварителното основано на осведоменост съгласие на засегнатото Коренно население за свързаните с проекта дейности, посочени в точки 30-34 по-долу, предвид на особената уязвимост на Коренното население откъм неблагоприятните въздействия на такъв род проекти⁴.
- да се отчетат специфичните потребности на мъжете, жените и децата от Коренното население като се вземат под внимание въпросите, свързани с равенството на половете и се смекчат потенциалните несъразмерни въздействия на проекта върху половете;
- да се признават и уважават установените по силата на обичая закони и обичаите на Коренното население и да се взимат изцяло предвид;
- да се уважава и съхранява културата, познанията и практиките на Коренното население в съответствие с неговите желания.

Приложно поле

9. Настоящото ИИ следва да се прилага, когато има вероятност проектът да засегне Коренно население. Когато се установява дали дадена група се счита за Коренно население за целите на настоящото ИИ, от клиента може да бъде поискано да се обърне за консултация към експерти.
10. Приложимостта на настоящото ИИ се определя в хода на процедурата на екологична и социална оценка по критериите, описани в точки 2-7 по-долу. Осъществяването на необходимите действия за изпълнението на тези изисквания следва да бъде управлявано в съответствие с настоящото ИИ, както и ИИ №1, 5, 8 и 10, както е приложимо.

Изисквания

11. При проекти, при които има вероятност да бъде засегнато Коренно население⁵, клиентът е длъжен да извърши оценка на въздействието върху Коренното население. В зависимост от резултата ѝ, от клиента се очаква първо да избягва неблагоприятните въздействия, а когато това не е практически осъществимо – да разработи План за развитието на Коренното население съгласно точка 19 по-долу, така че да сведе до минимум потенциалните

³ Декларацията на Генералната асамблея на ООН за правата на коренното население, приета на 13.09.2007 г.

⁴ Конвенция на МОТ № 169 (Конвенция за коренното население и племенните народи), която обхваща широк кръг въпроси, отнасящи се до Коренното население, включително земи, заетост, здравно и социално осигуряване и обичайно право. Консултациите и участието са крайъгълния камък на тази Конвенция.

⁵ Засегнато от проекта Коренно население означава лицата, чийто социално-икономически статус и/или традиционна култура и начин на живот са обект на неблагоприятно въздействие, породено от дейности по проект.

неблагоприятни въздействия и/или смекчи последиците от тях и да определи ползите. Очаква се също така клиентът да проведе консултации, основани на добра осведоменост и да привлече за участие засегнатите коренни общности, да въведе специален механизъм за жалби и оплаквания и да намери и определи подходящи начини за обезщетяване и за споделяне на ползите. При провеждането на консултации, клиентът трябва да има предвид, че в някои случаи структурата на поминъка на Коренното население има сезонен характер и клиентът трябва да организира консултациите така, че мненията на Коренното население да могат да се проучат своевременно, за да има достатъчно време да бъдат взети предвид в процеса на разработване на проекта.

12. Когато клиентът е започнал дейности по проекта, които може да са засегнали и/или могат да засегнат Коренното население, при оценката трябва да се определят: (i) наличието на евентуални пропуски и (ii) коригиращи действия, които могат да се наложат, за да се осигури съответствие с настоящото ИИ. След това трябва да се договори план за действие.
13. Когато клиентът не разполага с подходящия ресурс в рамките на своята организация, е необходимо да се ползват съветите на опитни и независими специалисти по социални въпроси, с които той да се консултира през цялото време, докато се разработва и реализира проектът.

Оценка

14. Когато съществува национално нормативно изискване за конкретен вид социална оценка, клиентът е длъжен да я извърши, отделно от извършването на допълнителната социална оценка, която може да се изисква съгласно настоящото ИИ.
15. В случаите, при които проектът още не е започнал, клиентът следва да определи чрез своята процедура за социална оценка всички общности на Коренното население, които могат да бъдат засегнати от проекта пряко или непряко, както положително, така и отрицателно, както и естеството и степента на очакваното социално, културно (включително – по отношение на културното наследство) и екологично въздействие върху тях. Тази оценка следва да вземе предвид специфичната уязвимост на коренните общности на промени в тяхната околна среда и начин на живот. Клиентът трябва да планира мерки за (i) избягване на неблагоприятните въздействия или смекчаване на последиците от тях и (ii) споделяне на свързаните с проекта ползи, ако има такива.
16. В случаите, при които вече са започнали строителни дейности, други дейности или операции по проекта, клиентът следва да предостави всички съотносими документи и информация (включително – отнасящи се до резултатите от работата на дружеството в миналото) и опис на документите, които вече са представени на съответните органи, с които се доказва, че клиентът е поискал мненията на засегнатото от проекта Коренно население и се е съобразил с тях, спазвайки, доколкото е възможно, процедурата, очертана в настоящото ИИ.
17. Ако изискванията на точка 16 не са изпълнени, клиентът трябва да възложи обективно и независимо проучване както на последиците от проекта за Коренното население, така и на мненията му за проекта. Това проучване, което следва да се проведе по подходящ в културно отношение начин, трябва да направи преглед на досегашните последици върху живота и поминъка на Коренното население, усилията на клиента както за смекчаване на неблагоприятните въздействия, така и за определяне и споделяне на ползите от проекта, и на степента на участие на Коренното население в планирането и реализацията на проекта.

Избягване на неблагоприятни последици

18. Всички усилия трябва да бъдат насочени първо към избягване на всякакви неблагоприятни за Коренното население последици от проекта. Когато избягването на неблагоприятните последици не е практически осъществимо, клиентът следва да ги сведе до минимум, да смекчи последиците от тях или да предостави обезщетение за тези въздействия по честен, подходящ и съразмерен начин.

Изготвяне на План за развитието на Коренното население

19. Предлаганите действия на клиента за ограничаване до минимум на неблагоприятните въздействия, смекчаване на последиците от тях или за компенсирането им и за определяне и споделяне на ползите следва да бъдат разработени с основаващо се на осведоменост участие на засегнатото Коренно население и да се включат в обвързан със срокове план-график, като например – План за развитието на Коренното население (ПРКН) или план за развитие на по-широката общност, съдържащ отделни компоненти, отнасящи се до Коренното население. Клиентът следва да наеме квалифицирани специалисти по социални науки със съответните и подходящи технически познания и умения, необходими за изготвянето на ПРКН. Необходимо е в ПРКН да се заложи системно оценяване на различните въздействия на проекта по отношение на половете и различните възрастови поколения и да се включат действия за овладяване на тези въздействия върху отделните групи в общността.

Степента на подробност и обхватът на ПРКН зависят от конкретния проект и от естеството и обхвата на свързаните с проекта дейности. По принцип, всеки ПРКН следва да съдържа следните компоненти:

Раздел I – Резюме на социалната оценка

- информация за определяне на базисните параметри: важно е базисните параметри на изходното състояние да дават възможност да се разбере както социалната структура на общността от Коренното население, така и ролите и отговорностите в рамките на домакинството. Това ще бъде полезно за разработването на подходящ план за реализация;
- основни констатации: анализ на въздействията, рисковете и благоприятните възможности.

Раздел II – Консултации и участие

- резултати от консултациите и план за бъдещи взаимодействия.

План за реализация

- мерки за избягване на отрицателните въздействия, ограничаването им до минимум и смекчаване на последиците от тях и за засилване на положителните въздействия;
- мерки за гарантиране на продължаването на управлението на природните ресурси на базата на общността;
- мерки за участие в благоприятните възможности за извличане на полза от проекта;
- механизъм за жалби и оплаквания;
- разходи, бюджет, график и организационни отговорности;
- наблюдение, оценяване и докладване.

Оповестяване на информация, съдържателни консултации и участие, основаващо се на осведоменост

20. Клиентът трябва да изгради постоянни взаимоотношения със засегнатите общности от Коренното население на възможно най-ранен етап от процеса на планиране на проекта и да ги поддържа през целия жизнен цикъл на проекта. Процесът на взаимодействие следва да

осигури участието им в съдържателни консултации с цел да се подпомогне постигането на общо разбиране за естеството и продължителността на въздействията; участие, основаващо се на осведоменост по въпроси, които ги засягат пряко, по предлаганите мерки за смекчаване на неблагоприятните последици, по споделянето на ползите и благоприятните възможности, свързани с развитието и по въпросите на реализацията.

21. Клиентът е длъжен да се погрижи засегнатото от проекта Коренно население да бъде адекватно осведомено по подходящ в културно отношение начин за съотносимите ИИ и за плановете на проекта, които го засягат, като се осигурят, когато това е уместно, мерки за ефективното участие на всички части на общността.
22. Процедурата за взаимодействие с общността следва да бъде подходяща в културно отношение, да уважава процедурите на колективно вземане на решения на Коренното население и да бъде съизмерима с рисковете и потенциалните въздействия върху Коренното население. Клиентът трябва да предостави адекватно документирани доказателства, за да покаже, че този процес е бил проведен адекватно.
23. По-конкретно, процесът на взаимодействие следва да съдържа следното:
  - участие на представителни органи на Коренното население (например – съвети на старейшините или селски съвети и др.), организации на Коренното население, както и на индивидуално засегнати коренни жители;
  - разбиране и уважение към съотносимите закони, установени по силата на обичая;
  - осигуряване на достатъчно време за осъществяване на процеса на колективно вземане на решения от Коренното население;
  - оказване на съдействие, за да може Коренното население да изрази мненията си, опасенията си и да направи предложения на избран от него език и без външна манипулация, намеса или сплашване и по подходящ в културно отношение начин;
  - оповестяване на Коренното население на всички съотносими планове и информация за потенциалните социални и екологични въздействия, засягащи коренните общности по подходящ в културно отношение начин, на подходящ език и без да се употребяват специализирани термини;
  - отчитане на хетерогенния характер на общността, като се вземе предвид:
    - че Коренното население живее в смесени общности с хора, които не са коренни жители;
    - че коренните общности не изразяват мнението си само с един глас – консултациите и участието трябва да включват представителство на различните полове и поколения и на изключените групи;
    - че следва да се предостави съответната информация на ЕБВР и да се предвиди участие на ЕБВР в процеса на консултации, където това е практически възможно;
  - пълно документиране⁶ на процеса на консултациите.

Механизъм за жалби и оплаквания и недопускане на дискриминация по етнически признак

24. Необходимо е клиентът да се погрижи изграденият съобразно ИИ № 10 механизъм за жалби и оплаквания по проекта да бъде подходящ в културно отношение и достъпен за Коренното население. Това може да означава да се разчита в по-малка степен на писмени процедури и повече да се използват устни канали на докладване.
25. Във финансираните от Банката проекти, там, където съществуват имплицитни фактори, които поради етнически признак изключват Коренното население и отделните коренни жители от достъп до ползите, като например възможности за намиране на работа, свързаните с проекта дейности следва да включват коригиращи мерки като:

---

⁶ То може да включва писмени стенограми и протоколи и/или звукозаписи.

(i) информиране на организациите на Коренното население и на отделните коренни жители за техните права съгласно трудовото, социално, финансово и фирмено законодателство и за съществуващите механизми за обжалване, които могат да се използват; (ii) подходящо и ефикасно разпространение на информация, обучение и мерки за премахване на бариерите пред достъпа до ползи и ресурси, като например кредит, заетост, бизнес услуги, здравни услуги и образователни услуги, както и други ползи, произтичащи от проектите или подпомагани от тях; и (iii) предоставяне на Коренните работници, предприемачи и бенефициенти на същата защита, която се полага съгласно националната нормативна уредба на други лица от същите отрасли и категории, като се вземат предвид въпросите на равенството на половете и етническата сегментация на пазарите на стоки и пазара на труда, както и езиковите фактори.

Обезщетение и споделяне на ползите

26. Подходите с широко обществено участие следва да служат за основа при определянето на мерки за намаляване на неблагоприятните последици, споделяне на ползи и за подкрепа на основаващите се на обичая начини на живот. Необходимо е клиентът да осигури прякото обезщетяване на засегнатото Коренно население за загубата на поминък (като обезщетението се изчислява в съответствие с настоящото ИИ), понесена в резултат от свързани с проекта дейности и възстановяването му, като го съгласува с местната общност. Допустимостта по отношение на правото на получаване на обезщетение може да бъде индивидуална или колективна или комбинация от двете. Обезщетение трябва да се полага както за неблагоприятни въздействия върху обичайните начини на поминък, така и за отрицателно въздействие върху зависещи от заплатата или печалбата стопански инициативи. Естеството на “обичайния поминък” следва да се тълкува гъвкаво (така, че да се включват съвременни адаптации като например етно-туризъм и преработка на храни). Когато изчисляват размера на обезщетението, клиентите следва адекватно да взимат предвид неблагоприятните социални последици на проекта за традиционните начини на живот и традиционния семеен живот на Коренното население. Това трябва да става в сътрудничество с представители на Коренното население и експерти. Изискванията на тази точка се прилагат и в случаите, при които клиентът трябва да изплати обезщетение на местни или регионални органи на управление.
27. В хода на консултациите с Коренното население трябва да се обсъдят приемливи и юридически осъществими начини за обезщетяване и за реализацията на ПРКН. На базата на тези консултации трябва да се разработи и договори механизъм за прехвърляне на обезщетението и/или ресурсите. Възможно е това да предполага колективно обезщетяване, в случаите, когато земята и ресурсите са колективна собственост. Ако е необходимо, клиентът трябва да улесни предоставянето на помощта/подкрепата, така че да способства за изграждането на подходящи системи за фирмено и обществено управление.
28. Посредством процеса на съдържателни консултации със засегнатите общности от Коренното население по реда на точки 20 до 23 по-горе и с тяхното основаващо се на осведоменост участие, клиентът трябва да осигури благоприятни възможности за подходящи в културно отношение ползи за развитие. Тези благоприятни възможности трябва да са съизмерими със степента на причиняваните от проекта въздействия, да имат за цел подобряване на техния стандарт на живот и начините им на поминък по подходящ начин и да способстват за дългосрочната устойчивост на природните ресурси, от които те могат да зависят. Клиентът следва да документира набелязаните ползи за развитие съгласно изискванията на това ИИ и да ги предостави своевременно. Необходимо е да се оказва силна подкрепа на основаващите се на обичая дейности за самозадоволяване, включително традиционни икономически дейности и модерните им производни, като например занаяти и етно-туризъм.

Специфични изисквания

29. Тъй като Коренното население може да бъде особено уязвимо при свързаните с проекта обстоятелства, описани по-долу, е необходимо да се прилагат и следните специфични изисквания, освен изложените по-горе общи. Общото в тези изисквания е необходимостта клиентът:

- да подхожда добросъвестно към провеждането на преговори с Коренното население;
- да осигури участието на Коренното население, основано на осведоменост и приобщаване за участие на всички заинтересовани;
- да получи свободното, предварително и основано на осведоменост съгласие⁷ на Коренното население преди да започне да осъществява някоя от описаните по-долу (точки 30-35) дейности.

В случай на възникване на някое от следните обстоятелства, клиентът следва да наеме квалифицирани независими специалисти по социални науки, които да му оказват помощ в провеждането и документирането на дейностите, описани в точки 30-35 на настоящото ИИ.

Въздействия върху земи, използвани по силата на традицията или обичая

30. Коренното население често е тясно свързано с обичайните си земи и със своите гори, води, дива флора и фауна и други природни ресурси и поради това следва да се отчитат специални съображения, ако проектът засяга такива връзки. Макар че тези земи може да не са негова законна собственост съгласно националната нормативна уредба, използването на тези земи, включително сезонното или цикличното им използване, от общности от Коренното население за поминък или културни, церемониални или духовни цели, които определят тяхната самоличност и общност, често могат да бъдат доказани и документиранни.

31. Ако клиентът предлага проектът да се разположи на използвани по силата на обичая земи или да развива с търговска цел природни ресурси, разположени на тяхна територия и могат да се очакват неблагоприятни въздействия⁸ върху поминъка или ползването им за културни, церемониални или духовни цели, които определят самоличността и общността на Коренното население, клиентът е длъжен да зачита използването им като:

- проведе добросъвестно преговори със засегнатите общности от Коренното население и документира тяхното свободно, предварително и основаващо се на осведоменост участие и съгласие в резултат от преговорите;
- документира своите усилия за избягване или най-малкото – за свеждане до минимум на размера на използваната, населявана и/или притежавана от Коренното население земя, която се предлага за проекта;
- земеползването от страна на Коренното население следва да се документира от експерти в сътрудничество със засегнатите общности от Коренното население, без това да е в ущърб на други поземлени претенции на Коренно население;
- засегнатите общности от Коренното население следва да бъдат информирани за правата им по отношение на тези земи съгласно националната нормативна уредба, включително националната нормативна уредба, която признава права или ползване по силата на обичая;
- предложи на засегнатите общности от Коренното население, като минимум, справедливо обезщетение и надлежен процес, в случай на разработване с търговска цел на земята им съгласно националната нормативна уредба, заедно с подходящи в

⁷ Няма общоприето определение за „свободно, предварително и основано на осведоменост съгласие“. По смисъла на настоящото ИИ обаче, под „съгласие“ се разбира процесът, чрез който засегнатата общност от Коренното население стига до решение, според културните си традиции, обичаи и практики.

⁸ Неблагоприятните въздействия могат да включват, без изброяването да бъде изчерпателно: въздействия, възникващи в резултат от загуба на активи или ресурси, ограничения върху земеползването или провеждането на дейности, които са част от традиционния начин на живот, като следствие от свързани с проекта дейности.

културно отношение благоприятни възможности за развитие; наместо парично обезщетение следва да се предлага обезщетение, основаващо се на земя или обезщетение в натура, когато това е практически осъществимо;

- предостави, при наличие на съгласие от страна на Коренното население, права на колективна собственост върху земята и природните ресурси, предлагани като обезщетение, освен когато законът забранява това;
- даде достатъчно време на засегнатите коренни общности да стигнат до съгласие помежду си, без клиентът да налага своята воля пряко или косвено;
- използва функции като например Омбудсмана и/или други подобни обществени институции – част от съответната национална система, за да улесни постигането на съгласие в общността относно проекта и/или предлаганото от клиента земеползване и пакета от мерки за смекчаване на неблагоприятните последици;
- осигури непрекъснат достъп до природни ресурси, като определи равностойно заместване на ресурсите или, в краен случай, предостави обезщетение;
- осигури честно и справедливо споделяне на ползите, свързани с ползването от проекта на ресурсите, които са неразделна част от самоличността и поминъка на засегнатите общности от Коренното население;
- предостави на засегнатите общности от Коренното население достъп, ползване и възможност за преминаване през земите, които клиентът развива, като се отчита императивния характер на съображенията, свързани със здравето, безопасността и сигурността.

32. В хода на реализацията на проекта клиентът следва незабавно да уведоми ЕБВР за всякакви конфликти между Коренното население и клиента, които остават без решение, въпреки че са разгледани чрез изградения от проекта механизъм за жалби и оплаквания. Клиентът трябва също така да прецени фактите и разработи подходящ подход за разрешаване на въпроса.

Преместване на Коренното население от традиционни или обичайни земи

33. Клиентът трябва да проучи практическата осъществимост на алтернативни идеи за разработване на проекта, за да се избегне преместването на Коренното население от земи, които то владее колективно по силата на традицията или обичая. Когато преместването не може да бъде избегнато, клиентът не бива да извършва такова преместване, без да получи свободното, предварително и основано на осведоменост съгласие за това от засегнатите общности на Коренното население в резултат от добросъвестното провеждане на преговори. Тези преговори задължително трябва да са съобразени със законите, традициите, обичаите и поземленото владение на Коренното население и да протекат с пълноценното му участие. Всяко преместване на Коренно население следва да бъде съобразено с изискванията за планиране и реализация на преселванията съобразно ИИ № 5. Коренното население трябва да получи честно и справедливо обезщетение за земите, териториите и ресурсите, които традиционно е притежавало или по друг начин владяло или използвало и които са били конфискувани, отнети, завладени, ползвани или увредени в резултат на проекта без неговото свободно, предварително и основано на осведоменост съгласие.
34. Когато това е практически осъществимо, преместеното Коренно население трябва да може да се завърне на своите традиционни или обичайни земи в случай, че причината за преместването му отпадне, а земите трябва да се възстановят изцяло в първоначалното им състояние.

Културно наследство

35. Когато даден проект предлага да се ползват културните ресурси, познания, иновации или практики на Коренното население за търговски цели, клиентът следва да информира Коренното население за: (i) правата му съгласно националната нормативна уредба и

международното право; (ii) обхвата и естеството на предлаганото развитие с търговска цел; и (iii) потенциалните последици от това развитие. Клиентът не бива да започва подобно търговско разработване, освен ако: (i) встъпи добросъвестно в преговори със засегнатите общности от Коренно население; (ii) документираща тяхното основаващо се на осведоменост участие и свободно, предварително и основаващо се на осведоменост съгласие за такава дейност; и (iii) осигури честно и справедливо споделяне на ползите от пускането на пазара на тези познания, иновации или практика, без това да е в разрез с техните обичаи и традиции.

Изискване № 8 на ЕБВР по отношение на изпълнението

Културно наследство

Въведение

1. Настоящото Изискване по отношение на изпълнението (ИИ) отчита значимостта на културното наследство за сегашното и бъдещите поколения. Целта е да се опазва културното наследство и да се дадат насоки на клиентите как да избягват или смекчават неблагоприятни въздействия върху културното наследство в хода на стопанските си оперативни дейности. От клиентите се очаква да проявяват предпазливост в подхода си към управлението и устойчивото ползване на културното наследство.
2. Както материалното, така и нематериалното културно наследство са важни ценности за икономическото и социалното развитие и съставляват неразделна част от приемствеността на културната самоличност и практика (включително традиционните умения, познания, вярвания и/или малцинствените диалекти и езици).
3. В стремежа си да осъществява тези цели относно опазването и съхраняването, настоящото ИИ се ръководи от приложимите международни конвенции и други актове. Съзнава се също така необходимостта да се зачита нормативната уредба, отнасяща се до културното наследство, което би могло да бъде засегнато от проекта и задълженията, поети по силата на съответните международни договори и спогодби, ратифицирани от страните-домакини. Тези закони могат да се отнасят до културното наследство или старините, съгласуване на планирането или застрояването, консервационните зони, защитените зони, други закони и подзаконовни актове, уреждащи архитектурната среда с историческо значение или закони относно закрилата на Коренното население. Подробните изисквания относно защитата на Коренното население са дадени в ИИ № 7.

Цели

4. Настоящото ИИ цели следното:
  - да се оказва подкрепа на опазването и съхраняването на културното наследство;
  - да се възприеме подхода, основан на йерархията на овладяване на неблагоприятните последици при опазването на културното наследство от неблагоприятни въздействия, произтичащи от проекта;
  - да се насърчава справедливото споделяне на ползи от използването на културното наследство при стопански дейности;
  - да се насърчава осведомеността и осъзнаването на ценността на културното наследство, където е възможно.

Приложно поле

5. Като част от своята процедура на изготвяне на екологична и социална оценка, клиентът следва да идентифицира съотносимите изисквания на настоящото ИИ и начина, по който ще бъдат спазвани като неразделна част от цялостната Система за екологично и социално-отговорно управление (СЕСОУ) на клиента и/или Плана за екологично и социално управление (ПЕСУ) на проекта. Изискванията относно екологичната и социална оценка и управление са изложени в ИИ № 1. Освен това, клиентът е длъжен да прилага настоящото ИИ в хода на осъществяването на проекта, ако проектът засяга или има потенциала да засегне културно наследство (материално и нематериално), което дотогава не е било идентифицирано.

6. По смисъла на настоящото ИИ, терминът „културно наследство” означава група ресурси, наследени от миналото, които хората разпознават, независимо от собствеността върху тях, като отражение и израз на своите постоянно еволюиращи ценности, вярвания, познания и традиции. То включва материално (физическо) и нематериално наследство, което се признава на местно, регионално или национално ниво или от международната общност.
  - Терминът „материално културно наследство” се отнася до движими или недвижими предмети, обекти, групи пострройки, както и свързаните с тях културни или свещени пространства, а също и природни обекти и ландшафти, които притежават археологическо, палеонтологично, историческо, архитектурно, религиозно, естетическо или друго културно значение.
  - „Нематериално културно наследство” означава практиките, представянето, изразите, познанията и уменията, които общностите, групите и в някои случаи – индивидите, припознават като част от своето културно наследство и които се предават от поколение на поколение.
7. Със съзнанието, че места, предмети или културни традиции, представляващи ценност или имащи значение като културно наследство, биха могли да бъдат открити на неочаквани места, към всеки проект се прилагат разпоредбите на настоящото ИИ, ако той:
  - предполага значителни изкопни работи, разрушителни работи, преместване на земна маса, наводняване или други промени на физическата околна среда;
  - е разположен на или в близост до обект от културното наследство, признат от страната на оперативна дейност;
  - може да има неблагоприятно въздействие върху нематериални форми на културното наследство на хора, включително Коренно население.

Изисквания

Процедура на оценяване

Проверка за наличие на въздействия върху културното наследство

8. На ранен етап на екологичната и социална оценка, клиентът следва да определи дали има вероятност културното наследство да бъде неблагоприятно засегнато от проекта и да оцени вероятността от случайни находки. В хода на тази процедура клиентът следва да проведе консултации със съответните власти, експерти, местни общности и други заинтересовани страни, както се прецени за уместно. Интензивността на изследване на културните ресурси трябва да бъде адекватна, за да се характеризират потенциалните въздействия и въпроси, свързани с проекта и да се отразят въпросите, будещи безпокойство сред съответните заинтересовани страни.

Избягване на въздействия

9. На базата на резултатите от процедурата за предварителна проверка за наличие на въздействия, клиентът трябва да избере местоположение за проекта и да го проектира така, че да бъдат избегнати всякакви съществени въздействия върху културното наследство. Ако на ранните етапи на разработване на проекта при извършената от клиента процедура на проверка за наличие на въздействия бъдат установени потенциални неблагоприятни въздействия, на фазите на проектиране и подбор на площадката трябва да се отдаде предпочитание на избягването на неблагоприятни въздействия.

Оценяване на въздействия, които не могат да бъдат избегнати

10. Когато въздействията не могат да бъдат избегнати, на основата на резултатите от предварителната проверка за наличие на въздействия, клиентът следва да предприеме проучвания и консултации за оценяване на потенциалните въздействия и, ако е

необходимо, да извърши нужните промени в замисъла на проекта. Обхватът на тези изследвания и консултации се определя съобразно спецификата на всеки отделен случай в консултации с националните или местни регулаторни органи, натоварени с опазването на културното наследство. Проучванията следва да се провеждат от квалифицирани и опитни специалисти по културното наследство, или като част от процедурата за цялостна екологична и социална оценка, или отделно.

11. Оценката и смекчаването на последиците от неблагоприятните въздействия върху културното наследство следва да се извършат в съответствие със съотносимите разпоредби на националните и/или местни закони, планове и подзаконови нормативни документи за управление на защитените зони, националните задължения по силата на международното право и ДМП.

Управление на въздействието върху културното наследство

12. От клиента ще се изисква да разработи подходящи мерки за свеждане до минимум на неблагоприятните въздействия върху културното наследство и смекчаване на последиците от тях. Мерките за смекчаване на неблагоприятните последици следва да вземат предвид резултатите от теренните обследвания, експертната оценка на значимостта на културно наследство, националната нормативна уредба и съотносимите международни конвенции, както и резултатите от консултациите със засегнатите общности и другите съотносими заинтересовани страни. Тези мерки за смекчаване на последиците следва да се включат в цялостната СЕСОУ на клиента и в конкретния за проекта ПЕСУ или в специален План за управление на културното наследство, който трябва да включва и график за изпълнението и разчет за необходимите ресурси за всяка от мерките за смекчаване на последиците. Клиентът трябва също така да осигури обучени и квалифицирани служители, които да упражняват надзор върху осъществяването на мерките за смекчаване на последиците и да се погрижи всички трети страни, като например изпълнители, работещи по проекта, да имат необходимите умения и експертни познания и опит и да бъдат управлявани и наблюдавани в съответствие с ИИ № 1.
13. Когато площадката на проекта е свързана с въздействия върху културното наследство или прави невъзможен достъп до обекти на културното наследство, които преди това са били достъпни, клиентът трябва да извърши оценка на използването на обекта от засегнатите общности. Когато обектът е бил използван от засегнатите общности във времето, за което съществува жива памет, за трайни културни цели, клиентът, на базата на консултации, трябва да осигури постоянния достъп до културния обект или да предостави алтернативно трасе за достъп, като се отчита императивния характер на съображенията, свързани със здравето, безопасността и сигурността.

Процедура относно случайни находки

14. Клиентът следва да бъде подготвен да управлява „случайни находки”, което означава обекти на материалното културно наследство, намерени неочаквано в хода на реализацията на проекта. Тази подготовка трябва да включва уведомяване на съответните компетентни органи за намерените предмети или обекти; обръщане на внимание на служителите от проекта, че е възможно да се натъкнат на случайни находки; и ограждане на зоната на находките, за да не се допуска по-нататъшното им разместване или унищожението им. Клиентът не бива да докосва случайните находки, докато не им бъде направена оценка от специално определен и квалифициран специалист и не бъдат наредени последващи действия, съобразно националната нормативна уредба и настоящото ИИ.

Консултации със засегнатите общности и други заинтересовани участници

15. Когато проектът може да засегне обект на културното наследство, клиентът следва да проведе консултации със засегнатите общности в страната-домакин, които използват или са използвали обекта на културното наследство във времето, за което съществува жива памет, за трайни културни цели, за да се определят значимите обекти от културното наследство и с цел мненията на засегнатите общности относно това културно наследство да се вземат предвид в процеса на взимане на решения на клиента. Клиентът трябва да предостави на засегнатите общности информация, по прозрачен начин и на подходящ език, за обхвата, местоположението и продължителността на проекта, както и за всички дейности, които могат да окажат въздействие върху културното наследство. Тези консултации трябва да се осъществяват при спазване на изискванията на ИИ № 10 и могат да представляват част от по-широкия процес на консултации относно екологичните и социалните въздействия на проекта. Консултациите следва също така да включват участието на други съотносими заинтересовани страни като например съответните национални или местни органи, на които е поверено опазването на културното наследство, експерти по културното наследство и на неправителствени организации и организации на гражданското общество. Въздействията върху културното наследство следва да бъдат смекчавани по подходящ начин със свободното, предварително и основаващо се на осведоменост участие на засегнатите общности.

Използване на културното наследство от проекта

16. Когато проектът предполага да се използват културните ресурси, познания, иновации или практики на местните общности, възплъщаващи традиционни начини на живот, за търговски цели, клиентът следва да осведоми тези общности за: (i) правата им съгласно националната нормативна уредба; (ii) обхвата и естеството на предлаганото разработване с търговска цел; и (iii) потенциалните последици от това развитие. Клиентът може да пристъпи към въпросното търговско разработване само когато: (i) встъпи добросъвестно в преговори със засегнатите местни общности, възплъщаващи традиционни начини на живот; (ii) документира тяхното участие, основаващо се на осведоменост и успешния резултат от преговорите; и (iii) осигури на засегнатите местни общности честно и справедливо споделяне на ползите от търговското разработване на тези познания, иновации или практики, без това да е в разрез с техните обичаи и традиции. Когато проектът предлага да се ползват културните ресурси, познания, иновации или практики на Коренно население, се прилагат изискванията на ИИ № 7.

Изискване № 9 на ЕБВР по отношение на изпълнението

Финансови посредници

Въведение

1. Настоящото Изискване по отношение на изпълнението (ИИ) отчита факта, че Финансовите посредници (ФП) са ключов инструмент за насърчаване на устойчиви финансови пазари и представляват средство за насочване на финансирането към сектора на микро, малките и средни предприятия (МСП). Тези ФП включват различни доставчици на финансови услуги, включително частни фондове за инвестиране в дялови инструменти, банки, лизингови дружества, застрахователни дружества и пенсионни фондове. ФП се включват в широка гама от дейности, като например: микро-финансиране, кредитиране на МСП, финансиране на търговски операции, финансиране на големи инфраструктурни обекти, средносрочно до дългосрочно корпоративно или проектно финансиране, както и жилищно финансиране.
2. Самото естество на финансирането чрез посредник означава, че ФП поемат делегирана отговорност за екологичната и социална оценка, управлението на риска и наблюдението, както и за цялостното управление на портфейла. Характерът на делегирането може да приема различни форми, в зависимост от множество фактори, като например вида финансиране, което се предоставя. Ефективността на осъществяваното от ФП управление на риска, свързан с екологичните и социалните въздействия, следва да бъде оценявана и наблюдавана непрекъснато през целия жизнен цикъл на проекта.

Цели

3. Настоящото ИИ цели следното:
  - да се даде възможност на ФП да управляват екологичните и социалните рискове, свързани с техните делови дейности и да се насърчават добрите екологични и социални практики на фирмена дейност сред техните клиенти;
  - да се организира практичен начин, по който ФП да могат да насърчават и реализират екологично и социално устойчиви делови практики, съобразени с настоящото ИИ посредством своите инвестиции, съобразно добрата международна практика в сектора на търговското финансиране;
  - да се насърчават доброто екологично управление и доброто управление на човешките ресурси във ФП.

Приложно поле

4. По смисъла на настоящото ИИ, думата “проект” означава наборът от определени стопански дейности, за който се иска финансиране от ЕБВР или – когато вече е ангажирано финансиране – наборът от стопански дейности, определен в договорите за финансиране, така, както е одобрен от Съвета на директорите на ЕБВР, а “под-проект” означава проект, финансиран от ФП.
5. Когато проектът включва ясно определен набор от делови дейности (например, кредитна линия или друг инструмент за целево финансиране), специфичните изисквания на настоящото ИИ следва да се прилагат спрямо всички под-проекти.
6. Когато проектът се отнася до общо корпоративно финансиране, което не може да се проследи до финансиране на конкретен под-проект, като например финансиране под формата на дялово участие, финансиране от тип „мецанин“ или подчинен дълг, изискванията на настоящото ИИ се прилагат за всички бъдещи под-проекти на ФП.

7. Когато е вероятно проект с ФП да породи минимални неблагоприятни бъдещи екологични и/или социални рискове или няма потенциала да доведе до такива, като например при предоставяне на потребителски кредити и кръстосани валутни базисни суапове, не е необходимо ФП да прилага процедури за управление на екологичните и социалните рискове.
8. От ФП може да бъде поискано да въведе и спазва допълнителни или алтернативни екологични и социални изисквания, в зависимост от характера на ФП и деловите му дейности, портфейла му и страната, където извършва операциите си.

Вътрешноорганизационен капацитет на ФП

9. ФП следва да поддържа политики в областта на човешките ресурси, управленски системи и практики в съответствие с ИИ № 2: „Труд и условия на труд“ и съотносимите изисквания относно здравословните и безопасни условия на труд на ИИ № 4: „Здраве и безопасност“ и да информира работниците си за тях. ФП е длъжен да осигури на своите работници и изпълнители здравословна и безопасна работна среда.
10. ФП следва да определи представител на висшето ръководство на ФП, който изцяло да отговаря за екологичните и социалните въпроси, здравето и безопасността, включително за прилагането на настоящото ИИ, ИИ № 2 и ИИ № 4 (упоменати по-горе). Отговорникът – представител на висшето ръководство трябва: (i) да определи служител, който да отговаря за ежедневното спазване на екологичните и социалните изисквания и да подпомага прилагането им; (ii) да оцени потребностите от обучение по екологичните и социалните теми и нужния бюджет; и (iii) да осигури адекватната техническа експертност, или от персонала на дружеството, или външни експерти, за извършване на оценки и управление на под-проекти с потенциално значими неблагоприятни екологични или социални въздействия и въпроси.

Изисквания

11. ФП трябва да изгради ясно дефинирана Система за екологично и социално-отговорно управление (СЕСОУ), включително Екологична и социална политика и процедури за прилагане на екологичната и социална политика¹, съизмерими с естеството на ФП, степента на екологичните и социалните рискове, свързани с деловите му дейности, както и с типа на проекта и под-проектите.
12. В случай, че ФП може да удостовери, че вече е изградил СЕСОУ, той следва да предостави адекватни документирани доказателства за своята СЕСОУ.
13. Процедурите за прилагане на екологичната и социална политика трябва да включват механизми за оценка на риска и наблюдение, както се прецени за уместно, с цел:
  - да се извършва предварителна проверка на всички клиенти/под-проекти по Списъка на изключенията в екологичната и социална политика на ФП, включен като Приложение 1 към ЕСП;
  - да се категоризират екологичните и социални рискове на предлаганите под-проекти (нисък/ среден/ висок риск) в съответствие със Списъка за категоризация на екологичния и социален риск за ФП на ЕБВР;

---

¹ За да подпомогне ФП при въвеждането в практиката на СЕСОУ и процедурите, ЕБВР разработи наръчник за управлението на екологичните и социалните рискове, който включва насоки за различните типове ФП и финансови услуги. ФП, които все още не са въвели равностойни процедури, са длъжни да използват съотносимите части на наръчника, отнасящи се до съответните под-проекти.

- да се осигури, посредством оценката, структуриране на под-проектите така, че те да отговарят на националните нормативни изисквания по екологичните и социалните теми, включително, при необходимост, ФП да изискват от клиентите си да осъществяват планове за коригиращи действия;
- да се осигури съответствието на финансираните под-проекти с критериите от индикативния Списък с проекти от категория А, включен като Приложение 2 в Екологичната и социална политика на ЕБВР (ЕСП); следва да се изисква под-проектите да отговарят на ИИ № 1 до 8 и № 10;
- ФП да водят и редовно да актуализират екологичната и социална документация за под-проектите;
- ФП да извършват наблюдение на под-проектите, за да следят за съответствието им с националната нормативна уредба в областта на околната среда, здравето и безопасността и труда.

Взаимодействие със заинтересованите страни

14. ФП следва да изгради система за външна комуникация по екологични и социални въпроси, например – като определи точка за контакт, където да се разглеждат поставяни от обществеността въпроси, включително опасения, отнасящи се до екологични и социални въпроси. ФП следва своевременно да отговаря на тези питання и опасения. Освен това ФП се насърчават да публикуват корпоративната си Екологична и социална политика или резюме на СЕСОУ на уебсайта си, ако имат такъв. По възможност, ФП трябва да поставят на уебсайта си линкове към докладите за Оценка на екологичното и социално въздействие (ОЕСВ) за финансираните от тях под-проекти от категория А.

Докладване на ЕБВР

15. ФП следва да предоставя на ЕБВР ежегодни екологични и социални доклади относно изграждането на своята СЕСОУ, спазването на настоящото ИИ, ИИ № 2, изискванията за здравословни и безопасни условия на труд съобразно ИИ № 4, както и изпълнението на екологичните и социалните ангажименти от своя портфейл от под-проекти.

Доброволни инициативи

16. ФП се насърчават да следват ДМП в областта на екологичното и социално управление в цялостната си кредитна и инвестиционна дейност, без разлика дали е част от проекта. По-конкретно, ФП се насърчават:

- да разширят приложението на СЕСОУ и процедурите за управление на екологичния и социален риск, обхващайки всички свои дейности, включително такива, за които настоящото ИИ няма приложимост;
- да набелязват, където това е уместно, възможности за разработване на финансови продукти със значителни екологични и/или социални ползи (например, финансиране на инвестиции в енергийна ефективност, възобновяеми енергоизточници или подкрепяща биологичното разнообразие стопанска дейност, продукти, предназначени за жени-предприемачи, достъп до кредит за микро-предприемачи).

ФП биха могли също така да обмислят възможността да се присъединят към подходящи съществуващи международни инициативи, които насърчават най-добрите практики във финансовия сектор като например: Принципите „Екватор”, Финансовата инициатива на Програмата на ООН за околната среда (ЮНЕП) и Принципите за отговорна инвестиционна дейност.

Изискване № 10 на ЕБВР по отношение на изпълнението

Оповестяване на информация и взаимодействие със заинтересованите страни

Въведение

1. Настоящото Изискване по отношение на изпълнението (ИИ) отчита значимостта на откритите и прозрачни взаимодействия между клиента, неговите работници, пряко засегнатите от проекта местни общности и, където това е уместно, други заинтересовани страни като съществен елемент на добрата международна практика (ДМП) и корпоративното гражданство.¹ Подобно взаимодействие е и начин за подобряване на екологичната и социална устойчивост на проектите. По-конкретно, ефективното взаимодействие с общността, подходящо за естеството и мащаба на проекта, подпомага доброто и устойчиво изпълнение на екологичните и социалните ангажменти и може да доведе до по-добри финансови, социални и екологични резултати, съпроводено с повишаване на ползите за общността. Взаимодействието със заинтересованите страни заема централно място в изграждането на силни, конструктивни и способстващи съвременната реакция взаимоотношения, които са от съществено значение за успешното управление на екологичните и социалните въздействия и въпроси по всеки проект. За да бъде ефективно, взаимодействието със заинтересованите страни трябва да започне на ранен етап от проектния цикъл.
2. Настоящото ИИ посочва ДМП относно постоянното взаимодействие със заинтересованите страни като непрекъснат процес, който включва: (i) публично оповестяване на подходяща информация; (ii) съдържателни консултации със заинтересованите страни; и (iii) ефективна процедура или механизъм, с чиято помощ хората могат да изкажат мнения или подават жалби и оплаквания. Процесът на взаимодействие със заинтересованите страни трябва да започне на възможно най-ранен етап от планирането на проекта и да продължи през жизнения цикъл на проекта. Той е неразделна част от оценката, управлението и наблюдението на екологичните и социалните въздействия и въпроси, свързани с проекта. Ето защо, настоящото ИИ следва да се разглежда във връзка с ИИ № 1 и с изискванията на ИИ № 2 относно взаимодействието с работниците. В случай на проекти, свързани с недоброволно преселване и/или икономическо изтласкване, засягащи Коренно население или оказващи неблагоприятно въздействие върху културното наследство, клиентът трябва да прилага също и специфичните изисквания за оповестяване и консултации, предвидени в ИИ № 5, ИИ № 7 и ИИ № 8.

Цели

3. Настоящото ИИ цели следното:
  - да очертае системен подход към взаимодействията със заинтересованите страни, който да помогне на клиентите да изградят и поддържат гравивно взаимоотношение със заинтересованите страни и по-специално – с пряко засегнатите общности;
  - да се насърчава подобреното изпълнение на екологичните и социалните ангажменти на клиентите чрез ефективно взаимодействие със заинтересовани от проекта участници в процеса;
  - да се насърчава и да се осигуряват средства за адекватно взаимодействие със засегнатите общности през целия проектен цикъл по въпроси, които биха могли

---

¹ Настоящото Изискване относно изпълнението се ръководи от духа, принципите и крайните цели относно публичното оповестяване на информация и взаимоотношенията със заинтересованите страни, съдържащи се в Конвенцията на Икономическата комисия на ООН за Европа (ИКЕ/ООН) за достъпа до информация, участието на обществеността в процеса на вземането на решения и достъпа до правосъдие по въпроси на околната среда.

потенциално да ги засегнат и да се осигури оповестяването на съдържателна екологична и социална информация на заинтересованите от проекта участници;

- да се гарантира, че жалбите на засегнатите общности и други заинтересовани страни получават съответен отговор и се управляват правилно.

Приложно поле²

4. Настоящото ИИ се отнася до всички проекти, за които има вероятност да предизвикат неблагоприятни екологични и социални въздействия и въпроси относно околната среда, работниците или местните общности, пряко засегнати от проекта. Очаква се клиентите да идентифицират заинтересованите страни и да установят взаимодействие с тях като неразделна част от цялостната си система за екологично и социално-отговорно управление (СЕСОУ), процедурата на екологична и социална оценка и плана за екологично и социално управление (ПЕСУ) на проекта, съобразно ИИ № 1.

Изисквания

5. Клиентите следва да провеждат взаимодействията със заинтересованите страни на основата на предоставянето на местните общности, пряко засегнати от проекта и на другите съотносими заинтересовани страни на достъп до навременна, съотносима, разбираема и достъпна информация, по подходящ в културно отношение начин и без манипулация, намеса, принуда и сплашване.
6. Взаимодействието със заинтересованите страни следва да включва следните елементи: определяне и анализ на заинтересованите страни, План за взаимодействие със заинтересованите страни, оповестяване на информация, консултации и участие, механизъм за жалби и оплаквания и текущо докладване на съотносимите заинтересовани участници.
7. Естеството и честотата на взаимодействие със заинтересованите страни следва да бъдат съразмерни на естеството и мащаба на проекта и на потенциалните неблагоприятни въздействия от него върху засегнатите общности, чувствителността на околната среда и степента на обществен интерес. За да се съобрази взаимодействието със спецификата на клиента и на проекта, особено важно е клиентите да определят заинтересованите страни съобразно описаното по-долу. Винаги трябва да се спазват изискванията на националната нормативна уредба относно публичната информация и публичните консултации, включително законите, чрез които се прилагат поетите от страната-домакин задължения по силата на международното право.
8. Клиентът трябва ясно да определи ролите, отговорностите и правомощията, както и конкретни служители, които да отговарят за осъществяването и наблюдението на дейностите по взаимодействието със заинтересованите страни.

Взаимодействие по време на подготовката на проекта

Определяне на заинтересованите страни

9. Клиентът следва да идентифицира и документира различните физически лица или групи, които (i) са засегнати или има вероятност да бъдат засегнати (пряко или косвено) от проекта (“засегнати страни”), или (ii) могат да имат интерес към проекта (“други заинтересовани страни”).

---

² Освен това, специалните клаузи относно готовността и реагирането при извънредни ситуации се разглеждат в ИИ № 4.

10. Клиентът следва да идентифицира физическите лица и групите, които могат да бъдат различно или несъразмерно засегнати от проекта поради това, че се намират в неравностойно положение или са уязвими. (Вж. ИИ № 1, 5 и 7) и да прецени дали има вероятност тези лица или други групи заинтересовани страни да бъдат изключени или да нямат възможност да вземат участие в основния процес на консултации или да се нуждаят от специални мерки и/или подпомагане, за да го направят. Когато това е уместно, клиентът трябва също така да определи различните интереси в рамките на така определените групи. Различието може да се дължи на аспекти като например различна възраст, пол и етническо и културно разнообразие, пораждащи различни опасения и приоритети относно въздействията на проекта, мерките за смекчаване на неблагоприятните последици и ползите. Ето защо може да са необходими различни и/или отделни форми на взаимодействие. Клиентът трябва да определи и по какъв начин могат да бъдат засегнати заинтересованите страни и каква може да бъде степента на потенциалните (реални или възприемани като реални) въздействия. Когато въздействията просто се възприемат като реални, може да е необходима допълнителна комуникация, за да се предостави информация и да се убеди обществеността какви са оценените мащаби на въздействията. При определяне на заинтересованите страни е необходимо да се предвиди адекватна степен на подробност, за да се прецени равнището на комуникация, което е подходящо за проекта.

План за взаимодействие със заинтересованите страни

11. При проекти, за които има вероятност да предизвикат неблагоприятни екологични или социални въздействия и въпроси, клиентът е длъжен да изготви и осъществи План за взаимодействие със заинтересованите страни (ПВЗС), съобразен с естеството и мащаба или с рисковете, въздействията и етапа на развитие на проекта. При всеки проект, който изисква Оценка на екологичното и социално въздействие (ОЕСВ), ПВЗС следва да бъде съобразен с изискванията за оповестяване и консултации, дадени в точки 21 до 25 по-долу. ПВЗС трябва да бъде изготвен така, че да отчита основните характеристики и интереси на засегнатите страни, както и различните нива на взаимодействие и консултации, които могат да са подходящи за засегнатите страни и другите заинтересовани страни. В ПВЗС се описва как да се осъществява комуникацията с идентифицираните заинтересовани страни в течение на цялата подготовка и осъществяване на проекта, включително предвидената процедура за обжалване (вж. по-долу). Необходимата степен на подробност се определя съобразно спецификата на всеки отделен случай. Ресурсите, предназначени за публична информация и консултации, трябва да се насочат първо към засегнатите страни.
12. ПВЗС трябва да документира начините, по които следва да се осъществяват консултациите с различните групи в общността, като се определи какви мерки следва да се приложат, за да се преодолеят пречките пред участието им. Те могат да се основават на аспекти като например пол, възраст или други отлики и на начина, по който следва да се документират мненията на групите, които биха били засегнати по различен начин. Когато е приложимо, ПВЗС следва да включва диференцирани мерки, даващи възможност за ефективно участие на онези, които са идентифицирани като намиращи се в неравностойно положение или като уязвими. Може да са необходими специални подходи и повече ресурси, за да се осъществи ефективна комуникация с тези заинтересовани страни. Когато взаимодействието със заинтересованите страни зависи в съществена степен от работата с представители на дадената общност³, клиентът трябва да положи разумни усилия да се увери, че тези хора наистина представляват вижданията на засегнатите общности и че служат като посредници в процеса на комуникация като предават информацията на групите, които представляват и че съответно предават техните коментари на клиента или съответно – на властите.

---

³ Например, водачи на общността и религиозни водачи, представители на органи на местното самоуправление, представители на гражданското общество, политици, учители, и/или други лица, представляващи една или повече засегнати групи.

13. Когато отговорността за взаимодействие със заинтересованите страни е на съответните държавни или местни власти, клиентът трябва да си сътрудничи със съответния натоварен с тази отговорност орган, доколкото това е разрешено, за да постигне резултати, съобразени с настоящото ИИ. Когато има разминавания между местните нормативни изисквания и настоящото ИИ, клиентът следва да идентифицира дейности на взаимодействие, чрез които да попълни пропуските във формалния регулативен процес и, където това е уместно, да се ангажира с такива допълващи действия.
14. В случаите, когато точното местоположение на проекта не е известно, ПВЗС трябва да приеме формата на рамков подход като част от цялостната СЕСОУ на клиента, очертаващ общите принципи и стратегия за идентифициране на засегнатите страни и план за процеса на взаимодействие в съответствие с настоящото ИИ. Те следва да бъдат реализирани, щом стане известно местоположението на проекта.
15. Клиентите с операции на повече от една площадка и проекти, свързани с общо корпоративно финансиране, финансиране на оборотни средства или финансиране под формата на дялово участие трябва да въведат и спазват корпоративен ПВЗС. Корпоративният ПВЗС следва да бъде съизмерим с естеството на дейността на клиента и свързаните с нея екологични и социални въздействия, както и със степента на обществен интерес. Необходимо е ПВЗС да се въвежда своевременно за всички обекти. Той трябва да включва процедури и ресурси, гарантиращи провеждането на адекватно взаимодействие със заинтересованите страни на ниво обект и заинтересованите страни в близост до обектите да получават информация за това как съответният обект изпълнява екологичните и социалните ангажименти.

Оповестяване на информация

16. Оповестяването на съответната информация за проекта помага на заинтересованите страни да осъзнаят рисковете, въздействията и благоприятните възможности, свързани с проекта. Ако е възможно общностите да бъдат засегнати от неблагоприятни екологични или социални въздействия, произтичащи от проекта, клиентът трябва да им осигури достъп до следната информация („Информацията“):
  - целта, естеството, мащаба и продължителността на дейностите по проекта;
  - рисковете за заинтересованите страни и потенциалните въздействия върху тях и предлаганите планове за смекчаване на последиците;
  - предвижданата процедура на взаимодействие със заинтересованите страни, ако има такава, както и благоприятните възможности и начините, по които обществеността може да участва;
  - времето и мястото на провеждане на предвидените срещи за консултации с обществеността и процедурата за обявяване на срещите, как се обобщават и отчитат;
  - процедурата, чрез която ще се управляват жалбите и оплакванията.
17. Информацията следва да се оповестява на местния език/езици, посочен/и в ПВЗС и по начин, който е достъпен и подходящ в културно отношение. Той трябва да бъде съобразен със специфичните потребности на групите, които могат да бъдат засегнати по различен начин или в несъразмерно голяма степен от проекта поради своя статут или с потребностите на групите от населението, които имат специални информационни потребности.

Съдържателни консултации

18. Съдържателните консултации са двустранен процес. Процесът на консултации със засегнатите страни следва да се провежда по начин, който е приобщаващ и подходящ в културно отношение и представя мненията и специфичните потребности на различните групи, идентифицирани в ПВЗС или за чието съществуване клиентът узнава в хода на

изпълнението на ПВЗС. Освен засегнатите страни, в консултациите е необходимо да се включат и групите или физическите лица, идентифицирани като „други заинтересовани страни“. Клиентът трябва да има предвид основните езикови предпочитания на засегнатите страни, техните процедури на вземане на решения и потребностите на групите в неравностойно положение или уязвимите групи. Необходимо е клиентът да осигури провеждането на консултации без каквито и да било външни манипулации, без намеса, принуда или сплашване.

19. Необходимостта от специфични консултации и естеството им следва да се определи на базата на определяне на заинтересованите страни и в зависимост от естеството и мащаба на потенциалните неблагоприятни въздействия от проекта върху засегнатите общности. В случай, че засегнатите общности могат да бъдат изложени на съществени неблагоприятни бъдещи въздействия, произтичащи от проекта, клиентът следва да проведе процес на съдържателни консултации по начин, който дава на заинтересованите страни възможност да изразят мненията си за свързаните с проекта рискове, въздействия и мерки за смекчаване на неблагоприятните последици и позволява на клиента да анализира и да реагира на тези мнения. Съдържателните консултации следва да се провеждат непрекъснато, тъй като естеството на въпросите, въздействията и благоприятните възможности се развива във времето. Ако клиентите вече са започнали такъв процес, трябва да предоставят адекватно документирано доказателство за това взаимодействие.
20. Клиентът трябва да информира своевременно всички, които са взели участие в процеса на обществени консултации, за окончателното решение за проекта относно екологичните и социалните мерки за смекчаване на неблагоприятните последици и за ползите от проекта за местните общности, заедно с мотивите и съображенията, на които се основава решението, както и за осигурения механизъм или процедура за жалби и оплаквания.

Оповестяване и консултации при проекти от категория А

21. Проектите от категория А⁴ биха могли да доведат до потенциално значими неблагоприятни екологични и/или социални въздействия в бъдеще, които не могат да се определят лесно и при тях клиентът ще трябва да проведе формализирана процедура на ОЕСВ с широко обществено участие. Изискванията за оповестяване и консултации трябва да бъдат заложили във всеки етап на процедурата по ОЕСВ съобразно спецификата на всеки отделен случай. Основаващото се на осведоменост участие включва организирано и няколкократно провеждане на консултации, в резултат на което клиентът включва в своя процес на взимане на решения мненията на засегнатите страни по въпроси, които пряко ги засягат, като например предлаганите мерки за смекчаване на неблагоприятните последици, справедливо споделяне на ползи и благоприятни възможности, произтичащи от проектите, както и въпросите по реализацията.
22. Клиентът следва активно да привлече заинтересованите и идентифицираните като заинтересовани страни за участие в процес на определяне на обхвата на ранен етап от процедурата по ОЕСВ, за да се определят ключовите въпроси, които да се проучат като част от ОЕСВ. Като част от процеса на определяне на обхвата, заинтересованите страни трябва да имат възможността да коментират и дават препоръки по проекта на ПВЗС и другите документи за определяне на обхвата.
23. Ако се постигне съгласие по екологично-социален план за действие (ЕСПД) за проект, за който се изисква ОЕСВ, клиентът трябва да оповести този ЕСПД на засегнатите страни в съответствие с ПВЗС.

---

⁴ Списък на примерни проекти от категория А е включен като Приложение 2 към Екологичната и социална политика на ЕБВР.

24. Освен това, процесът на консултации трябва да съответства на всички приложими изисквания съгласно националното законодателство в областта на оценката на въздействието върху околната среда и други съотносими закони. Клиентът е длъжен да държи ОЕСВ в публичното пространство през целия жизнен цикъл на проекта, но тя може да се актуализира при необходимост, като се допълва с информация или да се архивира след приключване на проекта, стига да може своевременно да се предоставя достъп до нея при поискване.
25. Необходимо е клиентът да предоставя на заинтересованите страни редовни доклади относно изпълнението на екологичните и социалните си ангажименти, под формата на отделна публикация или на уебсайта си, както е подробно предвидено в ПВЗС. Тези доклади трябва да бъдат във формат, достъпен за засегнатите общности, а периодичността на докладване следва да бъде съразмерна на опасенията на засегнатите общности, но не по-рядко от веднъж годишно.

Взаимодействие по време на реализацията на проекта и външно докладване

26. При всички проекти, през целия жизнен цикъл на проекта клиентът трябва текущо да осигурява информация на идентифицираните заинтересовани страни, която да е подходяща, предвид на естеството на проекта и свързаните с него неблагоприятни екологични и социални въздействия и въпроси и предвид на степента на обществен интерес. На ключови етапи от проектния цикъл може да е необходимо да се оповестява допълнителна информация, например – преди началото на експлоатацията/оперативните дейности, както и по конкретни въпроси, които са били открити като източник на безпокойство за засегнатите общности в хода на процедура на оповестяване и консултации или чрез механизма за жалби и оплаквания.
27. Ако в проекта настъпят съществени промени, водещи до допълнителни неблагоприятни въздействия или въпроси, бъдещи безпокойство сред засегнатите общности, клиентът трябва да ги осведоми как се овладяват тези въздействия и как се решават въпросите и да оповести актуализиран ПЕСУ в съответствие с ПВЗС. В случай, че тези допълнителни неблагоприятни въздействия върху засегнатите общности са значителни, от клиента може да се изиска, съобразно спецификата на всеки отделен случай, да проведе допълнителни дейности за оповестяване на информация и провеждане на консултации съобразно точки 16 до 20.

Механизъм за жалби и оплаквания

28. Нужно е клиентът да бъде запознат с опасенията на заинтересованите страни относно проекта и да реагира своевременно. За тази цел, клиентът трябва да изгради ефективен механизъм, процес или процедура за жалби и оплаквания, чрез които да ги получава и да способства за разрешаване на поставените на вниманието му опасения и жалби от заинтересованите страни, по-конкретно – относно изпълнението на екологичните и социалните ангажименти на клиента. Механизмът за жалби и оплаквания трябва да е съобразен с мащаба на рисковете и потенциалните неблагоприятни въздействия от проекта.
- Механизмът, процесът или процедурата за жалби и оплаквания следва да разглежда и разрешава изразените опасения бързо и ефикасно, по прозрачен начин, който е подходящ в културно отношение и лесно достъпен за всички сегменти на засегнатите общности, като това трябва да става безплатно и без ответни санкции за оплакалите се. Този механизъм, процес или процедура не трябва да възпрепятства достъпа до съдебни или административни средства за защита на правата. Клиентът трябва да информира засегнатите общности за процеса на обжалване в хода на дейностите си по взаимодействието с общността и редовно да се отчита пред обществеността за прилагането на процедурата, като защитава неприкосновеността на личния живот на засегнатите лица.

- Разглеждането на жалбите трябва да става по подходящ в културно отношение начин и да бъде дискретно, обективно, да проявява чувствителност и да откликва на нуждите и опасенията на заинтересованите страни. Механизмът трябва да позволява да се подават и разглеждат и анонимни сигнали.